

STAATSSECRETARIS
MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN, LANDBOUW EN INNOVATIE

Minister-president van Vlaanderen
De heer K. Peeters

Den Haag,

Geachte heer Peeters,

Hierbij informeer ik u over de voortgang van de contacten met Eurocommissaris Potočnik en zijn diensten over het Nederlandse kabinetsbesluit voor natuurherstel in de Westerschelde dat Nederland op 17 juni 2011 genomen heeft.

Naar aanleiding van bilaterale gesprekken met Eurocommissaris Potočnik en zijn diensten heeft Commissaris Potočnik mij op 13 oktober jl. mij een kritische brief gestuurd. Die brief zend ik u hierbij toe. Dinsdag 25 oktober jl. heeft Commissaris Potočnik ook een persbericht uitgebracht. Dit treft u eveneens bij deze brief aan.

De Commissaris heeft de Nederlandse regering gevraagd nadere informatie te verstrekken, met name over de wetenschappelijke onderbouwing van het maatregelenpakket voor natuurherstel in de Westerschelde. Op basis daarvan zal de Europese Commissie de zaak opnieuw bezien.

Ik zal de komende weken gebruiken om de wetenschappelijke basis onder het kabinetsbesluit voor natuurherstel in de Westerschelde te verstevigen en om de overige vragen van de Commissaris te beantwoorden. Daarbij zal ik de experts van kennisinstituut Deltares en mogelijk ook anderen inzetten. Ik streef ernaar de vragen van de Commissaris binnen twee maanden te beantwoorden.

dr. Henk Bleker
Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

21. OKT. 2011 15:05

NR. 1349 P. 2

JANEZ POTOČNIK
Member of the European Commission

V

Brussels, 13.10.2011
Ref: Arr (2011) 1092303

Dr. Henk Bleker
Staatssecretaris
Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie
Postbus 20101
NL-2500 EC Den Haag
THE NETHERLANDS

Dear Dr. Bleker,

Referring to your letter of 30 June 2011, I would like to come back on the decision of your Government to implement a package of alternative measures for the Western Scheldt.

The Scheldt estuary is the only remaining important estuary in North Western Europe with still a largely natural character. We both agree that is in a very bad conservation status and that restoration is urgently needed. The adverse changes in the Western Scheldt have been the consequence of land reclamation and enlargement of the navigation channel. Shallow tidal areas have disappeared and the tide is penetrating deeper and deeper into the estuary. The mosaic of small channels and moving tidal flats with crucial importance for the unique flora and fauna is being replaced by deeper water with strong currents and steep banks. This has serious consequences not only for biodiversity but also for flood protection.

So what is at stake is not just a discussion about the location of a specific conservation measure, but rather the need to urgently implement a scientifically sound and efficient package of restoration measures that will halt the ongoing deterioration of the Western Scheldt and avoid that this unique natural heritage will be irreversibly lost with unpredictable consequences also for the economy in the Netherlands and beyond.

As far as my services are aware, the scientific basis of the integrated approach and the individual nature restoration measures under the Western Scheldt development scheme ('Ontwikkelingsschets 2010') have never been questioned. An important assumption at the basis of that scheme was that the river needs more room in order to be able to cope with negative impacts of past and still on-going developments linked to navigation, land reclamation and flood protection.

Address: European Commission, 1049 Brussels, Belgium - Telephone : 00.32.2.298.86.70 - Telefax: 00.32.2.298.82.88

My services have now concluded their assessment of the proposed new alternative package of conservation measures in the Western Scheldt taking into account the additional elements sent by Director General Hoogeveen on 15 July. Our conclusion is that we do not consider the measures as corresponding to the urgent ecological requirements of the ecosystem with its deteriorated habitats of Community interest and habitats of species of Community interest, or as representing an appropriate step to halt the still on-going deterioration of such habitats in the Natura 2000 site 'Westerschelde & Saeftinghe'.

Our doubts are mainly based on the difference between what your competent authorities had repeatedly assessed until November 2009 as corresponding to the ecological requirements of the site, and what has been decided in June 2011. These are set out in more detail in the annex.

The nature restoration package which was part of the integrated development Scheme for the Western Scheldt ('Ontwikkelingsschets 2010') and which benefited from a very broad support in the scientific Community with regard to its expected positive impact on the Western Scheldt estuary, is now being replaced by alternative measures with many uncertainties and question marks.

I would therefore like to express my sincere hope that your government will adjust these alternative measures in line with a truly integrated development of the Western Scheldt as initially agreed with the government of Flanders, for a healthy and productive environment in the region and a vital contribution to biodiversity conservation.

I look forward to our continued collaboration.

Yours sincerely,

Annex

Member States do not need the formal approval of the Commission of measures they take under Article 6(1) and 6(2) of the Habitats Directive (92/43/EEC). Any alternative to the flooding of the Hedwigepolder must be scientifically demonstrated to be a valid alternative for that project, realistic in terms of the timing and represent an equivalent of at least 100% of what had earlier been recognized both by the scientific Community and the competent authorities as a necessary package of restoration measures.

In the initial development scheme for the Western Scheldt it was stated that the restoration of the Western Scheldt would require the creation of at least 600 hectares of estuarine habitats and this in 3 different ecological zones of the estuary: the coastal zone, the polyhaline zone and the mesohaline zone. The 2005 Treaty with Flanders provides that the Netherlands will restore 10-20 ha of estuarine habitats in the coastal zone, 275-300 ha in the polyhaline zone and 290 ha in the mesohaline zone of the Western Scheldt as a minimum package.

Scientists who have been consulted on the Deltares-report have raised significant concerns with regard to the ecological return of certain actions proposed and even with regard to possible counter-productive effects. Some expected results are said to be uncertain or their expected benefits over-estimated. The nature and extent of the measures under phase 3 will largely depend on the results of the monitoring of the benefits that will ultimately be achieved by the measures of phase 1 and 2 whereof an initial judgment can be made only years after their completion. Arguments that the measures under the alternative package would be initiated earlier than it would have been the case for the initial project in the Hedwigepolder are not convincing, as the decision-making process for that project was already far advanced when the decision was taken to abandon this project.

The first phase of the alternative measures now foresees for 2013 the creation of artificial low-dynamic areas in the mesohaline zone over 57,5 – 123 ha ('Platen van Hulst', 'Platen van Ossensisse' and 'Appelzak'). These habitat-related measures aim at creating new low-dynamic tidal flats from existing habitats within the existing river bed. They are not equivalent to giving more room to the river by creating new tidal habitats at the expense of existing polder land. Whereas the measures at the 'Platen van Hulst' and 'Platen van Ossensisse' only affect a very limited area (possibly closer to the estimated lower limit of 57,5 ha than the upper limit of 123 ha), the measures at 'Appelzak' are problematic as they imply the closing of an existing side-channel of the river situated within protected intertidal habitats (H 1130 'low-dynamic littoral & sub-littoral marshes and H 1330 'mesohaline marshes') and re-directing the water flow towards another key nature area (the 'verdronken land van Saefthinge') with a risk of erosion of existing protected habitats there and a further deterioration of the conservation status. The Appelzak project furthermore contributes to locally reducing the multichannel system to a single-channel system which is contrary to what nature restoration should achieve in the Western Scheldt.

The second phase implies the flooding of the Schorerpolder and the Welzingerpolder (151 ha) nearby Vlissingen in 2014. These polders are located in a different ecological zone of the Western Scheldt, namely the polyhaline zone whereas the Hedwigepolder is located in the mesohaline zone. For that reason also, the flooding of the Schorerpolder and the Welzingerpolder cannot be considered as an ecologically equivalent alternative to the flooding of the Hedwigepolder.

Moreover, the alternative measures decided in June 2011 will not lead to the creation of a large ecologically coherent area of estuarine habitats as it would have been the case with the Hedwigepolder (which borders the 'Verdronken land van Saefthinge' and the Prosperpolder on the Belgian side). In his letter of 15 July 2011 Director General Hans Hooogeveen indicates that there is no benefit in creating large areas. However, in the 2005 Nature Programme for the Western Scheldt (P. 7), which was drawn up by Ministry of Agriculture, Nature and Food Safety (LNV), it was clearly stated that nature development in larger, connected sites is ecologically speaking the most efficient because such sites create benefits of scale, are more robust and less demanding in terms of management and will therefore provide an increased benefit to the Western Scheldt estuary as a whole, including for flood protection.

As for the third phase, it has to be noted that no specific measures have been proposed yet, although the measures of the first and second phase do neither account quantitatively nor qualitatively by themselves for the 300 hectares of new estuarine habitats which had initially been identified in the Hedwigepolder.

Finally, the proposed alternative measures will not lead to the creation of a large ecologically coherent and valuable area of estuarine habitats as it would have been the case for the Hedwigepolder, the 'Verdronken land van Saefthinge' and the Prosperpolder. It will also be very detrimental to the overall ecological (and economic) coherence of the conservation measures that are being taken on the Dutch and Flemish side.

APS: Hedwigepolder: European Commission asks further information

Dinsdag, 25 oktober 2011 / 14:08

Dit is een origineel persbericht.

In response to the reactions in the Dutch media today, the European Commissioner Potocnik confirms that the European Commission has sent a letter to State Secretary Bleker on 13 October 2011 concerning the nature conservation and restoration measures in the Western Scheldt.

The European Commission expresses doubts over the scientific underpinning of the proposed new alternative package of conservation measures in the Western Scheldt, which must correspond to the urgent ecological requirements of the ecosystem with its deteriorated habitats and species, and result in an appropriate step to halt the still on-going deterioration of such habitats in the Natura 2000 site 'Westerschelde & Saeftinghe'.

It is to be noted that Member States do not need the formal approval of the Europe Commission of measures they take under Article 6(1) and 6(2) of the Habitats Directive (92/43/EEC). Under EU law, it is for the competent authorities of the Netherlands to decide on possible measures and to achieve results that would be equivalent to a flooding of the Hedwige Polder. But any alternative to the flooding of the Hedwigepolder must be scientifically demonstrated to be a valid alternative for that project, realistic in terms of the timing and represent an equivalent of at least 100% of what had earlier been recognized both by the scientific Community and the competent authorities as a necessary package of restoration measures.

The European Commission has invited the Dutch Authorities to provide further information and will subsequently revisit the case after this has been received.

Press Officer Representation of the European Commission in The Hague: Cecilia Thorfinn, 06 835 33 216

Dit is een origineel persbericht.

ANP Pers Support, het ANP is niet verantwoordelijk voor de inhoud van bovenstaand bericht.

ANP Pers Support is een joint venture van het ANP en PR Newswire.

(c) ANP 2011 alle rechten voorbehouden

**STAATSSECRETARIS
MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN, LANDBOUW EN INNOVATIE**

**Z.E. Krls Peeters
Minister-president van Vlaanderen**

Den Haag, 20 januari 2012

Geachte heer Peeters,

Hartelijk dank voor uw brief van 16 januari 2012, waarin u mij vraagt u te berichten over de Nederlandse intenties ten aanzien van natuurherstel in de Westerschelde.

Op verschillende momenten heb ik u de achterliggende maanden geïnformeerd over de voortgang van de Nederlandse aanpak voor natuurherstel in de Westerschelde. Daarbij heb ik aangegeven dat Nederland zich gehouden weet aan het nakomen van de verplichtingen die voortvloeien uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Die Europese regelgeving is ook leidend geweest bij het sluiten van het Vlaams-Nederlandse Scheldeverdrag.

Zoals u weet is de Nederlandse regering momenteel met de Europese Commissie in gesprek over de opmerkingen die de Commissie gemaakt heeft naar aanleiding van het Nederlandse kabinetsbesluit over natuurherstel in de Westerschelde. Heden heb ik de Europese Commissie op de hoogte gebracht van de opvattingen van de Nederlandse regering hieromtrent. Een afschrift van die brief doe ik u bijgaand toekomen.

Ik zie uit naar een voortzetting van onze wederzijdse gesprekken over natuurherstel in de Westerschelde.

dr. Henk Bleker

Dr. Henk Bleker
Staatssecretaris
Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie
Postbus 20401
NL-2500 EK Den Haag

Kabinet van de minister-president,
Vlaams minister van Economie,
Buitenlands Beleid, Landbouw en
Plattelandsbeleid

Martelaarsplein 19, 1000 BRUSSEL
Tel. 02- [redacted] - Fax 02-552 60 01
kabinet.peeters@vlaanderen.be

Cc. De heer Mark Rutte, Minister-president van de
Nederlandse regering

uw bericht van

uw kenmerk

ons kenmerk
RS/lvr/0621

bijlagen

vragen naar / e-mail

telefoonnummer

datum

[redacted]
@vlaanderen.be

16 JAN 2012

Betreft: Verdrag uitvoering Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium/Hedwigepolder

Mijnheer de Staatssecretaris,
Waarde Collega,

Op 29 augustus 2011 schetste u mij, tijdens een open collegiaal onderhoud, de stand van de gesprekken die u en uw topambtenaar de voorbije maanden hadden gevoerd met de Europese Commissie over het besluit van 17 juni 2011 van het Nederlandse kabinet inzake het natuurherstel in de Westerschelde. Dit besluit omvat een plan in drie fasen als alternatief voor de ontpoldering van de Hedwigepolder die voorzien is in het Scheldeverdrag tussen Nederland en Vlaanderen betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 van het Schelde-estuarium.

U leek toen optimistisch over de slaagkansen dat de Europese Commissie dit alternatieve plan als verenigbaar met de ter zake geldende Europese regelgeving zou beschouwen en dat zij dit ook spoedig (binnen enkele weken) kenbaar zou maken.

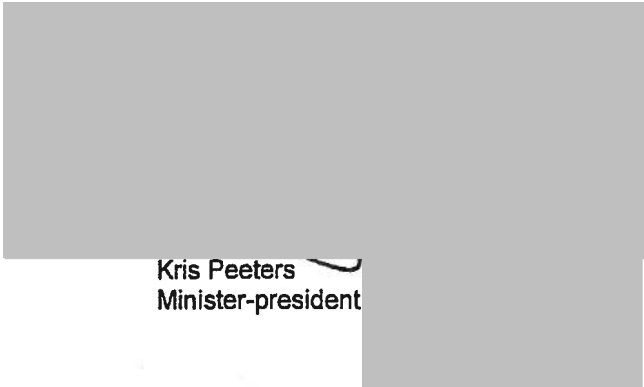
Ik ulti hierover mijn scepsis. Maar gelet op onze directe werkrelatie en samenwerking, wilde ik u het voordeel van de twijfel geven en eerst respectvol luisteren naar het oordeel van de Europese Commissie. Ik verklaarde me bereid ons gesprek verder te zetten over de eigenstandige ecologische, economische, juridische en budgettaire consequenties en bezwaren van het alternatieve plan voor Vlaanderen, die ik u tijdens de vergadering schetste, *indien* ik binnenkort eenduidig zou vernemen dat de Europese Commissie het 'groenlicht' geeft aan het alternatieve plan.

Ruim drie en een halve maand na ons gesprek, heb ik echter nog steeds geen kennis mogen nemen van het positieve oordeel van de Europese Commissie, waarvoor u zich sterk maakte. Integendeel, uit de brief d.d. 13.10.2011 van EU-commissaris Janez Potocnik, die u in uw brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer op 25 oktober 2011 openbaar maakte, blijkt dat de Commissie tot de *conclusie* is gekomen dat de in het alternatieve plan voorgestelde maatregelen *niet* stroken met de ecologische vereisten van het Natura 2000 'Westerschelde&Saeftinghe'-gebied.

De Commissaris drukt vervolgens de wens uit dat de Nederlandse regering terugkeert naar de breed gedragen integrale plannen die zijn vastgelegd in de Ontwikkelingsschets voor het Schelde-estuarium zoals initieel overeengekomen met de Vlaamse Regering.

Ik ga er dan ook van uit dat u thans concrete uitvoering gaat geven aan wat Nederland en Vlaanderen in het goedgekeurde en geratificeerde Scheldeverdrag betreffende de uitvoering van de ontwikkelingsschets van het Schelde-estuarium 2010 afgesproken hebben.

Mag ik u vragen mij zo spoedig mogelijk te berichten wat uw intenties ter zake zijn.

Kris Peeters
Minister-president

De Vlaamse Vertegenwoordiging
Ambassade van België

svp de brief inscannen en
innemen op directie.

(DBK)

Aan de heer dr. Henk Bleker
Staatssecretaris
Ministerie van Economie, Landbouw
en Innovatie
Postbus 20101
NL-2500 EC Den Haag

uw bericht van

uw kenmerk

ons kenmerk **bijlagen**
vgsecr\word\SEC\2 2
0120523

vragen naar / e-mail

telefoonnummer
+31 [redacted]

datum
24 mei 2012

[\[redacted\]@vlaamsevertegenwoordiging.nl](mailto:[redacted]@vlaamsevertegenwoordiging.nl)

Onderwerp: Overhandiging brief Vlaams Minister-president Peeters

Geachte heer Bleker,

Via deze weg maak ik u de brief van Vlaams minister-president Peeters over met betrekking tot de uitvoering van het Verdrag uitvoering Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium. De brief dateert van dinsdag 22 mei 2012.

Als bijlage vindt u eveneens kopie van de brief die minister-president Peeters over dit onderwerp richtte aan de Minister van Buitenlandse Zaken.

Met de meeste hoogachting,

Vertegenwoordiger van de Vlaamse Regering

VLAANDEREN PAST JE PERFECT, FLANDERS FITS YOU, LA FLANDRE VOUS VA BIEN, FLANDERN PASST ZU DIR, DIR, VLAANDEREN PAST JE PERFECT
FLANDERS FITS YOU, LA FLANDRE VOUS VA BIEN, FLANDERN PASST ZU DIR, DIR, VLAANDEREN PAST JE PERFECT

Kabinet van de minister-president,
Vlaams minister van Economie,
Buitenlands Beleid, Landbouw en
Plattelandsbeleid

Aan de heer dr. Henk Bleker
Staatssecretaris
Ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie
Postbus 20101
NL-2500 EC Den Haag

Martelaarsplein 19, 1000 BRUSSEL
Tel. 02- [redacted] - Fax 02-552 60 01
kabinet.peeters@vlaanderen.be

Cc. De heer Mark Rutte, Minister-president

uw bericht van

uw kenmerk

ons kenmerk
RS/lvr/0735

bijlagen

vragen naar / e-mail

telefoonnummer

datum
22 mei 2012

[redacted]
[redacted]@vlaanderen.be

Betreft: Uitvoering van het Verdrag uitvoering Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium

Mijnheer de Staatssecretaris,
Waarde Collega,

Op 13 april 2012 bezorgde u mij afschrift van uw brief aan de heer Janez Potočnik, waarin u de Europese Commissaris informeert over de inhoud van het besluit dat het Nederlandse kabinet die dag had genomen in verband met het natuurherstel in de Westerschelde. Met dit besluit pretendeert de Nederlandse regering op een alternatieve wijze invulling te geven aan de natuurherstelopgave in de Westerschelde ten opzichte van wat in het Verdrag betreffende de uitvoering Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium uitdrukkelijk is voorzien voor de realisatie van estuariene natuur in dat deel van het estuarium, nl. door de creatie van een watergetijdengebied met een omvang van ca. 300ha in de Hertogin Hedwigepolder.

Inmiddels heb ik eveneens kennis kunnen nemen van het antwoord van de heer Potočnik van 20 april 2012 op uw brief van 13 april 2012. Daarin stelt de EU-commissaris dat de Europese Commissie bereid is om het voorgestelde maatregelenpakket te beschouwen als equivalent voor de volledige ontpoldering van de Hedwigepolder, gelet op de dringende nood aan natuurherstel. Hij voegt er evenwel aan toe dat de Commissie het oorspronkelijk plan zoals voorzien in het bovengenoemde Scheldeverdrag nog steeds de meest geschikte manier vindt om vooruitgang te boeken. Bovendien laat de Commissie de aanvaarding van dit alternatieve plan afhangen van de garantie dat de voorgestelde maatregelen worden uitgevoerd in één pakket én onmiddellijk van start kunnen gaan, zodat het gehele pakket uiterlijk in 2016 is uitgevoerd. In dat verband vraagt de Commissie u haar tegen midden mei meer informatie over de verdere uitwerking van het pakket en de bijbehorende tijdplanning te bezorgen, zodat zij kan oordelen of de voorwaarden om afstand te doen van de inbreukprocedure vervuld zijn.

Het voorbije jaar hebben we geregeld in goed vertrouwen met elkaar gesproken over dit dossier. U maakte zich sterk een alternatief plan voor de volledige ontpoldering van de Hedwigepolder te kunnen monteren dat op evenwaardige wijze recht doet aan de in het Scheldeverdrag voorziene natuurherstel in dat deel van het estuarium, conform de eisen van de EU-Habitat-richtlijn. Zoals ik schreef in mijn brief van 16 januari 2012, verklaarde ik mij al op 29 augustus 2011 bereid om met u te overleggen over de eigenstandige ecologische, economische, juridische en budgettaire consequenties en bezwaren van zo

een plan indien ik binnenkort eenduidig zou vernemen dat de Europese Commissie hieraan het 'groenlicht' geeft.

De Vlaamse Regering is van oordeel dat de gehele ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder de meest adequate en zekere manier is om het in bovengenoemde Verdrag voorziene natuurherstel in dat deel van het Schelde-estuarium te realiseren. Uw op 13 april 2012 ingediende alternatieve plan is, blijkt echter niet de steun te genieten van Nederlandse 2de kamer waardoor de realisatie op losse schroeven staat.

Ik ontwaar tevens in dit alternatieve pakket nog zeer belangrijke negatieve aspecten en onzekerheden, die een adequate remedie c.q. antwoord behoeven indien dit plan onderwerp van inhoudelijk overleg met Vlaanderen zou worden; onverminderd de issue van de financiële implicaties van de extra kosten die dit alternatieve plan met zich meebrengt, zowel uit oogpunt van de uitvoering als uit het oogpunt van de kosten die Vlaanderen al heeft gemaakt en verder mee dreigt te worden geconfronteerd.

Zoals de Europese Commissaris ben ik van oordeel dat er dringend tijdens Nederland een robuust plan voor natuurherstel moet komen dat recht doet aan wat we in 2005 hebben beoogd in het Verdrag, conform de Europese regelgeving. Ik wijs er op dat Vlaanderen wel meteen zijn verdragsverplichtingen is nagekomen en tijdig is gestart met de benodigde werkzaamheden. Op Vlaams grondgebied, in de Prosperpolder, is de nieuwe waterkering immers reeds sinds 2008 in aanbouw. Volgens de planning bereikt deze constructie eind dit jaar de landsgrens. Echter, door de lange en cyclische politieke besluitvorming in Nederland hieromtrent, wordt de uitvoering van het gehele project ter ontwikkeling van het intertijdsgebied ter hoogte van de Hertogin Hedwigepolder sterk vertraagd en gehypothekeerd, met alle risico's en kosten die dit meebrengt. Aldus dreigen de belangen van Vlaanderen ernstig geschaad te worden.

Gelet op deze overwegingen zie ik mij verplicht om de geschillenbeslechtsprocedure uit artikel 10 van het bovengenoemde Verdrag op te starten. Zoals u weet voorziet de eerste fase van deze procedure zes maanden onderhandelingen.

Mocht dit onderhandelingsproces binnen die voorziene termijn echter niet tot een verhoopt vergelijk leiden, hou ik er de Nederlandse regering aan dat zij per direct zonder meer een besluit neemt waarbij uitvoering wordt gegeven aan wat in het bovengenoemde Verdrag gestipuleerd staat, bij ontstentenis waarvan dit geschil aan het in artikel 10,§2 voorziene scheidsrecht zal worden voorgelegd.

Ik deel u alvast mede dat de onderhandelingen langs Vlaamse zijde zullen worden geleid door mevrouw Wivina Demeester, voormalig Vlaams minister van Financiën, Begroting en Welzijn en mijn speciaal raadgever in dit dossier.

Met oprechte groet,

Kris Peeters
Minister-president

Bijlage: Brief aan de heer Uri Rosenthal, Minister van Buitenlandse Zaken

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Aan de heer K. Peeters
Vlaams minister-president
Martelaarsplein 19
1000 BRUSSEL
België

Datum 21 december 2012
Betreft Ontpoldering Hedwigepolder

Geachte heer Peeters,

Hierbij informeer ik u over de maatregelen met betrekking tot de ontpoldering van de Hedwigepolder.

In het op 29 oktober gepresenteerde regeerakkoord "Bruggen slaan" heeft de Nederlandse regering besloten de volledige ontpoldering van de Hedwigepolder zo spoedig mogelijk ter hand te nemen. Met de ontpoldering is het pakket natuurherstelmaatregelen in overeenstemming met het tussen het Vlaams Gewest en Nederland gesloten Verdrag Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (Trb. 2005, 310).

Uitvoering

Ik ben met de provincie Zeeland in contact getreden over haar betrokkenheid bij de uitvoering van de ontpoldering. In het convenant tussen het rijk en Zeeland (januari 2006) was reeds vastgelegd dat de provincie de voorbereiding, uitvoering en regie van de in het Verdrag met het Vlaams Gewest afgesproken 600 ha van het natuurherstelprogramma op zich zal nemen, inclusief de ontpoldering van de Hedwigepolder. Deze afspraken zijn nu herbevestigd. De formele besluitvorming over het Nederlandse deel van de grensoverschrijdende projecten van het natuurpakket, namelijk 'Uitbreiding Zwin' en 'Ontpoldering Hedwigepolder' wordt door Zeeland voorbereid en loopt via de rijkscoördinatieregeling. Het rijk neemt de formele besluiten en blijft eindverantwoordelijk. Provincie en rijk zullen in gezamenlijkheid zorgen voor een strakke regie op de uitvoering. Op 18 december is er reeds een ambtelijke startbijeenkomst geweest om stappen te nemen om bovengenoemd besluit inzake de Hedwigepolder uit te voeren. Hierbij waren ook Vlaamse deskundigen aanwezig.

Planning

De planning is erop gericht om zo spoedig mogelijk te komen tot uitvoering van de ontpoldering. Hiertoe moet een aantal plannen worden geactualiseerd en gereactiveerd. Het betreft het rijksinpassingsplan, inclusief de daarbij behorende documenten, zoals een MER, een

Directoraat-generaal Natuur & Regio
Directie Regio en Ruimtelijke Economie

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

T [redacted]
[redacted]@minel.nl

Ons kenmerk
DGNR-RRE / 12381140

Uw kenmerk
-

Bijlage(n)
2

kosteneffectiviteitsanalyse (KEA), een projectplan en een inrichtingsplan. Daarnaast, en zo mogelijk parallel, zullen de noodzakelijke vergunningen worden aangevraagd (uitvoeringsbesluiten). Er zijn onder meer vergunningen/onthefingen nodig op basis van de Natuurbeschermingswet, de Waterwet, de Wet Algemene Bepalingen Omgeving (WABO) en de Ontgrondingenwet.

Om tot uitvoering te kunnen overgaan, zullen de benodigde gronden worden verworven en pachtvrij worden gemaakt. Indien minnelijke verwerving van de grond van de Hedwigepolder niet lukt, moet de onteigeningsprocedure op grond van de Onteigeningswet worden doorlopen. Een vastgesteld rijksinpassingsplan geldt op grond van de Nederlandse Onteigeningswet als titel voor onteigening, zodat een begin kan worden gemaakt met het formele deel van de onteigeningsprocedure omstreeks januari 2014, wanneer het rijksinpassingsplan is vastgesteld.

Met een vastgesteld rijksinpassingsplan, verworven gronden en uitvoeringsvergunningen komt de weg vrij voor de daadwerkelijke uitvoering. Zoals is vastgelegd zal vervolgens het Vlaams Gewest de realisatie ter hand nemen, uiteraard conform het vastgestelde plan en volgens de Nederlandse wet- en regelgeving. Voor een gedetailleerde planning (strooschema) verwijs ik naar de bijlage. Samengevat zijn de mijlpalen in de planning:

- a. tot augustus 2013 zullen de noodzakelijke plannen, procedures, besluiten etc. in rij en gelid worden gezet;
- b. vaststelling van het rijksinpassingsplan met uitvoeringsbesluiten: januari 2014;
- c. afronding onteigeningsprocedure: april 2016;
- d. start van de uitvoering: mei 2016;
- e. afronding van de uitvoering: augustus 2019.

Mocht onteigening niet nodig zijn dan kan de uitvoering eerder starten. In de planning is rekening gehouden met reële risico's, waaronder bezwaar- en beroepsprocedures.

Bovengenoemde uitvoering van het pakket natuurherstelmaatregelen stemt overeen met het Scheldeverdrag en het daaraan ten grondslag liggende Memorandum van Overeenstemming (11 maart 2005).

Baggervergunning

Ik ben mij bewust van het Vlaamse belang van een tijdige vervanging (namelijk eind 2014) van de baggervergunning die dient voor het op diepte houden van de op grond van het Verdrag uitgevoerde verruiming van de vaargeul van de Westerschelde.

Ik heb enerzijds begrip voor uw vrees voor herhaling van de situatie in 2009, toen de voorzitter van de Afdeling Rechtspraak Raad van State in een tussenvonnis de verruiming van de vaargeul in afwachting van de bodemprocedure opschortte. Anderzijds wijs ik erop, dat het in 2009 ging om de verruiming van de rivier, terwijl het in 2014 gaat om de continuering van het noodzakelijk onderhoud om deze - verdragsrechtelijk overeengekomen - verruiming te handhaven.

Hoewel in een met rechtstatelijke garanties omklede procedure geen harde toezegging over de verlening van de baggervergunning kan worden gedaan, heb ik er vertrouwen in dat deze eind 2014 zal kunnen zijn verleend.

Sharon A.M. Dijkma
Staatssecretaris van Economische Zaken

Bijlagen:

1. Brief aan de Tweede Kamer
2. Gedetailleerde planning (stroomschema) ontpoldering Hedwigepolder

Kabinet van de minister-president,
Vlaams minister van Economie,
Buitenlands Beleid, Landbouw en
Plattelandsbeleid

Aan mevrouw Sharon A.M. Dijksma
Staatssecretaris van Economische Zaken
Postbus 20401
NL-2500 EK Den Haag

Martelaarsplein 19, 1000 BRUSSEL
Tel. [redacted] - Fax 02-552 60 01
kabinet.peeters@vlaanderen.be

uw bericht van

uw kenmerk

ons kenmerk
RS/lvr/0831

bijlagen

vragen naar / e-mail

telefoonnummer

datum

[redacted]
[redacted]@vlaanderen.be

07 -02- 2013

Mevrouw de Staatssecretaris,

Ik dank u van harte voor uw brief van 21 december 2012 waarin u mij informeerde over de maatregelen die de Nederlandse Regering zal nemen met het oog op de ontpoldering van de Hedwigepolder.

Namens de Vlaamse Regering wens ik mijn tevredenheid uit te drukken over het feit dat het Nederlandse regeerakkoord van 29 oktober 2012 deze ontpoldering expliciet voorziet. Zoals u weet, hecht de Vlaamse Regering sterk aan de volledige uitvoering van het geheel van het pakket van maatregelen en projecten uit het Verdrag tussen het Vlaams Gewest en het Koninkrijk der Nederlanden betreffende de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010 Schelde-Estuarium, dat op 21 december 2005 in Middelburg ondertekend werd en dat de toegankelijkheid van de Scheldehavens en de natuurlijkheid van het estuarium moet bevorderen en een maximale veiligheid tegen overstromingen moet garanderen. Deze gehechtheid aan een volledige uitvoering van de verdragsrechtelijke afspraken en de vaststelling dat het Vlaamse Gewest door het uitblijven van deze uitvoering schade lijdt, leidden er in mei vorig jaar toe dat ik mij genoodzaakt zag om de eerste fase van de geschillenbeslechtsprocedure onder het verdrag van 21 december 2005 te activeren. Het verheugt mij dan ook dat de concrete stappen waarvan u in uw brief melding maakt, op termijn zullen leiden tot de totstandkoming van het voorziene grensoverschrijdende intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder en het noordelijk gedeelte van de Prosperpolder.

Het stemt me eveneens tevreden dat u in uw brief uitdrukkelijk ingaat op de kwestie van de tijdige vervanging van de baggervergunning voor het op diepte houden van de tot stand gekomen verruiming. Ik waardeer het ten zeerste dat alles in het werk zal worden gesteld om ervoor te zorgen dat, onder meer door een snelle vaststelling van het rijksinpassingsplan, de

baggervergunning op het juiste tijdstip kan worden verleend. In dat verband deel ik uw opvatting dat de verlenging van een bestaande vergunning die een reeds gerealiseerde verruiming in stand moet houden, fundamenteel verschilt van de situatie in 2009.

Tot slot wil ik mijn dank betuigen voor de constructieve sfeer waarin de besprekingen tussen de Nederlandse en Vlaamse onderhandelaars tot nu toe hebben plaatsgevonden. Ik heb mevrouw Wivina Demeester gevraagd om als delegatieleider continu elk nieuw element in de procedure te evalueren, en mij te informeren welke positieve acties op grond daarvan zouden kunnen worden ondernomen. Zij blijft daartoe in verbinding met haar Nederlandse tegenhanger, de heer Jan de Jong, en heeft om dezelfde reden ook met [REDACTED] [REDACTED] directeur-generaal Natuur en Regio binnen uw ministerie, de aangekondigde stappen in detail besproken.

Met oprechte hoogachting

[REDACTED]

Kris Peeters
Minister-president van de Vlaamse Regering

[REDACTED]

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Mevrouw ir. W.C.F. Demeester-De Meyer
Vlaams hoofdonderhandelaar voor de Scheldeverdragen
Monnikendreef 5
B-2980 Zoersel

Directoraat-generaal Natuur & Regio

Directie Regio en Ruimtelijke Economie

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

T 06

@mineleni.nl

Ons kenmerk

DGNR-RRE / 13025282

Uw kenmerk

-

Bijlage(n)

1

Datum

Betreft Planning uitvoering ontpoldering Hedwigepolder

Geachte mevrouw Demeester,

Op 29 januari jongstleden hadden wij een aangenaam, informeel overleg in Brussel met betrekking tot de planning van de ontpoldering van de Hedwigepolder. Daarbij is een aantal afspraken gemaakt.

De eerste afspraak was dat ik u, naast de realistische planning die op 21 december 2012 door de Nederlandse Ministerraad is goedgekeurd, een 'minimale' ambtelijk opgestelde planning zou doen toekomen. Dat is een planning waarbij onder meer is uitgegaan van de snelst mogelijke minnelijke verwerving van de gronden van de Hedwigepolder (namelijk per 31 december 2013) en het achterwege blijven van bezwaar- en beroepsprocedures. Bijgaand treft u deze planning aan. De tijd die is ingepland voor de realisatie (drie jaar en drie maanden) is een zaak van het Vlaams Gewest en heb ik derhalve niet aangepast. Ik wil hierbij aangeven dat, voor het behalen van de gewenste natuuroeltypen (N-2000), wordt uitgegaan van (voorkeursvariant) 'het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA)' uit het ontwerp-Rijksinpassingsplan. Dit plan is door de provincie Zeeland op 6 oktober 2010 aangeboden aan de toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit¹ en wordt momenteel geactualiseerd.

De tweede afspraak was dat ik u een indicatie zou geven van de datum waarop naar verwachting bekend is of er al dan niet in der minne wordt geschikt. Belangrijk is het moment van het verkrijgen van het Koninklijk Besluit (KB). Kort voor dit eindmoment in de *administratieve fase*, moet door de onteigenaar een laatste bieding worden gedaan. Dit om aantoonbaar te maken dat partijen er in der minne niet uitkomen en het KB ook noodzakelijk is voor het verkrijgen van de eigendomsrechten. Dit moment net voor het KB is regelmatig een beslismoment voor een wederpartij om al dan niet akkoord te gaan. Deze bieding in de administratieve fase zal overigens uiteraard het sluitstuk vormen van overleg met de eigenaar, dat op dit moment al mijn voortdurende aandacht heeft.

De *gerechtelijke fase* wordt, na het slaan van het KB, met een dagvaarding ingeluid. Dan worden partijen (en deskundigen) door de rechtelijke macht gehoord. Op basis hiervan spreekt de rechter het tussenvonnis uit. Kort voor deze

¹ Ontwerp-Rijksinpassingsplan, 6 oktober 2010, kenmerk 10031104dg

dagvaarding moet nogmaals een "laatste bod" (een finale bieding) door de onteigenaar worden uitgebracht, dat meestal in de lijn ligt van de laatste bieding in de administratieve fase, voor het slaan van het KB. Dit bod kan wel iets afwijken van het eerdere bod. Als we over het 'ultieme moment' spreken dan is het dit moment van finale bieding. Veel partijen besluiten dan alsnog akkoord te gaan. Men weet immers definitief wat men ontvangt aan schadeloosstelling en men voorkomt het moeten verschijnen voor de rechter in een langdurige procedure. Voor de Hewigepolder is dit moment in de procedure (volgens planningschema 21-12-2012) gepland omstreeks juli 2015. Mochten eigenaren en pachters het 'laatste bod' accepteren, dan betekent dit een inkorting van de planning van ongeveer een jaar.

De derde afspraak betreft het meedelen van de uitslag van de screening van het MER, het rijksinpassingsplan (RIP) en uitvoeringsbesluiten. De screening laat zien dat het kritische pad vooral de MER-procedure betreft. Er is geen nieuwe MER nodig maar de MER-commissie kan wel nieuwe eisen stellen in verband met de situatie op dit moment in relatie tot de beide polders. De stukken kunnen wellicht eerder dan voorzien bij het departement van EZ aangeleverd worden, al is er altijd een risico op tegenvallers. Het streven is 1 juli 2013 en dat is vijf weken eerder dan gepland. Vervolgens is het streven om op 13 augustus 2013 te starten met de terinzagelegging.

Ik stel voor deze brief vertrouwelijk te houden en aan Nederlandse en Vlaamse kant de nodige omzichtigheid te betrachten bij de openbaarmaking van elementen daaruit. Dit past mijns inziens ook geheel in de positieve connotatie van de brief van 7 februari jl. van minister-president Peeters aan staatssecretaris Dijkema.

Ik maak van de gelegenheid gebruik om de hoop uit te spreken dat deze brief het Vlaams Gewest aanleiding geeft om de geschillenbeslechtsingsprocedure op korte termijn te beëindigen.

Met de meeste hooaachtina.

Ir. A.M. Burger
Directeur-generaal Natuur en Regio

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Vlaams Gewest
t.a.v. mevr. W.C.F. de Meester
Monnikendreef 5
B 2980 Zoersel

Datum
Betreft Vaststelling Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder

Geachte mevrouw De Meester,

Hierbij informeer ik u over de voortgang van de planprocedure in het kader van het project Hertogin Hedwigepolder. Onlangs is het Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder, dat in eerder stadium in concept met u is afgestemd, door de staatssecretaris van Economische Zaken vastgesteld.¹ Het Rijksinpassingsplan is ten opzichte van de ontwerpfase aangevuld met een Nota van Beantwoording, waarin antwoord wordt gegeven op alle 2.014 ingediende zienswijzen. Ook zijn de benodigde vergunningen en uitvoeringsbesluiten vastgesteld.² Tevens is het besluit genomen om de Hertogin Hedwigepolder voorlopig aan te wijzen als Natura 2000-gebied. Hiermee gaat de polder uiteindelijk onderdeel uitmaken van het bestaande Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

Het Rijksinpassingsplan en toebehoren is inmiddels ter inzage gelegd. Tot en met 2 april 2014 kan door diegenen die een zienswijze hebben ingediend én belanghebbende zijn, beroep worden ingesteld bij de Raad van State.

Ik ben content met de voortgang die we, ook in goede samenwerking met het Vlaams Gewest en de Provincie Zeeland, thans boeken op dit voor ons allen gewichtige dossier.

DE DIRECTEUR GENERAAL NATUUR & REGIO (wnd.),

mr. A. Oppers

Directoraat-generaal Natuur & Regio

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

T 070
F 070
@minez.nl

Ons kenmerk
DGNR / 14038829

Uw kenmerk

Bijlage(n)

¹ U kunt het Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder en toebehoren digitaal terugvinden op http://provincie.zeeland.nl/milieu_natuur/westerschelde/hedwige/index.

² Het betreft een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet, een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet, twee vergunningen in het kader van de Ontgrondingenwet, een vergunning in het kader van de Waterwet en een besluit tot Onttrekking van de wegen aan het openbaar verkeer.

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Vlaams Nederlandse Schelde Commissie
Postbus 299
4600 AP Bergen op Zoom

**Directoraat-generaal Natuur
& Regio**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

T 070
F 070
@minez.nl

Ons kenmerk
DGNR / 14047924

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum

Betreft Vaststelling Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder

Geachte leden van de Commissie,

Hierbij informeer ik u over de voortgang van de planprocedure in het kader van het project Hertogin Hedwigepolder. Onlangs is het Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder, dat in eerder stadium in concept met u is afgestemd, door de staatssecretaris van Economische Zaken vastgesteld.¹ Het Rijksinpassingsplan is ten opzichte van de ontwerpfase aangevuld met een Nota van Beantwoording, waarin antwoord wordt gegeven op alle 2.014 ingediende zienswijzen. Ook zijn de benodigde vergunningen en uitvoeringsbesluiten vastgesteld.² Tevens is het besluit genomen om de Hertogin Hedwigepolder voorlopig aan te wijzen als Natura 2000-gebied. Hiermee gaat de polder uiteindelijk onderdeel uitmaken van het bestaande Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

Het Rijksinpassingsplan en toebehoren is inmiddels ter inzage gelegd. Tot en met 2 april 2014 kan door diegenen die een zienswijze hebben ingediend én belanghebbende zijn, beroep worden ingesteld bij de Raad van State.

Ik ben content met de voortgang die we, ook in goede samenwerking met het Vlaams Gewest en de Provincie Zeeland, thans boeken op dit voor ons allen gewichtige dossier.

mr. A. Oppers
De Directeur-Generaal Natuur en Regio (wnd.)

¹ U kunt het Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder en toebehoren digitaal terugvinden op http://provincie.zeeland.nl/milieu_natuur/westerschelde/hedwige/index.

² Het betreft een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet, een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet, twee vergunningen in het kader van de Ontgrondingenwet, een vergunning in het kader van de Waterwet en een besluit tot Onttrekking van de wegen aan het openbaar verkeer.

**Directoraat-generaal Natuur
& Regio**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

T 070 [REDACTED]
F 070 3 [REDACTED]
[REDACTED]@minez.nl

Ons kenmerk
DGNR / 14186003

BM 14186055

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Geachte mevrouw De Meester,

Hierbij informeer ik u over de afronding van de planologische procedure in het kader van realisatie van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder.

Bij brief van 7 april jongstleden heb ik u geïnformeerd over de vaststelling van het Rijksinpassingsplan Hedwigepolder door de staatssecretaris van Economische Zaken. Inmiddels is de beroepsprocedure doorlopen. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 12 november uitspraak gedaan in de procedure en alle ingediende beroepen, voor zover ontvankelijk, ongegrond verklaard. Daarmee ligt er thans een onherroepelijk besluit.

Met het vastgestelde Rijksinpassingsplan als titel zal het lopende traject van minnelijke grondverwerving worden voortgezet. Parallel is ook het onteigeningstraject ingezet. In lijn met de aan het Vlaams Gewest toegestuurde planning zal de uitvoering in mei 2016 starten, en afgerond worden in augustus 2019.

Ik ben content dat we deze mijlpaal bereikt hebben en zie uit naar de samenwerking met het Vlaams Gewest, in het bijzonder Waterwegen en Zeekanaal NV, bij de realisatie van het project.

mr. dr. J. P. Hogeveen MPA
Directeur-generaal Agro, tevens wnd. directeur-generaal Natuur en Regio

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Waterwegen en Zeekanaal NV
t.a.v. [REDACTED]
Lange Kievitstraat 111 -113 bus 44
2018 Antwerpen-BELGIQUE

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Natuur en Biodiversiteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

T 070 [REDACTED]
[REDACTED]@minez.nl

Ons kenmerk
OGAN-NB / 16065648

Bhm 16066955

Uw kenmerk
U201604M046 / SI-ZS-LO-195

Bijlage(n)

Datum **- 02 MEI 2016 -**

Betreft Aanvullingsverzoek Nb-wetaanvraag; melding en wijzigingsverzoek realisering estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder

Geachte [REDACTED]

Op 18 april 2016 ontving ik uw melding en verzoek tot wijziging van de vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nb-wet 1998) voor de realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder. De werkzaamheden rond het Sieperdaschor hebben gevolgen voor het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

De Staatssecretaris van Economische Zaken (hierna: EZ) is bevoegd inzake besluitvorming over uw vergunningaanvraag krachtens artikel 2, sub a, van het Besluit vergunningen Natuurbeschermingswet 1998.

Uw aanvraag bevat onvoldoende gegevens om deze juist te kunnen beoordelen en daaromtrent een besluit te nemen. Gelet daarop stel ik u op grond van artikel 4:5, lid 1, van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) in de gelegenheid om **binnen 4 weken na dagtekening van deze brief** uw aanvraag aan te vullen.

U dient uw aanvraag op het hieronder aangegeven punt aan te vullen:

- de door de werkzaamheden veroorzaakte stikstofdepositie. Het gaat nadrukkelijk om de stikstofeffecten van alle werkzaamheden op basis van de thans voorgestelde gewijzigde uitvoering. Ik verzoek u om de stikstofeffecten via het verspreidingsmodel van Aeries Calculator te berekenen en het resultaat van de berekeningen aan mij te toe zenden.

Voor de goede orde wijs ik u er op dat, op grond van artikel 4:15, lid 1 sub a, van de Awb, de termijn voor het geven van een beschikking wordt opgeschort met ingang van de dag na de dagtekening van deze brief, tot de dag waarop de aanvraag is aangevuld dan wel de termijn van 4 weken ongebruikt is verstreken.

100
1
17
1
10
10
14
10

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Natuur en Biodiversiteit

Ons kenmerk
DGAN-NB / 16065648

Ik maak u er voorts op attent dat het niet dan wel onvolledig aanvullen c.q. aanleveren van de gevraagde gegevens tot buiten behandeling stelling van uw aanvraag kan leiden op grond van artikel 4:5, lid 1 sub c, van de Awb.

De heer [REDACTED] beleidsmedewerker Nb-wet bij de directie Natuur en Biodiversiteit (tel. 070 [REDACTED]) is belast met de behandeling van uw aanvraag. Met eventuele vragen kunt u bij hem terecht.

de staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

dr. J.W. Tas
MT-lid Natuur

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

> Retouradres Postbus 19530 2500 CM Den Haag

Waterwegen en Zeekanaal NV, afdeling Zeeschelde
T.a.v. de heer W. Dauwe
Anna Bijns-gebouw
Lange Kievitstraat 111-113 bus 44
B 2018 Antwerpen
BELGIË

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Postbus 19530
2500 CM Den Haag
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155.toek.js

Bijlagen
5

Datum **10 FEB. 2014**
Betreft Toekenning ontheffing
Ruimtelijke ingrepen

Geachte heer Dauwe,

Naar aanleiding van uw verzoek van 31 mei 2013 en de aanvullingen hierop van 13 juni 2013 en 20 juni 2013, geregistreerd onder aanvraagnummer FF/75C/2013/0155, om een ontheffing als bedoeld in artikel 75 van de Flora- en faunawet te krijgen, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u de ontheffing die u heeft aangevraagd, van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis, alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen of verstoren van hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis, alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van nesten, hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de veldspitsmuis, buizerd, kerkuil en de ransuil.

Procedure

Op grond van het besluit dat door de minister van destijds het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (nu: Economische Zaken) in overeenstemming met de minister van destijds het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (nu: Infrastructuur en Milieu) is genomen na overleg in de Ministerraad op 17 december 2004, wordt de voorbereiding en bekendmaking van de besluiten ter uitvoering van het project realisering estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder gecoördineerd (artikel 3.35 lid 1 onder 1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro)). De staatssecretaris van Economische Zaken treedt formeel op als coördinerend bestuursorgaan. Daarbij is in het convenant tussen het Rijk en Provincie Zeeland afgesproken, dat de Provincie Zeeland de feitelijke voorbereiding ter hand neemt. De coördinatie heeft tot doel de voorbereiding en bekendmaking van de besluiten voor het project af te stemmen en gelijktijdig te laten plaatshebben.

De coördinatie heeft tot gevolg dat op deze besluiten de procedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht en de bijzondere regels in artikel 3.35 lid 4 Wro van toepassing zijn.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

De voorbereiding en bekendmaking van het inpassingsplan wordt gecoördineerd met de voorbereiding en bekendmaking van de op aanvraag of ambtshalve te nemen besluiten die nodig zijn om de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder te kunnen realiseren. Het betreft de volgende vergunningen en ontheffingen: vergunning op grond van de Nb-wet 1998, ontheffing op grond van de Flora- en faunawet, twee ontgrondingsvergunningen, watervergunning en het besluit tot onttrekking van de wegen aan het openbaar verkeer. Naast de vergunningen en ontheffingen, moet er ook nog een aantal meldingen gedaan worden (zoals ten aanzien van sloop en in het kader van het Besluit bodemkwaliteit). Deze meldingen worden wel voorbereid, maar zullen pas kort voor de aanvang van de werkzaamheden worden ingediend.

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

De Crisis- en herstelwet is van toepassing op dit project. In bijlage 1, onder 2.1 van de Crisis- en herstelwet wordt verwezen naar afdeling 3.5 van de Wro. Binnen deze afdeling is het inpassingsplan opgenomen.

De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project "Realisering estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder" waarbij een intergetijdengebied gecreëerd wordt door middel van een landwaartse verlegging van de Scheldedijk en een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen. Deze éénmalige ingreep omvat een aantal werkzaamheden:

- De bouw van een waterkerende Sigma/Deltadijk;
- Het maken van bressen in de huidige primaire kering en het afgraven van dijkdelen tot schor- of polderniveau;
- Het graven en/of dempen van kreekaanzetten en grachten/berm- en perceelsloten;
- Het rooien van opgaande vegetatie;
- Het bouwen van een nieuw, visvriendelijk pompgemaal;
- Maatregelen met betrekking tot natuurinrichting en ontsluiting voor toezicht en beheer.

Het slopen van de gebouwen is door de initiatiefnemer buiten deze aanvraag gehouden. In een later stadium, naar verwachting in 2015, komt de sloop van de gebouwen aan de orde. Indien er in de bebouwing voortplantings of vaste rust- of verblijfplaatsen aanwezig zijn dient initiatiefnemer dit mee te nemen in de procedure en eventueel een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet aan te vragen.

Ontheffing wordt gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), buizerd (*Buteo buteo*), kerkuil (*Tyto alba*) en de ransuil (*Asius otus*), alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 9, 11 en 13, lid 1, van de flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de veldspitsmuis (*Crocidura leucodon*) alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 9 en 13, lid 1, van de flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren rugstreeppad (*Bufo calamita*) voor de periode van 1 januari 2016 tot en met 31 december 2020.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Zienschijzen op het ontwerpbesluit

In het kader van de gecoördineerde procedure hebben de verschillende ontwerpbeschiikkingen, waaronder het ontwerp van dit besluit, ter inzage gelegen van 20 augustus 2013 tot en met 30 september 2013. Binnen de genoemde periode van zes weken bestond de mogelijkheid om zienschijzen in te dienen. Er zijn in deze periode 2014 zienschijzen ingediend; hiervan zijn 1896 zienschijzen gedeeltelijk gericht tegen het ontwerp van dit besluit. Voor een samenvatting van en onze reactie op de ingediende zienschijzen verwijzen wij naar de Nota van Beantwoording Hertogin Hedwigepolder van 27 januari 2014, waarin op alle ingediende zienschijzen wordt ingegaan. Deze nota vormt onderdeel van het onderhavige besluit. Voor zover een zienschijze aanleiding heeft gegeven tot aanpassing van het besluit of de daarbij ter inzage te leggen stukken, is dat in de Nota van Beantwoording aangegeven. In dit definitieve besluit zijn enkele administratieve wijzigingen doorgevoerd; te weten een onjuiste datum voor het indienen van het eerste monitoringsverslag, deze datum ligt inmiddels in het verleden en is daarmee niet meer actueel en een ontbrekende datum van ontvangst van aanvullingen welke wel in deze brief genoemd is maar abusievelijk niet in de bijbehorende ontheffing en het herstellen van enkele typfouten.

Overwegingen

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en de veldspitsmuis zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder a, van de Flora- en faunawet. De buizerd, kerkuil en de ransuil zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder b, van de Flora- en faunawet. Voor vogels is alleen ontheffing nodig indien het nest valt onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Hieronder zal dit nader worden toegelicht. De rugstreeppad is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder c, van de Flora- en faunawet.

De gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en de rugstreeppad zijn tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. De veldspitsmuis is tevens opgenomen in bijlage 1, behorende bij het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten¹.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Verbodsbepalingen

Op grond van de artikelen 9, 11 en 13 van de Flora- en faunawet is het onder meer verboden om beschermde inheemse diersoorten te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen; nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse diersoorten te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren; te vervoeren en onder zich te hebben.

Voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen

Tot voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden, afhankelijk van de soort. Essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder. Daarnaast vallen ook tijdelijke, seizoensgebonden, verblijfplaatsen (bijvoorbeeld holen) of standplaatsen die van belang zijn voor de gunstige staat van instandhouding van een soort op populatieniveau of per exemplaar hieronder.

Afwijzing rugstreeppad

De rugstreeppad is, ondanks gericht onderzoek, niet aangetroffen in het plangebied. Ten aanzien van de rugstreeppad wordt dan ook geconcludeerd dat u geen verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreedt; een ontheffing is dan ook niet aan de orde. Echter teneinde vestiging van de rugstreeppad in het plangebied te voorkomen dient u in het kader van de zorgplicht genoemd in artikel 2 van de Flora- en faunawet de door u voorgestelde maatregelen uit te voeren.

Afwijzing artikelen 9 en 13, lid 1, van de Flora- en faunawet

U heeft ontheffing aangevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 9 en 13, lid 1, van de Flora- en faunawet voor zover dit het vangen en vervoeren van de veldspitsmuis betreft. U stelt hierbij de volgende maatregel voor:

- Voorafgaand aan het ongeschikt maken van het leefgebied wordt door middel van life traps een vangstronde gehouden in augustus tot november, de minst kwetsbare periode. Hierbij wordt per vangstplaats om de 10 meter een paar vallen geplaatst met een minimum van 20 vallen per vangstplaats. De vallen worden 2 tot 4 nachten voorafgaand aan de daadwerkelijk vangstronde open neergezet zodat de aanwezige veldspitsmuizen kunnen wennen.

¹ Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (Stb. 2000, 525), laatstelijk gewijzigd bij Stb.2011, 147.

U heeft hiervoor echter geen ontheffing nodig, omdat het niet de bedoeling is deze soort definitief aan de natuur te onttrekken en onder u te houden, maar te verplaatsen binnen hun natuurlijke leefomgeving. Slechts als soorten niet binnen een redelijke termijn worden teruggeplaatst, heeft u ontheffing nodig van artikel 13, lid 1, van de Flora- en faunawet. De zorgplicht uit artikel 2 van de Flora- en faunawet is wel van toepassing. Er worden door u maatregelen voorgesteld om de zorgplicht na te leven. De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

**Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155**

Ontheffing

Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt voor soorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijn, de Vogelrichtlijn en/of bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen. De belangen waarnaar verwezen wordt, zijn genoemd in artikel 2, lid 3 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Instandhouding van de soorten

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in het plangebied aangetroffen. De gewone dwergvleermuis heeft met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen in de bebouwing in het plangebied. Deze gebouwen zijn echter, vanwege het ontbreken van een toestemming om de gebouwen te betreden, niet onderzocht.

Onderzoek zal in een later stadium plaats vinden waarna een separate aanvraag ingediend wordt voor de sloop van de gebouwen. Er is bij deze beoordeling vanuit gegaan dat er zich verblijfplaatsen in de gebouwen bevinden en dat de vliegroutes naar de gebouwen essentieel zijn voor het voortbestaan van de vaste rust- of verblijfplaats.

Gewone dwergvleermuizen leven in een netwerk met verschillende voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen, verbonden door vliegroutes. Om dit netwerk te kunnen beoordelen is het belangrijk om te weten wat de exacte functie van de verschillende onderdelen van dit netwerk is om hun waarde en onderlinge relatie te kunnen bepalen. In veel gevallen vervullen componenten van dit netwerk verschillende functies. Zo ook in dit geval; hier vormen de Gasdam, Zeedijk en de Engelbertstraat essentiële foerageroutes en vliegroutes voor de gewone dwergvleermuis. Omdat, op basis van de thans bekende onderzoeksgegevens, de relatie tussen de eventuele verblijfplaatsen in de gebouwen en de essentiële vliegroute niet in beeld gebracht kan worden is het niet mogelijk om deze volledig te beoordelen. Deze vliegroutes worden echter ook gebruikt om langs te foerageren; deze essentiële functie als foerageroute wordt in dit besluit wel beoordeeld.

De in het plangebied gelegen bosjes vormen eveneens foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis. Aantasting van foerageergebieden, foerageerroutes en vliegroutes is enkel ontheffingsplichtig indien zij van groot belang zijn voor de functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen van de betreffende soort, doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn. Door de geplande kapwerkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis beschadigd, vernield of verstoord worden.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

**Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155**

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de bladzijden 34 tot en met 37 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan project herinrichting Hedwigepolder" van 12 juni 2013 (bijlage 2 bij dit besluit). De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende.

De kap van de bomen, en daarmee het verwijderen van de vliegroutes en foerageerroutes in het plangebied vindt gefaseerd plaats. De essentiële vliegroutes en foerageerroutes van de gewone dwergvleermuis blijven hierbij grotendeels intact. U stelt voor om aan de zuidkant van het plangebied, op de nieuwe waterkerende dijk, bomen aan te planten. De aan te planten bomen worden in 2014 aangeplant. Door deze maatregel wordt het verlies aan foerageerroutes opgevangen; het is echter onbekend of deze maatregel het verlies aan vliegroutes in voldoende mate opvangt.

Ter vervanging van het foerageergebied van de gewone dwergvleermuis wordt een strook ten zuiden van de Hertogin Hedwigepolder ingericht als natuurgebied en zal een groot deel van de bestaande en nieuwe dijkstructuur beheerd worden als ruige kruidenvegetatie. Hiermee wordt het verlies van foerageergebied gedeeltelijk opgevangen. Daarnaast is het omliggende gebied geschikt als alternatief foerageergebied, zij het echter van mindere kwaliteit dan hetgeen er verdwijnt. Doordat de eerste jaren van de werkzaamheden nog niet geïndeerd wordt, zal in het gebied voedselaanbod aanwezig blijven. Door het gefaseerd verwijderen van de vegetatie zal de populatie vleermuizen kunnen wennen aan de veranderende omstandigheden.

U zorgt ruim van tevoren voor een alternatief in de directe omgeving van het plangebied en het behoud van een tweetal essentiële foerageerroutes. Dit komt in kwaliteit en kwantiteit grotendeels overeen met datgene dat verdwijnt. Het is zeer aannemelijk dat het aangeboden alternatief direct in gebruik zal worden genomen. De functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen blijft dan ook gegarandeerd. Echter, ondanks deze maatregelen worden door de werkzaamheden toch voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis verstoord. Immers, de soort wordt gedwongen om gebruik te maken het aangeboden alternatief. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- en verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis overtreden, zodat voor de werkzaamheden toch een ontheffing is vereist.

Hoewel u ruim van tevoren zorgt voor een alternatief in de directe omgeving van het plangebied en het behoud van een tweetal essentiële vliegroutes komt dit in kwaliteit en kwantiteit mogelijk niet overeen met datgene dat verdwijnt; de functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis wordt dan mogelijk ook niet gegarandeerd. Omdat het onbekend is welke functies de gebouwen in het netwerk van de gewone dwergvleermuis vervullen kan er geen uitspraak gedaan worden over het effect op deze potentiële voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen door het volledig verwijderen van de vliegroutes.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Echter, de essentiële vliegroutes van de gewone dwergvleermuis blijven echter grotendeels intact tot het moment dat bekend is welke de functies van de in het plangebied gelegen gebouwen voor de gewone dwergvleermuis vervullen. De functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen blijft voorlopig dan ook gegarandeerd. Echter, ondanks deze maatregelen worden door de werkzaamheden toch voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis verstoord. Immers, de soort wordt gedwongen gebruik te maken het aangeboden alternatief. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- en verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis overtreden, zodat voor de werkzaamheden toch een ontheffing is vereist.

Voor de sloop van de gebouwen, waar zich mogelijk verblijfplaatsen bevinden, zal, zoals gezegd, een separate ontheffing aangevraagd worden nadat uit onderzoek gebleken is welke functies de gebouwen vervullen in het netwerk van de gewone dwergvleermuis. Op dat moment kan ook een definitieve uitspraak gedaan worden over de aanwezige vliegroutes, op dit punt, behoudens het onderdeel verstoren, wijs ik uw aanvraag af.

Door de betrekkelijke kleine aantallen van de gewone dwergvleermuis in het plangebied is het effect op de lokale populatie van de gewone dwergvleermuis in de regio echter gering. De gewone dwergvleermuis kent een redelijke verspreiding in de regio. De gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Ruige dwergvleermuis

De ruige dwergvleermuis is in het plangebied aangetroffen. In 2010 zijn rond een aantal van de in het plangebied gelegen bosjes met wat oudere bomen baltsplaatsen aangetroffen. Vermoedelijk zijn er enkele tientallen territoria aanwezig in het plangebied. De lijnvormige elementen in het plangebied vormen tevens vliegroutes en foerageergebied voor de ruige dwergvleermuis.

Aantasting van foerageergebieden en vliegroutes is enkel ontheffingsplichtig indien zij van groot belang zijn voor de functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen van de betreffende soort, doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn. Door de geplande kapwerkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis beschadigd, vernield of verstoord worden.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de bladzijden 38 tot en met 41 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan project herinrichting Hedwigepolder" van 12 juni 2013. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Ter aanscherping zijn in de ontheffing echter aanvullende voorschriften opgenomen.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

**Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155**

U stelt voor om 16 kasten op te hangen ter vervanging van 4 locaties met elk maximaal 10 paarverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis. De ruige dwergvleermuis heeft een baltsroep die hij, al vliegend, ten gehore brengt. Het is dan ook onmogelijk om elk individueel dier te onderscheiden.

De paarverblijfplaats zelf is vrijwel onherkenbaar in het veld; de ruige dwergvleermuis is hierin een opportunist en gebruikt elke gelegenheid als paarverblijfplaats. Dit kunnen holten in bomen zijn, loshangende stukken schors, achter vogelhuisjes etcetera. Het is dan ook niet mogelijk om een exact aantal paarverblijfplaatsen aan te geven. Om de baltslocaties te mitigeren zal dan ook een veelvoud aan verblijfplaatsen moeten worden aangeboden. In de ontheffing treft u daartoe aanvullend voorschrift 16 aan. De door u voorgestelde vleermuiskasten zijn bovendien van het bolle type. De ruige dwergvleermuis heeft echter een voorkeur voor platte kasten met een nauwe binnenruimte van 2-2,5 cm. Daarnaast stelt u voor om 10% van de bomen in het nieuwe natuurgebied te ringen. Door het ringen van populieren ontstaan ook verblijfplaatsen voor de ruige dwergvleermuis. Losse stukken schors van dode of stervende bomen zijn geschikte paarverblijfplaatsen. Door de aard van dit type verblijfsplaats is een tamelijk grote dynamiek in het aantal en grootte van deze verblijfplaatsen aanwezig. Door het tijdig ringen van bomen zal, naast het ophangen van kasten, een voldoende aantal verblijfsplaatsen aanwezig blijven. De functionaliteit van de baltsplaatsen wordt daarmee gegarandeerd.

De kap van de bomen, en daarmee het verwijderen van de vliegroutes in het plangebied vindt gefaseerd plaats. U stelt voor om aan de zuidkant van het plangebied, op de nieuwe waterkerende dijk, bomen aan te planten. De aan te planten bomen worden in 2014 aangeplant.

Ter vervanging van het foerageergebied van de ruige dwergvleermuis wordt een strook ten zuiden van de Hertogin Hedwigepolder ingericht als natuurgebied en zal een groot deel van de bestaande en nieuwe dijkstructuur beheerd worden als ruige kruidenvegetatie. Hiermee wordt het verlies van foerageergebied gedeeltelijk opgevangen. Daarnaast is het omliggende gebied geschikt als alternatief foerageergebied, zij het echter van mindere kwaliteit dan hetgeen er verdwijnt. Doordat de eerste jaren van de werkzaamheden nog niet geïnundeerd wordt, zal in het gebied voedselaanbod aanwezig blijven. Door het gefaseerd verwijderen van de vegetatie zal de populatie vleermuizen kunnen wennen aan de veranderende omstandigheden.

Hoewel u ruim van tevoren zorgt voor een alternatief foerageergebied, een alternatieve vliegroute en alternatieve baltsplaatsen in de directe omgeving van het plangebied komt dit in kwaliteit en kwantiteit niet overeen met datgene dat verdwijnt; de functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis wordt dan ook niet gegarandeerd.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Het is zeer aannemelijk dat de aangeboden alternatieven direct in gebruik zullen worden genomen. Echter, doordat het aantal verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes kwantitatief en kwalitatief sterk afneemt wordt de functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen niet gegarandeerd.

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Door de betrekkelijke kleine aantallen van de ruige dwergvleermuis in het plangebied is het effect op de lokale populaties van de ruige dwergvleermuis in de regio echter gering. De ruige dwergvleermuis kent een redelijke verspreiding in de regio.

De gunstige staat van instandhouding van de ruige dwergvleermuis komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Veldspitsmuis

De aanwezigheid van de veldspitsmuis is aannemelijk gemaakt aan de hand van het onderzoek van braakballen van de kerkuil op de Gasdam. In deze braakballen zijn resten van de veldspitsmuis aangetroffen. Omdat het aannemelijk is dat de kerkuil in de Hertogin Hedwigepolder foerageert; is hiermee tevens het voorkomen van de veldspitsmuis zeer aannemelijk. De veldspitsmuis is een soort die daarnaast moeilijk vast te stellen is door middel van veldonderzoek. Daarnaast zijn de in het plangebied aanwezige biotopen beoordeeld op hun geschiktheid als leefgebied voor de veldspitsmuis. Het gebied is marginaal geschikt voor de soort. Door de werkzaamheden zal het gehele plangebied, met uitzondering van de dijklichamen, ongeschikt worden als leefgebied voor de veldspitsmuis.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de bladzijden 31 tot en met 33 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan project herinrichting Hedwigepolder" van 12 juni 2013. De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende.

U stelt voor om de dijktafuds van de Hedwigedijk waar geen werkzaamheden aan worden uitgevoerd te optimaliseren voor de veldspitsmuis door vanaf 2014 een beheer te voeren gericht op het ontwikkelen van kruidenvegetaties en struwelen. Daarnaast wordt in 2014 in een strook ten zuiden van de nieuwe Scheldedijk een natuurgebied ingericht waarin ook leefgebied voor de veldspitsmuis is voorzien. U creëert hiermee ruim voorafgaand aan de ingreep voldoende alternatieven in de directe omgeving van het plangebied, welke in kwaliteit en kwantiteit overeenkomen met datgene dat verdwijnt. Daarnaast worden vanaf 2016 de binnendijkse gebieden, gelijktijdig met de werkzaamheden, geschikt gemaakt als leefgebied voor de veldspitsmuis.

Het is voldoende aannemelijk dat het aangeboden alternatief direct in gebruik zal worden genomen. De functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen blijft dan ook gegarandeerd. Echter, ondanks deze maatregelen worden door de werkzaamheden toch voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de veldspitsmuis verstoord. Immers, de soort wordt gedwongen om zijn huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- en verblijfplaats van de veldspitsmuis overtreden, zodat voor de werkzaamheden toch een ontheffing is vereist.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

**Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155**

De veldspitsmuis komt in Zeeuws Vlaanderen en Vlaanderen op diverse plaatsen algemeen voor. De soort blijft ook in het gebied aanwezig. Het is mogelijk dat er een dip in de populaties zal ontstaan als gevolg van de werkzaamheden; deze dip zal echter beperkt en tijdelijk van aard zijn. De gunstige staat van instandhouding van de veldspitsmuis komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

De buizerd, kerkuil en de ransuil

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en uitbroeden van de eieren en, voor zover het geen nestvlieders betreft, het grootbrengen van de jongen. In de context van artikel 11 van de Flora- en faunawet moet onder nest ook de inhoud en de functionele omgeving daarvan, voor zover het broedsucces van vogels daarvan afhankelijk is, worden begrepen. Daartoe zijn alle activiteiten begrepen die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Artikel 11 van de Flora- en faunawet is gedurende het broedseizoen van toepassing op alle in gebruik zijnde nesten van vogels. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken en gebruiken hun nest niet als vaste rust- of verblijfplaats. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen niet de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Nesten van de buizerd, kerkuil en de ransuil vallen ook buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' in artikel 11 van de Flora- en faunawet. Deze nesten zijn daarom, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd. Derhalve is, bij overtreding van de verbodsbepalingen, ontheffing nodig van artikel 11 van de Flora- en faunawet met betrekking tot de vaste rust- of verblijfplaatsen van deze soorten.

De buizerd, kerkuil en de ransuil zijn in het plangebied aangetroffen. In het plangebied zijn 4 nesten van de buizerd, 1 van de kerkuil en 2 van de ransuil vastgesteld. Door de werkzaamheden kunnen alle territoria worden beschadigd, vernield of verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de bladzijden 21 tot en met 29 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan project herinrichting Hedwigepolder" van 12 juni 2013. De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende.

U stelt voor om gefaseerd te werken; waarbij de locaties waar zich nesten bevinden in 2019 aangetast worden. In de eerste fase wordt het plangebied onaantrekkelijk gemaakt voor vogels; hierbij blijven de nestlocaties en het foerageergebied van de buizerd, kerkuil en de ransuil echter onaantast. Daarnaast stelt u voor om in de vogelkijkhut, het bezoekerscentrum in Emmadorp en het zomerverblijf aan het eind van de Gasdam voor de kerkuil 3 nestkasten te plaatsen om zodanig het succes van hervestiging te vergroten. Voor de ransuil worden in 2016 drie kunsthorsten geplaatst in bomen aan de nieuwe Scheldedijk. Als laatste stelt u voor om het verlies aan foerageergebied van de buizerd, kerkuil en de ransuil te vervangen in het natuurgebied aan de zuidzijde van de Scheldedijk door de aanplant van struweel en het realiseren van een ruigtestrook met afwisselend droge en natte delen. De omgeving biedt voldoende alternatieve nestbomen voor de buizerd welke direct beschikbaar zijn. Hiermee zorgt u voor voldoende alternatieve nestgelegenheden die in kwantiteit en kwaliteit vergelijkbaar zijn met hetgeen er verdwijnt.

De voorzieningen worden daarnaast ruim van tevoren aangeboden waardoor de kans dat de alternatieven geaccepteerd worden groter is. Het is dan ook voldoende aannemelijk dat de alternatieven in gebruik genomen zullen zijn op het moment dat de werkzaamheden aan de nestlocaties plaats vinden. Het foerageergebied dat door de werkzaamheden verdwijnt is niet essentieel voor het voortbestaan van de nestlocaties. Zowel de buizerd, kerkuil als de ransuil hebben een territorium dat zich verder dan de Hertogin Hedwigepolder uitstrekt.

De functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen blijft dan ook gegarandeerd. Echter, ondanks deze maatregelen worden door de werkzaamheden toch voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de buizerd, kerkuil en de ransuil verstoord. Immers, de soorten worden gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- en verblijfplaats van de buizerd, kerkuil en de ransuil overtreden, zodat voor de werkzaamheden toch een ontheffing is vereist.

De buizerd komt tamelijk algemeen voor in de regio; de kerkuil en de ransuil komen, zij het minder talrijk, verspreid over de regio voor. Er is echter geen sprake van een wezenlijke invloed op de populaties van de buizerd, kerkuil en de ransuil, de soorten blijven in het gebied aanwezig. De gunstige staat van instandhouding van de soorten komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Belang van de ingreep

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van het belangen: "de bescherming van flora en fauna"; "de volksgezondheid of openbare veiligheid"; "dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten" en "de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling".

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Voor soorten die zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn kan, als de functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust of verblijfplaats niet gegarandeerd kan worden, alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Habitatrichtlijn. Het door u aangevraagde belang "de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling" is niet genoemd in de Habitatrichtlijn. De aanvraag is daarom voor deze soorten uitsluitend beoordeeld op grond van het belangen "de bescherming van flora en fauna"; "de volksgezondheid of openbare veiligheid" en "dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten".

Voor vogels kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Vogelrichtlijn. De door u aangedragen belangen "dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten" en "de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling" zijn niet genoemd in de Vogelrichtlijn. Deze belangen kunnen in dit geval echter wel aan de ontheffingverlening ten grondslag liggen, er is immers geen sprake van verstoring met wezenlijke invloed.

Bescherming flora- en fauna

Ontwikkelen van intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder voorziet in een uitbreiding van het bestaande natuurgebied "Het verdrongen land van Saeftinghe". Samen met het in Vlaanderen gelegen noordelijk gedeelte van Prosperpolder ontstaat een aaneengesloten natuurgebied "Groot Saeftinghe". Door de ligging van het gebied in het brakke gedeelte van het estuarium krijgt het gebied een grote ecologische waarde.

In 2006 is het Natura 2000 doelendocument gereed gekomen. Natura 2000 gebied 122 bestaat uit de Westerschelde en de Saeftinghe als intergetijd gebied. Als kernopgave voor alle grote wateren, waaronder de Westerschelde en de Saeftinghe, geldt dat behoud of herstel van ruimtelijke samenhang tussen geulen, ondieptes, platen en kwelders (of schorren) en de bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen van groot belang zijn. Met name in de Delta geldt dat voor een aantal gebieden ten gevolge van eerdere ingrepen ten bate van veiligheid tegen overstromen de huidige sedimentatie- en erosieprocessen hierdoor bepaald zijn. Voor de Westerschelde en Saeftinghe zijn afspraken gemaakt over 600 hectare nieuwe estuariene natuur.

Voor vogels in het bijzonder geldt dat voldoende rust en ruimte om te foerageren en voldoende hoogwatervluchtplaatsen van groot belang zijn.

Voor het natura 2000 landschap Noordzee, Waddenzee en Delta zijn 19 kernopgaven geformuleerd. Met betrekking tot open water zijn kernopgaven geformuleerd voor:

- Permanent overstroomde zandbanken en de daarbij behorende fauna (inclusief mosselbanken);
- Behoud van kwaliteit van het leefgebied van zeezoogdieren;
- Behoud van de foerageerfunctie voor visetende vogels.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

**Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155**

Met betrekking tot zoet-zoutovergangen geldt:

- Verbetering van de kwaliteit van het estuarium Westerschelde en behoud van de kwaliteit Eems-Dollard (onderdeel van Waddenzee);
- Een grensoverschrijdende opgave met Duitsland en Vlaanderen voor de trekvis fint.

In 2009 is het natura 2000 gebied Westerschelde en Saefthinge door de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit aangewezen. Hierbij zijn de volgende algemene doelen vastgesteld:

- De bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
- De bijdrage van het Natura 2000- gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie die zijn opgenomen in Bijlage I of bijlage II van de habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
- De natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en de functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
- De op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Tevens is ten aanzien van het habitatype H1130, Estuaria vastgesteld dat het gebied een opgave kent voor de uitbreiding van de oppervlakte en de verbetering van de kwaliteit. De staat van instandhouding van dit habitatype is zeer ongunstig. Als gevolg van menselijke ingrepen is de oppervlakte (hoogdynamisch) diep water in de Westerschelde sterk toegenomen, waarbij de overgangen naar (laagdynamische) ondiepere delen steil zijn geworden. Voor de Westerschelde houdt kwaliteitsverbetering in: herstel van de afwisseling aan diverse deelecosystemen (laagdynamische en hoogdynamische, diepe en ondiepe, zoete en zoute delen en geleidelijke overgangen tussen al deze deelsystemen) met de bijbehorende hoge biodiversiteit. De kwaliteitsverbetering komt ook ten goede aan de instandhoudingdoelstellingen voor de belendende schorren. Voor dit gebied is behoud van het meergeulenstelsel en uitbreiding van de oppervlakte met laagdynamische delen (droogvallende platen en ondiepe wateren) noodzakelijk voor de kwaliteitsverbetering en duurzaam voortbestaan. Daarnaast is behoud van de zoet-zout gradiënt binnen een min of meer stabiel traject van belang, evenals behoud van geleidelijke overgangen naar schorren en duintjes.

De volksgezondheid of openbare veiligheid

Het aaneengesloten natuurgebied "Groot Saeftinghe" dat ontstaat na de werkzaamheden zal een bijdrage leveren aan de veiligheid tegen overstromen door dissipatie van de vloedgolf.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Voor de toekomst is de instandhouding van het meergeulensysteem in de Westerschelde, met zijn kenmerkende overgangen tussen platen, slikken, geulen en ondiep water uitgangspunt van beheer. De vaarweg naar Antwerpen is geoptimaliseerd, waarbij een evenwicht gevonden is tussen de financieel-economisch verantwoorde inspanning voor baggeren en storten, en het duurzaam instandhouden van het bij de Westerschelde behorende meergeulensysteem met de voor het estuarium kenmerkende habitats, die een blijvende biodiversiteit garanderen.

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Een gezond en ecologisch beheerd watersysteem in de Westerschelde geeft de randvoorwaarden voor het menselijke gebruik zoals vaargeulverruiming en – onderhoud, visserij, zandwinning en recreatie. Dit systeem wordt gekenmerkt door een meergeulensysteem met hoofd- en nevengeulen, en door ecologisch waardevolle gebieden zoals laagdynamische slikken, schorren in diverse ontwikkelingsstadia, ondiepwatergebieden en, naast steile oevers, ook geleidelijke plaat- en geulovergangen. Om bovengenoemde maatschappelijke doelstellingen te halen is het derde memorandum van overeenstemming tussen Nederland en Vlaanderen met betrekking tot de onderlinge samenwerking ten aanzien van het Schelde estuarium getekend op 11 maart 2005.

Het uitvoeren van projecten langs de Westerschelde ter realisatie van een robuuste natuur voor de instandhouding van het Schelde estuarium en de natuurlijkheid van het ecosysteem maakt deel uit van deze afspraken. Uitsluitend de maatregelen die gemoeid zijn met het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder worden bekostigd door Vlaanderen. Hoewel alternatieven, waarover later meer, onderzocht zijn is de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder voor Nederland een betaalbare maatregel en iedere andere maatregel buitengewoon kostbaar.

Gelet op het voorgaande en de onverminderde actualiteit van de naar voren gebrachte omstandigheden ben ik van oordeel dat de belangen 'de bescherming van flora en fauna'; 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' en 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' voldoende onderbouwd zijn om de negatieve effecten op beschermde dier- en plantensoorten, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, rechtvaardigen.

Ruimtelijke inrichting en ontwikkeling

Daarnaast worden de werkzaamheden die nodig zijn voor de realisatie van het project uitgevoerd in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Ten behoeve van dit belang kan ontheffing worden verleend, mits geen benutting of economisch gewin plaatsvindt en zorgvuldig wordt gehandeld. Van benutting of economisch gewin van is geen sprake. Ik verwacht dat er door het realiseren van het project "Inrichting Hertogin Hedwigepolder" geen permanent negatieve effecten optreden ten aanzien van de aanwezige populatie van de strikt beschermde soort. Door de maatregelen die door u worden genomen worden de negatieve effecten zoveel als mogelijk geminimaliseerd waardoor er sprake is van zorgvuldig handelen zoals is genoemd in Besluit vrijstellingen van de Flora- en faunawet.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Andere bevredigende oplossing

Bij het uitwerken van de keuze om de rivier meer ruimte te geven bleek dat dit in de Westerschelde uit een oogpunt van versterking van habitatvormende processen het best plaats kan vinden door middel van het terugleggen van dijken in polders langs de oevers van de Westerschelde.

In de ontwikkelingsschets 2010, het Memorandum van Overeenstemming en het Scheldeverdrag uit 2008 heeft zowel de Nederlandse als de Belgische overheid zich gecommitteerd aan het ontpolderen van minimaal 440 hectare in de Hertogin Hedwigepolder en het noordelijk gedeelte van de Prosperpolder. In 2006 heeft de Commissie Maljers onderzocht of het mogelijk is om de doelstellingen uit de verdragen te realiseren zonder daarbij de Hertogin Hedwigepolder te ontpolderen. Hierbij zijn 55 alternatieven, aangedragen door personen of instellingen, onderzocht. Uit deze alternatieven is geen bruikbaar alternatief naar voren gekomen. In 2008 heeft de commissie Nijpels zich nogmaals gebogen over de problematiek en vijf kansrijke alternatieven in het gebied van de Westerschelde onderzocht:

1. Grote ontpoldering Zimmermanpolder en een gedeelte van de Fredericapolder;
2. Gecontroleerd gereduceerd getij in de Zimmermanpolder en de Fredericapolder (geen ontpoldering);
3. Ontpoldering Molen- en Perkpolder, plus aanvullende maatregelen kreekherstel;
4. Meerdere kleine ontpolderingen plus aanvullende maatregelen kreekherstel;
5. Natuurherstel met gecontroleerd gereduceerd getij, plus aanvullende maatregelen kreekherstel (geen ontpoldering).

Indien één van deze alternatieven gekozen zou zijn dan zou afstemming met Vlaanderen en de Europese commissie nodig zijn geweest. Dat zou een aanpassing van het Verdrag met Vlaanderen vereist hebben, waarvoor afstemming tussen beide landen noodzakelijk zou zijn geweest. Daarnaast zou, zeker indien niet voor ontpolderen gekozen zou zijn, afstemming met de Europese Commissie wenselijk zijn geweest. De Europese Commissie heeft echter te kennen gegeven welwillend te kijken naar eventuele alternatieven en bijbehorende argumentatie.

De commissie Nijpels heeft echter ook andere aangedragen alternatieven buiten het gebied van de Westerschelde onderzocht:

1. Een zout Volkerak-Zommeer met getijde;
2. Getijde realiseren in het Grevelingenmeer;
3. Getijde realiseren in het Haringvliet;
4. Getijde realiseren in het Veerse meer;
5. Oplossen zandhonger Oosterschelde;
6. Herstellen van het Lauwersmeer estuarium;
7. Herstelmaatregelen in het Eems-Dollard estuarium.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat deze alternatieven geen reële alternatieven vormen voor de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder.

De Commissie Nijpels komt tot de conclusie dat het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder de best denkbare maatregel is. Hierbij is de commissie van mening dat er niet lichtvoetig omgesprongen kan worden met de verplichting, in diverse verdragen met Vlaanderen vastgelegd, om de Hertogin Hedwigepolder te ontpolderen.

In het op 29 oktober 2012 gepresenteerde regeerakkoord "Bruggen slaan" heeft de Nederlandse regering besloten de volledige ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder zo spoedig mogelijk ter hand te nemen. Met de ontpoldering is het pakket natuurherstelmaatregelen in overeenstemming met het tussen het Vlaams Gewest en Nederland gesloten Verdrag betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium.

Op 21 december 2012 heb ik de Tweede Kamer geïnformeerd over de maatregelen met betrekking tot de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder, als onderdeel van het Natuurpakket Westerschelde. Hiermee is het voldoende aangetoond met het voorgestelde plan dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

Zorgplicht

Voor de soorten waarvoor ik u ontheffing verleen, bent u gehouden aan de in de ontheffing opgenomen voorschriften. Voor alle soorten echter, geldt de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Conclusie

Gelet op het voorgaande verleen ik u ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden.

De ontheffing en de voorschriften treft u hierbij aan.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Beroep

Onderhavig besluit ligt daags na de dag waarop het besluit bekend is gemaakt – tezamen met het Rijksinpassingsplan en de overige uitvoeringsbesluiten – gedurende zes weken ter inzage op de bovengenoemde locaties. De stukken zijn ook te raadplegen op de website www.zeeland.nl/verkort/hedwige.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155

Gedurende zes weken na de dag waarop het besluit bekend is gemaakt (door het coördinerend orgaan) kan tegen het besluit beroep worden aangetekend bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State door:

- Belanghebbenden die hun zienswijzen over het besluit tijdig kenbaar hebben gemaakt;
- Belanghebbenden die kunnen aantonen dat zij redelijkerwijs niet in staat zijn geweest om tijdig een zienswijze in te dienen;
- Belanghebbenden die bezwaren hebben tegen de aanpassingen en wijzigingen die ten opzichte van het ontwerpbesluit zijn aangebracht.

Wij wijzen u erop dat het instellen van beroep niet de werking van het besluit schorst. Indien u beroep aantekent, kunt u tevens een verzoek om voorlopige voorziening indienen bij de Voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Beroepschriften en verzoeken om een voorlopige voorziening kunnen op de volgende wijze bij de Raad van State worden ingediend:

- Digitaal loket (alleen voor burgers): <https://digitaaloket.raadvanstate.nl>;
- Schriftelijk: Postbus 20019, 2500 EA Den Haag;
- Fax: 070 - 365 13 80

In het beroepschrift neemt u ten minste op uw naam, uw adres, de datum, tegen welk besluit u beroep instelt (zo mogelijk een kopie meezenden) en alle beroepsgronden. Het beroepschrift dient te worden ondertekend. Zowel voor het indienen van beroep als voor het indienen van een verzoek om voorlopige voorziening dienen griffierechten te worden betaald. De Afdeling beslist in eerste en enige instantie over de ingestelde beroepen. Actuele informatie kunt u vinden op de website van de Raad van State www.raadvanstate.nl.

De Crisis- en Herstelwet is van toepassing op dit project. Deze wet bevat een aantal bijzondere procedurele bepalingen voor de beroepsprocedure. Dit heeft onder andere tot gevolg dat:

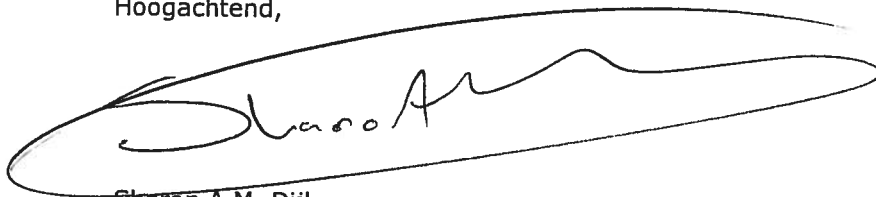
- a. de beroepsgronden in het beroepschrift moeten worden opgenomen;
- b. het beroep niet-ontvankelijk wordt verklaard, indien binnen de beroepstermijn geen gronden zijn ingediend, en
- c. deze na afloop van de beroepstermijn niet meer kunnen worden aangevuld.

Zij, die een beroep hebben ingesteld, worden verzocht een afschrift van het beroepschrift te zenden aan de Staatssecretaris van Economische Zaken, per adres Provincie Zeeland, Postbus 165, 4330 AD, Middelburg.

Ten behoeve van dit project is de Beleidsregel schadevergoeding Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder vastgesteld.

De behandeling en beoordeling van aanvragen voor schadevergoeding of
nadeelcompensatie in verband met de uitvoering van het project- en
Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder vinden conform deze beleidsregel
plaats.

Hoogachtend,

A large, stylized handwritten signature in black ink, which appears to read 'Sharon A.M. Dijkma'. The signature is enclosed within a large, horizontal oval loop.

Sharon A.M. Dijkma
Staatssecretaris van Economische Zaken

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

**Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2013/0155**

DE STAATSSECRETARIS¹ VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Naar aanleiding van het verzoek van de heer W. Dauwe
namens Waterwegen en Zeekanaal NV, op 31 mei 2013
en de aanvullingen hierop van 13 juni 2013 en 20 juni 2013

gelet op artikel 75, lid 3, van de Flora- en faunawet

Verleent hierbij aan:	Waterwegen en Zeekanaal NV
Adres:	Lange Kievitstraat 111-113
Postcode en woonplaats:	B 2018 ANTWERPEN, België
Voor het tijdvak van:	1 januari 2016 tot en met 31 december 2020

ONTHEFFING

FF/75C/2013/0155

Van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen of verstoren van holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van nesten of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de veldspitsmuis (*Crocidura leucodon*), buizerd (*Buteo buteo*), kerkuil (*Tyto alba*), en de ransuil (*Asio otus*).

Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het plangebied voor de realisatie van het project "Inrichting Hertogin Hedwigepolder", gelegen in de gemeente Hulst. Het plangebied ligt op de grens tussen de provincies Oost-Vlaanderen (België) en Oost Zeeuws-Vlaanderen, net ten zuiden van het Verdrongen Land van Saefthinge, één en ander zoals is weergegeven in figuur 1 in het bij de aanvraag gevoegde rapport Activiteitenplan Herinrichting Hedwigepolder van 11 juni 2013.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. Waterwegen en Zeekanaal NV (hierna te noemen: de ontheffinghouder) dient onverwijld contact op te nemen met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.

¹ Krachtens de wettekst is de Minister bevoegd tot het afgeven van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Op basis van de portefeuillieverdeling tussen de Minister van EZ en de Staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de Staatssecretaris.

4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
6. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier volledig in te vullen en naar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te zenden.

Specifieke voorschriften

7. Het is niet toegestaan, in verband met de voortplantingsperiode van de gewone dwergvleermuis, veldspitsmuis, buizerd, kerkuil en de ransuil, om in de periode van 31 maart tot en met 31 augustus, verstorende werkzaamheden uit te voeren, zoals kappen, maaien, graven. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige² op het gebied van zoogdieren en vogels.
8. Het is daarnaast niet toegestaan verstorende werkzaamheden uit te voeren, zoals kappen, maaien, graven aan de dijken en de Pielenput tijdens de winterslaap van de veldspitsmuis van half november tot eind maart. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige op het gebied van zoogdieren en vogels.
9. Er dient gefaseerd te worden gewerkt. De fasering is weergegeven in figuur 10 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Project Herinrichting Hedwigepolder" van 11 juni 2013 (bijlage 4 bij dit besluit).

Buizerd, kerkuil en de ransuil

10. U dient ten aanzien van de buizerd de maatregelen van pagina 21 tot en met 23 (bijlage 2 bij dit besluit) en de maatregelen genoemd in bijlage 2 (bijlage 3 bij dit besluit) van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Project Herinrichting Hedwigepolder" van 11 juni 2013 uit te voeren.
11. U dient ten aanzien van de kerkuil de maatregelen van pagina 25 tot en met 26 (bijlage 2 bij dit besluit) en de maatregelen genoemd in bijlage 2 (bijlage 3 bij dit besluit) van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Project Herinrichting Hedwigepolder" van 11 juni 2013 uit te voeren.
12. U dient ten aanzien van de ransuil de maatregelen van pagina 28 tot en met 30 (bijlage 2 bij dit besluit) en de maatregelen genoemd in bijlage 2 (bijlage 3 bij dit besluit) van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Project Herinrichting Hedwigepolder" van 11 juni 2013 uit te voeren.

² Het Ministerie van Economische Zaken verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Veldspitsmuis

13. U dient ten aanzien van de veldspitsmuis de maatregelen van pagina 32 en 33 (bijlage 2 bij dit besluit) en de maatregelen genoemd in bijlage 2 (bijlage 3 bij dit besluit) van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Project Herinrichting Hedwigepolder" van 11 juni 2013 uit te voeren.

Gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis

14. U dient ten aanzien van de gewone dwergvleermuis de maatregelen van pagina 35 tot en met 37 (bijlage 2 bij dit besluit) en de maatregelen genoemd in bijlage 2 (bijlage 3 bij dit besluit) van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Project Herinrichting Hedwigepolder" van 11 juni 2013 uit te voeren.
15. U dient voorafgaand aan de uitvoering van het definitief verwijderen van de aanwezige vliegroutes door middel van onderzoek aan te tonen welke relatie de vliegroutes hebben met de potentieel aanwezige voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen in de gebouwen.
16. U dient ten aanzien van de ruige dwergvleermuis de maatregelen van pagina 39 tot en met 41 (bijlage 2 bij dit besluit) en de maatregelen genoemd in bijlage 2 (bijlage 3 bij dit besluit) van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Project Herinrichting Hedwigepolder" van 11 juni 2013 uit te voeren.
17. U dient ten aanzien van de ruige dwergvleermuis in totaal 80 platte kasten buiten het plangebied op te hangen. Deze kasten dienen in clusters van 10 stuks met een onderlinge afstand van 100 meter tussen de clusters, en verschillende oriëntaties (noord-oost-zuid-west) opgehangen te worden.

Actualisatie en monitoring

18. U dient in de jaren voorafgaand aan de uitvoering van de werkzaamheden jaarlijks een natuurwaarden-onderzoek uit te voeren teneinde de ecologische informatie met betrekking tot de beschermde soorten up to date te houden. U dient uw bevindingen jaarlijks voor 31 december ter informatie aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland aan te leveren, te beginnen in 2014.
19. Gedurende de (gefaseerde) uitvoering van het werk en de duur van de ontheffing dienen de bovengenoemde maatregelen gemonitord te worden op functionaliteit. Het monitoringsverslag dient ter beoordeling aan DR te worden voorgelegd. Indien de maatregelen niet of onvoldoende functioneel zijn, kunnen aanvullende maatregelen opgelegd worden. U dient dit monitoringsverslag jaarlijks vóór 31 december van het lopende kalenderjaar aan te leveren, te beginnen in 2014 teneinde de gegevens actueel te houden en voor eventueel nieuw aangetroffen soorten tijdig ontheffing aan kunt vragen.

Zorgplicht

Ik wijs u er op dat u op grond van artikel 2 van de Flora- en faunawet de volgende maatregelen in acht dient te nemen:

20. Voorafgaand aan het ongeschikt maken van het leefgebied wordt door middel van life traps een vangstronde gehouden in augustus tot november, de minst kwetsbare periode. Hierbij wordt per vangstplaats om de 10 meter een paar vallen geplaatst met een minimum van 20 vallen per vangstplaats. De vallen worden 2 tot 4 nachten voorafgaand aan de daadwerkelijk vangstronde open neer gezet zodat de aanwezige veldspitsmuizen kunnen wennen.
21. U dient op de grens van de Hertogin Hedwigepolder en de Prosperpolder een amfibiekerend scherm te plaatsen. Dit scherm dient gedurende de duur van de werkzaamheden te blijven staan, en te functioneren/ onderhouden te worden.

Overige voorschriften

22. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van zoogdieren en vogels.

23. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte gesteld te worden.
24. Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorschriften.
25. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, zeker vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag indienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.
26. Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorschriften is de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Postbus 19530, 2500 CM Den Haag.

Den Haag,

Hoogachtend,

Sharon A.M. Dijk
Staatssecretaris van Economische Zaken

staat van instandhouding (landelijk) gunstig is. De inrichting van de Hedwigepolder doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de buizerd.

P.

Maatregelen om de schade aan de soort te voorkomen of te beperken (mitigerende maatregelen)

De herinrichting van de Hedwigepolder zal drie jaar in beslag nemen. Korte termijn effecten, als gevolg van deze werkzaamheden, kunnen verzacht worden door gefaseerd te werk te gaan. Dit houdt in dat de polder in drie fasen van noordoost naar zuidwest biotoopvrij gemaakt wordt. In Tekstkader 1 wordt de fasering toegelicht van het in fasen uitvoeren van de werkzaamheden.

De fasering geldt voor de buizerd, maar is tevens van toepassing op de andere beschermde soorten. Bij deze eerste soortbeschrijving wordt dieper op de fasering als mitigerende maatregel in gegaan.

Tekstkader 1. Mitigerende maatregel: fasering

Aangezien de effecten op beschermde soorten voortkomen uit het volledige verlies van het leefgebied en in sommige gevallen ook (een deel van) het foerageergebied, hebben de mitigerende maatregelen in hoofdzaak betrekking op fasering in de uitvoering, om daarmee verzachting van het effect te bereiken. De hoofdbestanddelen van de fasering zijn:

- In fasen biotoop vrij maken van de polder
- Aanbrengen van permanente voorzieningen als vaste rust- en verblijfplaats ter mitigatie van het verlies aan vaste rust- en verblijfplaatsen
- Inrichting en beheer van foerageergebied van diersoorten ter mitigatie van het verlies van foerageergebied.

Essentie van gefaseerd werken

De essentie van gefaseerd werken is dat gelijktijdig/parallel enerzijds nieuw leefgebied wordt gecreëerd en het anderzijds het bestaande leefgebied minder aantrekkelijk en uiteindelijk ongeschikt wordt gemaakt. Zodoende kan worden voorkomen dat in het projectgebied de in gebruik zijnde verblijfplaatsen, met daaraan gekoppeld het aangrenzend leefgebied, in korte tijd geheel verloren gaat. Door gefaseerd te werken wordt een soort de ruimte geboden om de alternatief aangeboden plek te verkennen en in gebruik te nemen en daarnaast de bestaande plek te verlaten. Het vertrek uit de bestaande vaste rust- en/of verblijfplaats wordt gestimuleerd door de verblijfplaats actief onaantrekkelijk maken, zodat een nieuwe verblijfplaats binnen gepaste afstand kan worden ingenomen.

Als overgangperiode wordt een periode van 3 jaar aangehouden waarin de concrete maatregelen ten aanzien van groei en rijping van nieuw biotoop - respectievelijk verstoring en onaantrekkelijk maken van bestaand biotoop door de gefaseerde werkzaamheden - kunnen worden uitgevoerd.

Onder biotoopvrij maken wordt verstaan dat alle vegetatie (hoog en laag opgaande vegetatie inclusief bomenlaan) verwijderd wordt, waarbij de feitelijke locaties (bomen, gebouwen e.d.) van de voortplantingsplaats en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soorten worden ontzien.

In Figuur 10 is weergegeven hoe in drie stappen de in de polder aanwezige biotopen en opgaande besplanting gefaseerd worden verwijderd.

Fase I

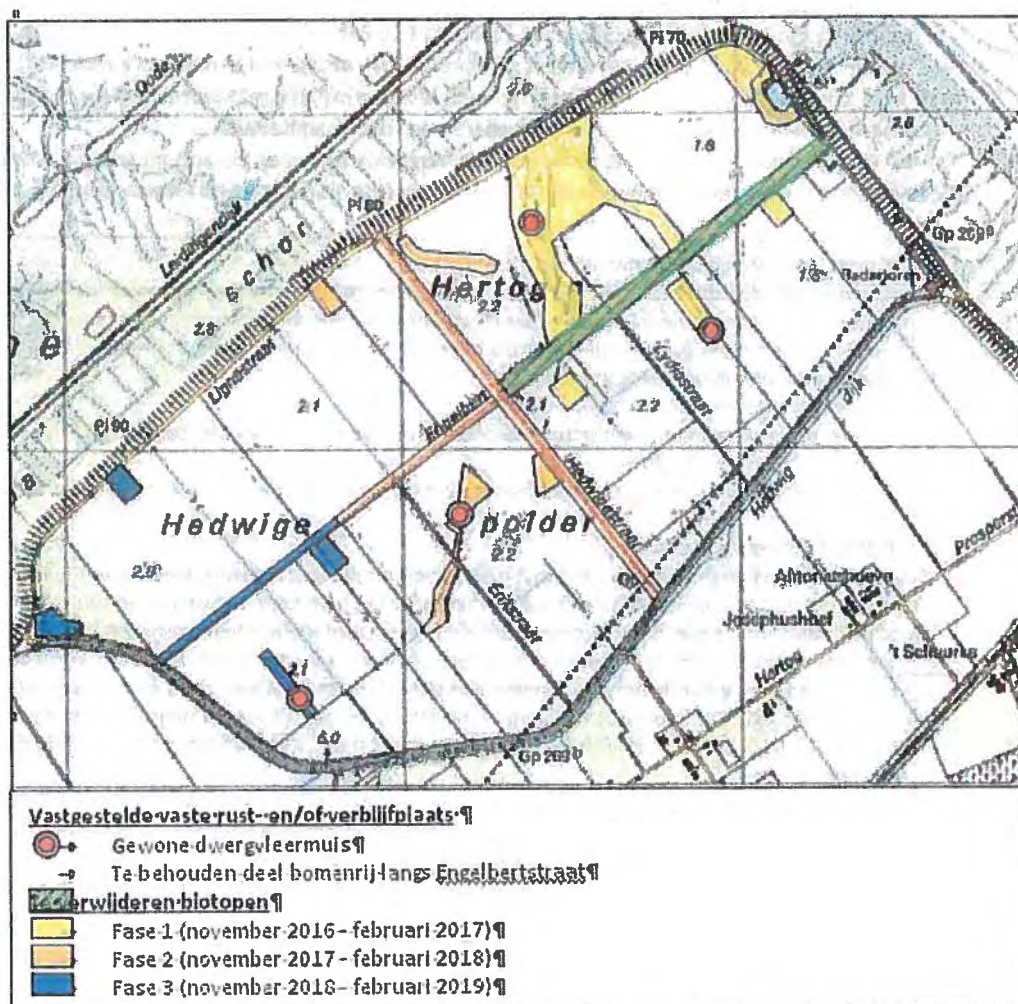
Tijdens de eerste werkfase (november 2016 - februari 2017) wordt er vanuit het noordoosten richting het zuidwesten gewerkt. Daarbij zal de Hedwigepolder voor circa 1/3 deel (circa tot aan de kruising met de Hedwigestraat, exclusief de smalle geul en één zijde van de bomenrij langs de Engelbertstraat - zie punt P gewone dwergvleermuis) biotoopvrij gemaakt worden (geel gearceerd in Figuur 10). Tijdens de eerste werkfase zullen twee vaste rust- en/of verblijfplaatsen van de buizerd ongeschikt gemaakt worden door de omliggende vegetatie/begroeiing te verwijderen.

Fase II

Gedurende het broedseizoen/de voortplantingsperiode van maart – juli 2017 (na de eerste werkfase) wordt gemonitord of de voortplantingsplaats en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soorten die behouden zijn gebleven tijdens de eerste fase (onder andere de twee buizerd nesten), op dat moment nog de functie vervullen als voortplantingsplaats en/of vaste rust- en verblijfplaats. Niet-in-gebruik zijnde rust- en verblijfplaatsen worden verwijderd, aangezien ze dan niet meer vallen onder de bescherming van de Flora- en faunawet.

Tijdens de tweede werkfase (november 2017 - februari 2018) wordt het biotoopvrij maken van de Hedwigepolder voortgezet. Hierbij wordt de vegetatie tot in het gebiedsdeel zoals weergegeven in

Figuur 10 (oranje gekleurd), verwijderd. Wederom wordt hierbij rekening gehouden met de voortplantingsplaats en/of vaste rust- en verblijfplaats van de buizerd; omliggende biotopen zullen wel verwijderd worden.

Figuur 10. Fasering werkzaamheden herinrichting Hedwigepolder met op vier locaties vaste rust- en/of verblijfplaatsen van de buizerd.

Fase III

In het voorjaar 2018 zal, net als in voorafgaand jaar, worden gemonitord of soorten aanwezig zijn op de behouden voortplantingsplaats en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soorten die tijdens de fasering van jaar 1 en 2 behouden zijn gebleven. Niet-in-gebruik-zijnde rust- en verblijfplaatsen worden verwijderd, aangezien ze dan niet meer vallen onder de bescherming van de Flora- en faunawet. Gedurende de derde fase wordt het overige resterend deel van de Hedwigepolder ontmanteld. Gedurende deze fase zal de laatste vaste rust- en/of verblijfplaats van de buizerd ongeschikt gemaakt worden door de omliggende vegetatie te verwijderen.

Nestbomen

Het zijn met name deze opgaande beplantingen die bepalend zijn voor het leefgebied van de beschermde soorten in de Hedwigepolder. Tijdens de werkzaamheden worden de vaste rust- en verblijfplaatsen van alle soorten en dus ook die van de buizerd (dat wil zeggen de daadwerkelijke nestboom), behouden. In het geval van de nestbomen zullen deze behouden blijven totdat is vastgesteld dat de functie ervan vervallen is.

De werkzaamheden gedurende de drie jaar vinden plaats buiten de broedperiode van vogels of in de broedperiode op gepaste afstand van broedende vogels, zodat in gebruik zijnde nesten niet worden verstoord. In het geval van de buizerd zal een ruimte van 75 meter rondom het bewoonde nest ongestoord gelaten worden.

Door deze werkwijze kan de buizerd stapsgewijs uit de polder verdwijnen in de richting van -voor de buizerd- geschikte alternatieve nestgelegenheden. Een gevolg van de gefaseerde werkzaamheden rondom de vaste rust- en verblijfplaatsen is dat steeds minder foerageergebied en beschutting voor de soort rondom de vaste verblijfplaats aanwezig is. Hierdoor zal het gebied steeds minder aantrekkelijk worden en ontstaat een langzaam toenemende druk om het gebied te verlaten.

Q.

Maatregelen om onvermijdelijke schade aan de soort te herstellen (compenserende maatregelen)

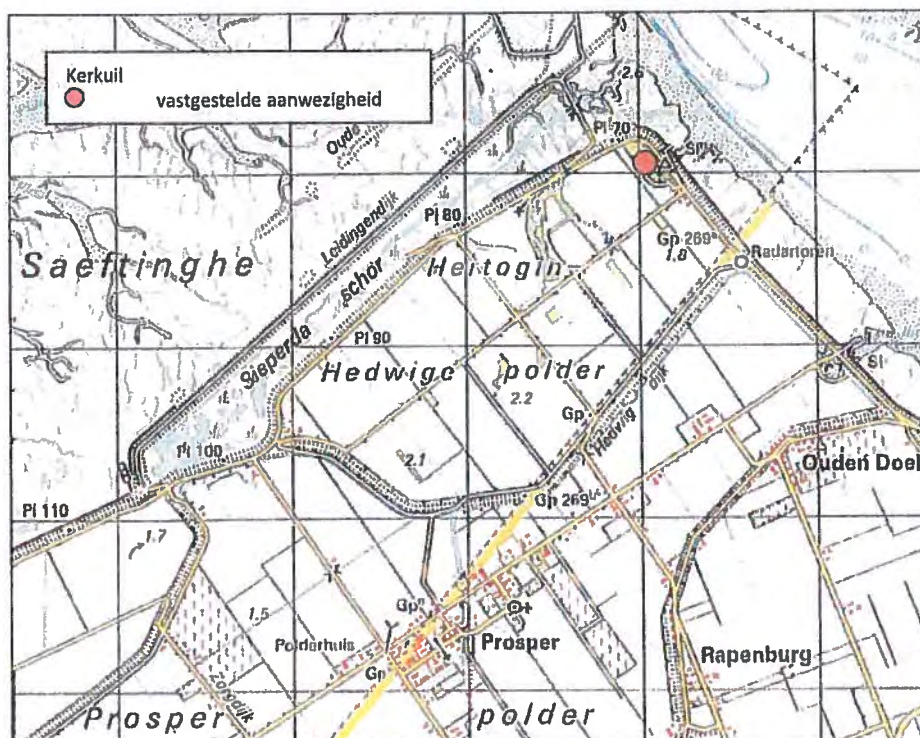
De functionaliteit van het gebied en de gunstige staat van instandhouding van de buizerd komen niet in het geding als gevolg van de werkzaamheden. Compenserende maatregelen voor de buizerd zijn derhalve niet aan de orde.

Kerkuil

N.

Verspreiding van beschermde soort op en nabij het de uitvoeringslocatie

In 2013 is de aanwezigheid van een verblijfplaats van de kerkuil vastgesteld aan de hand van zichtwaarnemingen. De soort is vastgesteld rondom de cluster van bebouwing en beplanting van de Fazantenkwekerij nabij de spuikom. De locatie is aangegeven in figuur 11. De soort is foeragerend waargenomen op de Gasdam en langs de Zeedijk.

Figuur 11. Territoria van de kerkuil in 2013.

H.

Korte termijn effecten op de beschermde soort

Door de ingreep van ontpoldering wordt het gebied onder invloed gebracht van het getij. Voorafgaand aan de ontpoldering zal de polder als getijdengebied worden ingericht. Bij deze inrichting zal de huidige inrichting met alle aanwezige biotopen als weilanden, akkers, bosjes, bomenrijen, struwelen, gebouwen enzovoorts worden verwijderd. Door de ingreep verdwijnt alle vegetatie in het gebied en daarmee een deel van het foerageergebied van de kerkuil. Naast de vegetatie, verdwijnt ook de verblijfplaats van de kerkuil. Door de ingreep wordt de functionaliteit van de verblijfplaats van de kerkuil aangetast. Aangezien de soort voornamelijk in de omgeving foerageert, blijft de functie van het gebied als foerageergebied behouden.

I.

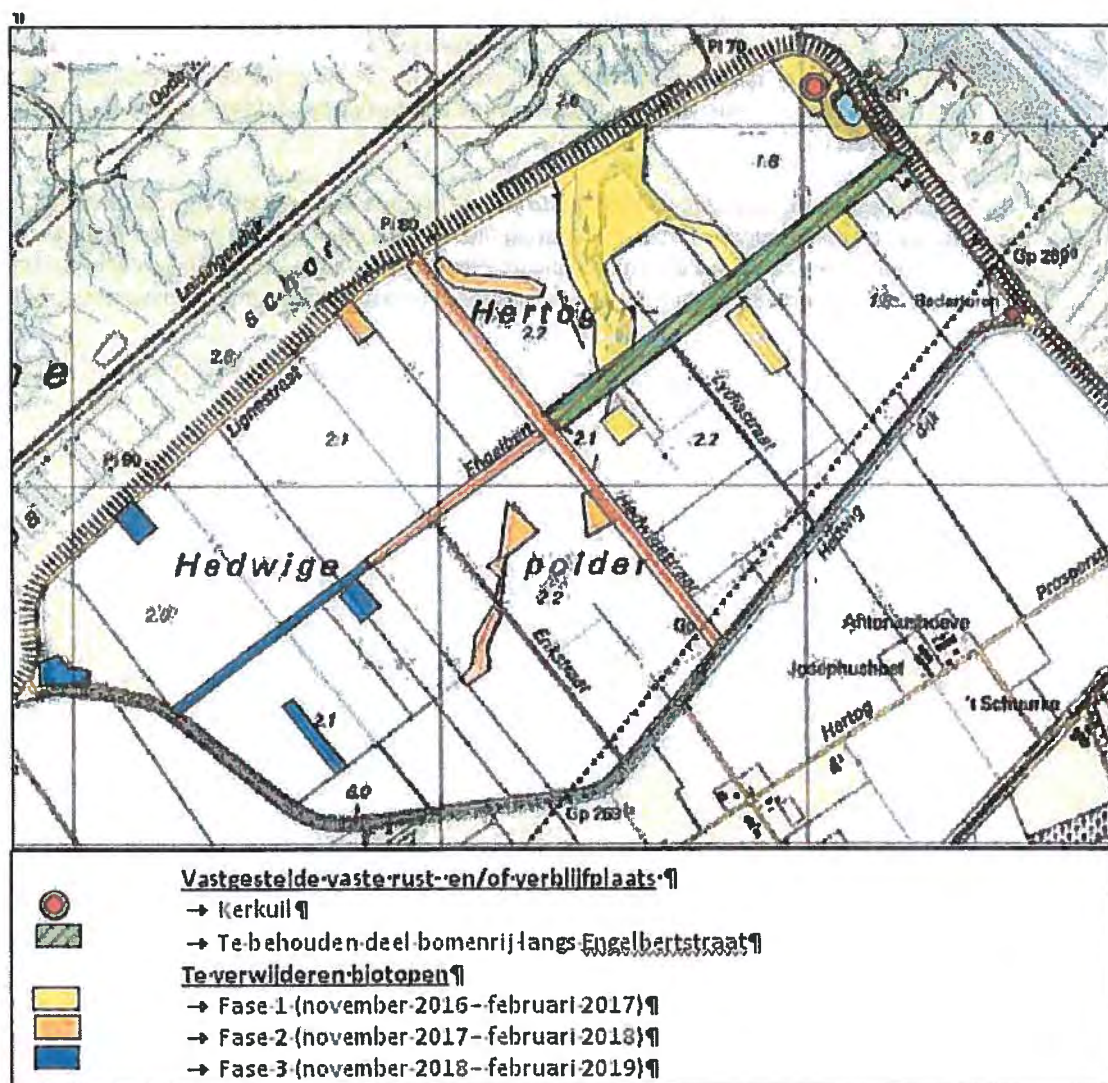
Lange termijn effecten op de staat van instandhouding van de beschermde soort

De gunstige staat van instandhouding van de kerkuil moet beoordeeld worden op landelijk niveau. De landelijke staat van instandhouding wordt beoordeeld als stabiel, maar kwetsbaar (Ministerie van EZ, 2012). De kerkuil broedt jaarlijks in wisselende aantallen in Nederland. Het aantal broedparen neemt vanaf het eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw weer toe. Het aantal lijkt zich vanaf het jaar 2000 te stabiliseren, maar wel met de eerder genoemde, zeer wisselende aantallen broedparen per jaar. Er wordt geschat dat er momenteel tussen de 2.000 en 3.000 broedparen in Nederland zijn. Kerkuilen leven territoriaal. In Nederland ligt is een territorium vaak tussen de 60 tot 1.200 hectare groot (Ministerie van EZ, 2012).

De herinrichting van de Hedwigepolder zal de verblijfplaats en een (klein) deel van het foerageergebied van de soort aantasten. In de omgeving van de Hedwigepolder zijn echter voldoende foerageermogelijkheden aanwezig in de vorm van het Verdrongen land van Saeftinghe en omliggende polders. Na de inwerkingtreding van de polder als getijdengebied, krijgt het gebied eenzelfde karakter als waar de kerkuil momenteel voornamelijk foerageert.

Aangezien het één verblijfplaats betreft, de soort een groot territorium heeft en tevens buiten de Hedwigepolder foerageert, zal de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komen als gevolg van de herinrichting van de polder.

- P. Maatregelen om de schade aan de soort te voorkomen of te beperken (mitigerende maatregelen)**
Ter verzachting van het effect van het biotoopvrij maken van de Hedwigepolder wordt een fasering aangebracht in dit biotoopvrij maken (zie voor uitgebreide beschrijving van de fasering: punt P onder de Buizerd). Door deze gefaseerde werkwijze worden de soorten in de polder in fasen gedwongen om gebruik te maken van in de omgeving aanwezige alternatieve (aangeboden) voorzieningen. In figuur 12 is weergegeven hoe in drie stappen de in de polder aanwezige biotopen en opgaande beplanting, gefaseerd worden verwijderd. Tijdens deze gefaseerde werkzaamheden blijft de bebouwing in de polder behouden tot aan het eind van de uitvoeringsperiode in 2019.

Figuur 12. Fasering werkzaamheden herinrichting Hedwigepolder met op één locatie een verblijfplaats van de kerkuil.

De functie van de bebouwing voor de kerkuil is wegens het ontbreken van betredingstoestemming niet tot in detail bekend. Zolang dit niet goed in beeld is gebracht, kan evenmin een goed onderbouwd voorstel voor mitigatie van deze voorzieningen worden opgesteld. Derhalve blijft het slopen van de bebouwing in de polder buiten het project van voorliggende ontheffingsaanvraag. Het slopen van de bebouwing wordt daarmee een nieuwe activiteit waarvoor te zijner tijd in het kader van de Wabo-procedure voor sloop van de bebouwing een ontheffing Flora- en faunawet zal worden aangevraagd. Voor de kerkuil betekent dit dat het slopen van de bebouwing met verblijfplaats van de soort uitgesteld wordt tot het einde van de uitvoeringsperiode. Derhalve blijft in de voorliggende ontheffingsaanvraag de aantasting van de verblijfplaatsen buiten beschouwing.

Aan het einde van de uitvoeringsperiode van de werkzaamheden zal de bebouwing in de Hedwigepolder geamoveerd worden. Daarbij verliest de kerkuil zijn verblijfplaats in de polder. Vooruitlopend op de sloop in 2019 worden in 2014 alternatieve verblijfplaatsen (in de vorm van permanente voorzieningen) aangeboden om de functionaliteit van het gebied te waarborgen. Om de soort tijdig alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden, worden twee verblijfplaatsen voorzien in het bezoekerscentrum in Emmadorp en in het zomerverblijf aan het uiteinde van de Leidingendam (figuur 25).

De aangeboden alternatieve verblijfplaatsen krijgen een functie in de ontheffingsaanvraag Flora- en faunawet die wordt aangevraagd als onderdeel van de dan te doorlopen Wabo-procedure. In de voorbereiding van laatstgenoemde ontheffingsaanvraag wordt bepaald wat het vereiste aantal van de voorzieningen die aangeboden worden, zullen zijn. De aanvraag zal worden gebaseerd op de in 2016 uit te voeren inventarisatie waarbij nauwkeurig kan worden vastgesteld wat de functie van de bebouwing is voor de kerkuil.

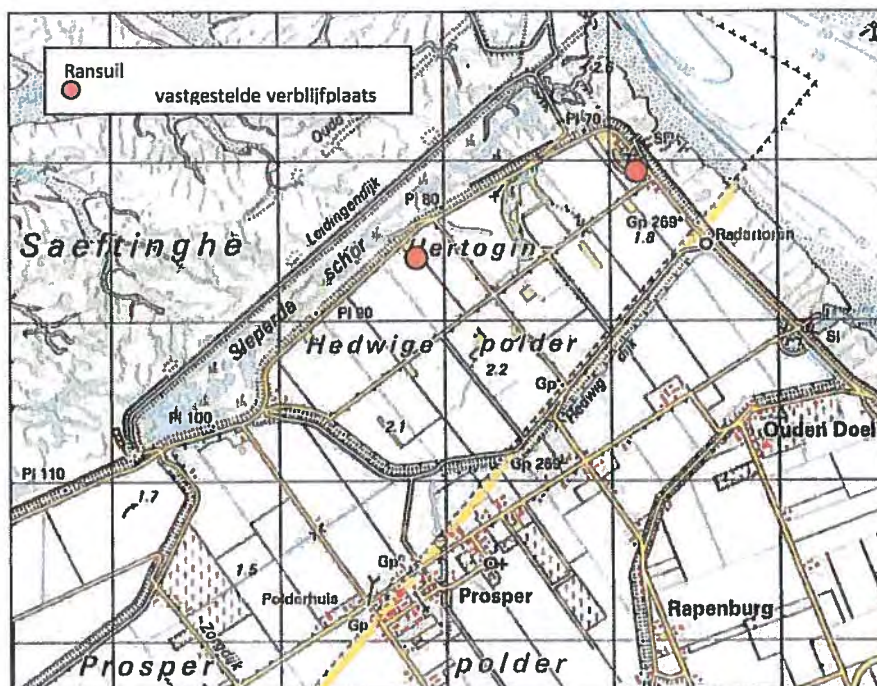
- Q.** **Maatregelen om onvermijdelijke schade aan de soort te herstellen (compenserende maatregelen)**
Aangezien ruim voor de start van uitvoering nieuwe voorzieningen voor nestgelegenheid zijn gerealiseerd en de soort deze voorzieningen ruimschoots van te voren kan verkennen, is er geen sprake meer van onvermijdelijke schade aan de soort en bestaat daarmee geen compensatieplicht.

Ransuil

N.

Verspreiding van beschermde soort op en nabij het de uitvoeringslocatie

Er is zowel in 2010 als in 2013 een territorium vastgesteld in de bossage ten zuiden van de Spuikom en één territorium in een bosje langs de zeedijk (figuur 13). De soort is op beide locaties baltsend waargenomen (vleugelklap). Beide territoria waren in het verleden ook bekend. Het foerageergebied bestaat uit de Gasdam, Sieperdaschor (rietvelden) en de zeedijk. Ook wordt in de Hedwigepolder langs slootkanten en wegbermen gevoerageerd.

Figuur 13. Territoria van de ransuil in 2013.

H.

Korte termijn effecten op de beschermde soort

Door de ingreep van ontpoldering wordt het gebied onder invloed gebracht van het getij. Voorafgaand aan de ontpoldering zal de polder als getijdengebied worden ingericht. Bij deze inrichting zal de huidige inrichting met alle aanwezige biotopen als weilanden, akkers, bosjes, bomenrijen, struwelen, gebouwen enzovoorts worden verwijderd. Door de ingreep verdwijnt alle vegetatie in het gebied en daarmee een deel van het foerageergebied van de ransuil. Naast de vegetatie, verdwijnen ook de verblijfplaatsen van de ransuil. Door de ingreep wordt de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaats van de ransuil aangetast. Aangezien de soort voornamelijk in de omgeving foerageert, blijft de functie van het gebied als foerageergebied behouden.

I.

Lange termijn effecten op de staat van instandhouding van de beschermde soort

In de periode van 1998-2000 broedden er in Nederland waarschijnlijk ongeveer 5.000 tot 6.000 paren. In de provincie Zeeland wordt verondersteld dat het aantal ransuilen afneemt. De reden voor de afname is niet vast te leggen, maar vermoed wordt dat de invloed van de redelijk 'nieuwe' soorten in de provincie als de havik en de bosuil invloed hebben op het voorkomen van de ransuil (Landschapsbeheer Zeeland, 2013).

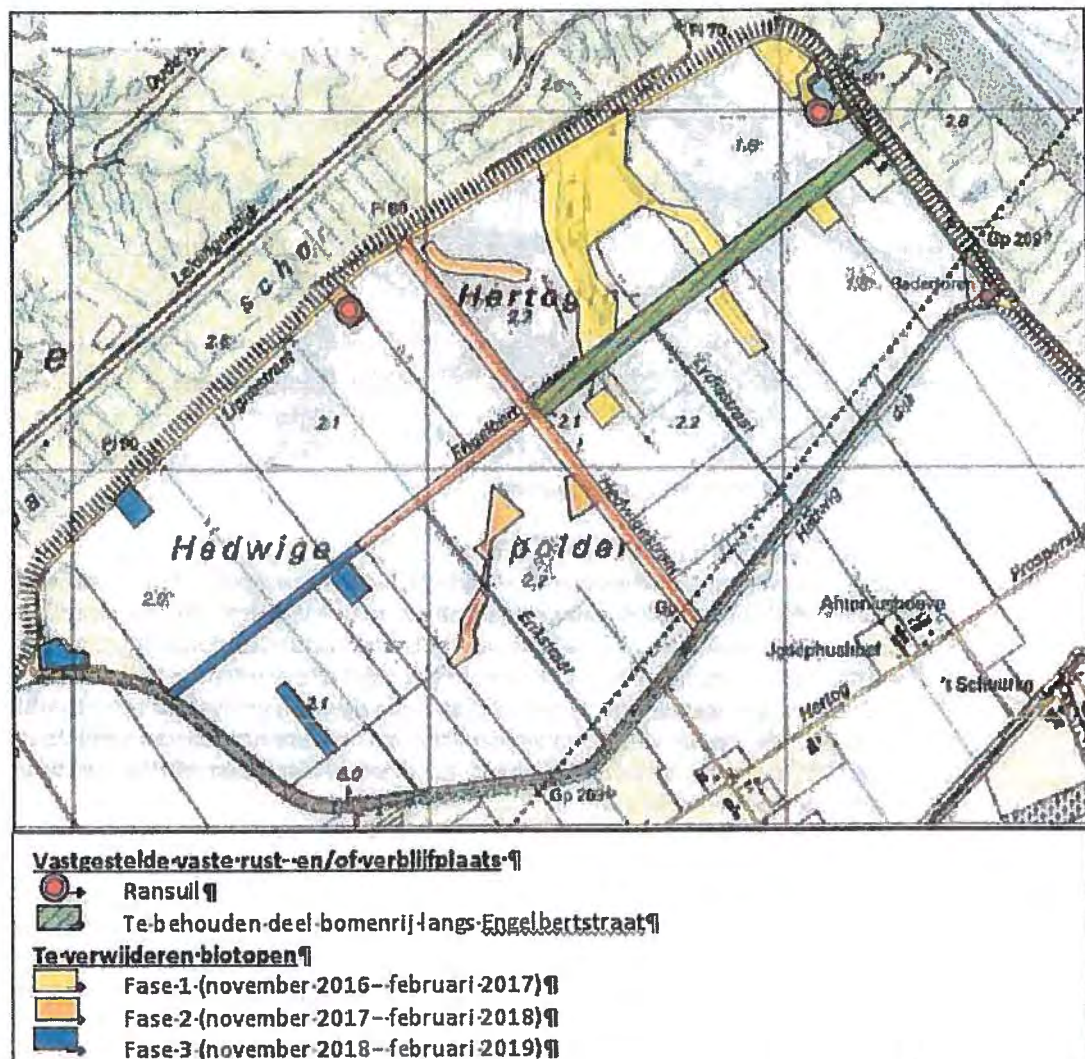
In 2013 zijn op basis van nestindicerend gedrag twee zeer waarschijnlijke broedparen van de ransuil in de Hedwigepolder vastgesteld. Door de ingreep wordt de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaats aangetast. Daarnaast verdwijnen kleinschalige landschapselementen waarlangs de soort jaagt, zoals struwelen, begroeide slootkanten, houtwallen en ruige velden. Echter, een groot deel van het foerageergebied ligt buitendijks (onder andere Gasdam en Sieperdaschor). Na de inwerkingtreding van het gebied als getijdengebied biedt dit voor de ransuil mogelijkheden om te foerageren.

Aangezien de polder de functionaliteit als voortplantings- en foerageergebied verliest en de soort zowel landelijk als regionaal afneemt, kunnen lange termijn effecten op de gunstige staat van instandhouding op regionaal niveau van de ransuil als gevolg van de herinrichting niet worden uitgesloten. Derhalve zijn maatregelen noodzakelijk om te voorkomen dat de gunstige staat van instandhouding in het geding komt. Enkel wanneer maatregelen ten behoeve van het optimaliseren van het leefgebied van de ransuil worden voltrokken is de gunstige staat van instandhouding geborgd.

P. Maatregelen om de schade aan de soort te voorkomen of te beperken (mitigerende maatregelen)

Fasering

Ter verzachting van het effect van het biotoopvrij maken van de Hedwigepolder wordt een fasering aangebracht in dit biotoopvrij maken (zie voor uitgebreide beschrijving van de fasering: punt P onder de Buizerd). Door deze gefaseerde werkwijze worden de soorten in de polder in fasen gedwongen om gebruik te maken van in de omgeving aanwezige alternatieve (aangeboden) voorzieningen. In figuur 14 is weergegeven hoe in drie stappen de in de polder aanwezige biotopen en opgaande beplanting, gefaseerd worden verwijderd. Tijdens deze gefaseerde werkzaamheden blijft de bebouwing in de polder behouden tot aan het eind van de uitvoeringsperiode in 2019.

Figuur 14. Fasering werkzaamheden herinrichting Hedwigepolder met op twee locaties verblijfplaatsen van de ransuil.

Tijdens de eerste werkfase zal één vaste rust- en/of verblijfplaats van de ransuil onaantrekkelijk gemaakt worden door de omliggende vegetatie te verwijderen. Daarbij blijft de concrete nestplaat en roestplaats van de ransuil behouden. Gedurende de tweede fase van de werkzaamheden zal op de zelfde wijze het overige nest onaantrekkelijk gemaakt worden.

De werkzaamheden gedurende de drie jaar vinden plaats buiten de broedperiode van vogels of in de broedperiode op gepaste afstand van broedende vogels, zodat in gebruik zijnde nesten niet worden verstoord. In het geval van de ransuil zal een ruimte van 75 meter rondom het bewoonde nest ongestoord gelaten worden. Bomen met niet-meer-in-gebruik-zijnde nesten en verblijfplaatsen worden gerooid.

Aanbieden verblijfplaatsen

De vaste rust- en verblijfplaatsen (nestboom en roestplek) van de ransuil worden in 2016 en 2017 in de eerste en tweede fase (zie onder fasering bij deel P) onaantrekkelijk gemaakt door de directe begroeiing rond deze vaste rust- en verblijfplaatsen te verwijderen. Om te voorkomen dat de soort zonder geschikte nestgelegenheden komt te zitten, wordt in 2014, ruim voorafgaand aan de uitvoering, alternatieve nestgelegenheden aangeboden. Tevens wordt er alternatief foerageergebied aangeboden. De mitigatie bestaat uit het tijdig aanleggen van nieuwe foerageermogelijkheden en het tijdig plaatsen van zes kunstnesten (manden). De foerageermogelijkheden worden gerealiseerd in een natuurgebied direct grenzend aan de polder.

Natuurgebied

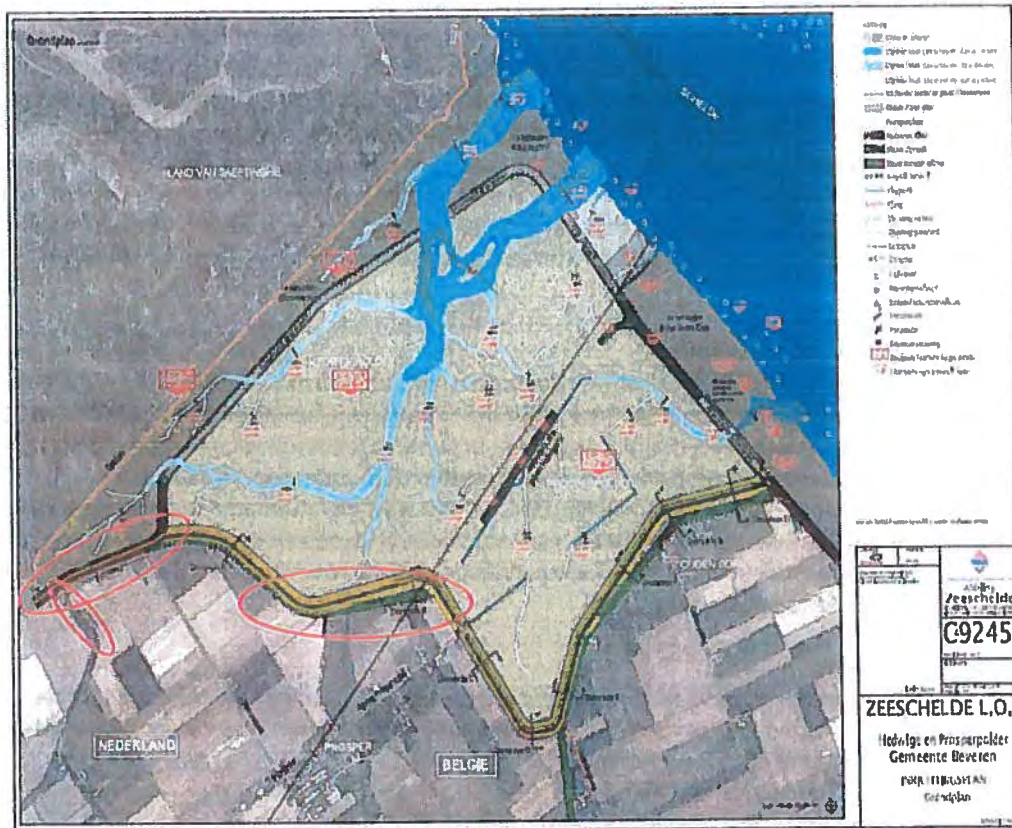
Het inrichtingsplan voor de Hedwigepolder voorziet in de inrichting van een natuurperceel dat is gelegen tegen het zuidelijk talud van de nieuwe zeedijk nabij de grens met Vlaanderen. Dit perceel wordt ingericht met de volgende biotopen:

- aan te planten bomen;
- waterpartijen inclusief natuurvriendelijke oeverzone
- ruigtestrook
- struweelbeplanting.

De inrichting van het natuurperceel voor de diverse diersoorten (waaronder de ransuil) vindt plaats volgens de biotoopverdeling uit het inrichtingsplan. Dit inrichtingsplan maakt deel uit van de ontheffingsaanvraag Flora- en faunawet. De locatie van het perceel is aangegeven in figuur 15.. De inrichting van het gebied is opgenomen in bijlage 2.

Voor de ransuil worden per verblijfplaats die wordt aangetast drie alternatieve voorzieningen in de vorm van nestmanden aangeboden. Een drietal nestmanden worden aangebracht in de bomenrij langs de nieuwe Scheldedijk, in het natuurgebied (rechts in figuur 15). De overige drie nestmanden worden geplaatst in de bomenrij waar de Emmaweg overgaat in de Zeedijk van de Prosperpolder (links in figuur 15). Om de soort tijdig alternatieve vaste rust- en verblijfplaatsen aan te bieden, worden deze verblijfplaatsen geplaatst in voorjaar 2014, ruim voorafgaand aan de eerste werkfase waarin één nestboom en roestplek onaantrekkelijk worden gemaakt.

Met de aanleg van deze nieuwe nestgelegenheden in 2014 en het nieuwe natuurgebied in 2016 (is uiterste datum, er wordt bovendien ingezet op realisatie sneller dan in 2016), wordt de functionaliteit van het leefgebied van de ransuil behouden. Derhalve is de gunstige staat van de soort gewaarborgd.

Figuur 15. voor ransuil in de directe omgeving van de Hedwigepolder. Het rechter omcirkelde gedeelte behelst het natuurperceel. De linker omcirkelde gedeelten betreft de locatie voor de nestmanden .

- Q. Maatregelen om onvermijdelijke schade aan de soort te herstellen (compenserende maatregelen)**
 Aangezien ruim voor de start van uitvoering nieuwe voorzieningen voor nestgelegenheid en foerageergebied zijn gerealiseerd en de soort deze voorzieningen ruimschoots van te voren kan verkennen, is er geen sprake meer van onvermijdelijke schade aan de soort en bestaat daarmee geen compensatieplicht.

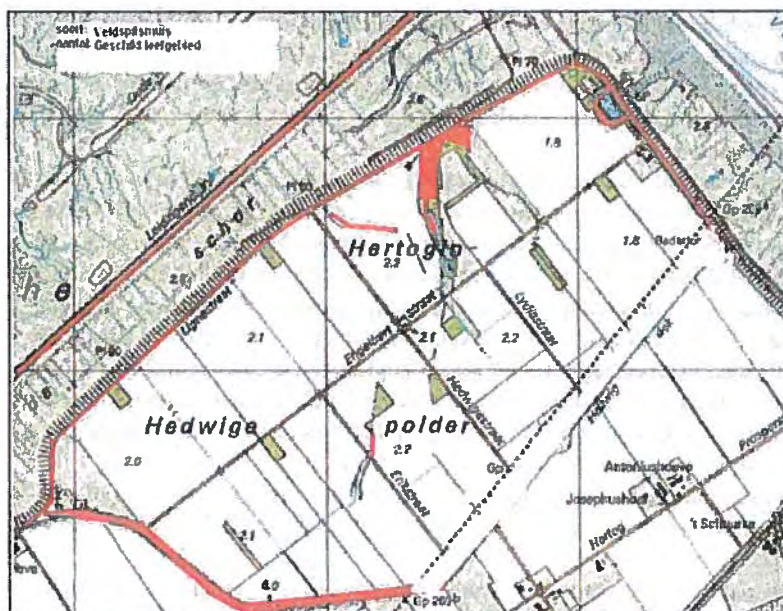
Veldspitsmuis

N.

Verspreiding van beschermde soort op en nabij het de uitvoeringslocatie

De aanwezigheid van de soort is indirect aangetoond uit braakballenonderzoek van uilen uit 2006 (Zoogdierenwerkgroep Zeeuws Landschap). In de Hedwigepolder is verspreid door de hele polder geschikt biotoop aanwezig. In de polder betreft het de Leidingendam, Zeedijk, dijk aan zuidzijde Hedwigepolder en het ruigere deel van de Pielenput. In figuur 16 zijn de geschikte locaties weergegeven.

Gezien het vrij algemene voorkomen van de soort in de regio (Zeeuws Vlaanderen) en de beoordeling van het biotoop door de inventarisatiemedewerker - specialist (zie ook onder G) als geschikt, wordt de soort in de Hedwigepolder zeker verwacht.

Figuur 16. Territoria van de veldspitsmuis (rood gearceerd) in 2013.

H.

Korte termijn effecten op de beschermde soort

Door de ingreep van ontpoldering wordt het gebied onder invloed gebracht van het getij. Voorafgaand aan de ontpoldering zal de polder als getijdengebied worden ingericht. Bij deze inrichting zal de huidige inrichting met alle aanwezige biotopen als weilanden, akkers, bosjes, bomenrijen, struwelen, gebouwen enzovoorts worden verwijderd. Door de ingreep verdwijnt alle vegetatie in het gebied en daarmee al het leefgebied van de veldspitsmuis. Als gevolg van de herinrichting verliest de polder zijn functionaliteit als leef- en foerageergebied voor de veldspitsmuis.

I.

Lange termijn effecten op de staat van instandhouding van de beschermde soort

Het areaal van de veldspitsmuis is in de afgelopen decennia ingekrompen. Het verdwijnen van de geschikte biotopen en vermoedelijk ook concurrentie met de sterk toegenomen huisspitsmuis zijn hiervan de oorzaak (VZZ, 2012). De soort is voor 1960 uit Brabant en Limburg verdwenen. In Zeeuws-Vlaanderen is de verspreiding en het voorkomen vermoedelijk vrij stabiel. In Overijssel is de verspreiding zeer beperkt. De soort is op de site van de Zoogdierenvereniging genoemd als Rode lijst-soort als 'thans niet bedreigd' (2009) en staat op de site van het Ministerie van EZ niet vermeld onder de Rode lijst soorten (EZ, 2013). In de periode van 1987-2002 ging de veldspitsmuis in Vlaanderen met meer dan 20% in aantal achteruit (Dumortier, M. *et al.*, 2007)¹.

¹ Dumortier, M. *et al.* (Ed.) (2007). Natuurrapport 2007 : toestand van de natuur in Vlaanderen : cijfers voor het beleid Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2007(4) Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel. ISBN 978-90-403-0271-8. 335 pp.

In de Hedwigepolder is verspreid door de hele polder geschikt biotoop aanwezig en de soort wordt met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid verwacht in de polder.

Door de werkzaamheden verdwijnt alle vegetatie in het gebied alsmede de vaste rust- en verblijfplaats van de veldspitsmuis door verzilting en de nieuwe functie van de polder als intergetijdengebied. Het gebied vervult na inrichting niet meer de functie in termen van schuilgelegenheid, voedselaanbod e.a. De ontpollering van de Hedwigepolder en daarbij het verlies aan geschikt leefgebied voor de veldspitsmuis kan potentieel bijdragen aan een verdere achteruitgang van de veldspitsmuisspopulatie. Om negatieve effecten op de veldspitsmuisspopulatie te voorkomen worden mitigerende maatregelen uitgevoerd om de functionaliteit van het gebied voor de veldspitsmuis te behouden en daarbij de gunstige staat van instandhouding te kunnen waarborgen.

P.

Maatregelen om de schade aan de soort te voorkomen of te beperken (mitigerende maatregelen)

Ter verzachting van het effect van het biotoopvrij maken van de Hedwigepolder wordt een fasering aangebracht in dit biotoopvrij maken (zie voor uitgebreide beschrijving van de fasering: punt P onder de Buizerd). Door deze gefaseerde werkwijze worden de soorten in de polder in fasen gedwongen om gebruik te maken van in de omgeving aanwezige alternatieve (aangeboden) voorzieningen. In figuur 17 is weergegeven hoe in drie stappen de in de polder aanwezige biotopen en opgaande beplanting, gefaseerd worden verwijderd.

Gedurende de eerste werkfase wordt (deels) het leefgebied van de veldspitsmuis ongeschikt gemaakt. Om de effecten hiervan te minimaliseren wordt de soort kort voorafgaand aan de werkzaamheden weggevangen door middel van het plaatsen van inlooppallen (live-traps). De periode augustus tot november is het meest geschikt voor het wegvangen van de muizen, omdat de populatiedichtheid en daarmee de vangstkans dan het grootst is. De vallen moeten onder de vegetatie op plekken met voldoende dekking worden geplaatst. Een vangplek bestaat uit 20 vallen, welke paarsgewijze op onderlinge afstand van ongeveer 10 meter uit elkaar geplaatst worden. Gedurende 2 nachten worden de vallen zowel 's ochtends als 's avonds één maal bemonsterd. Voorafgaand hieraan moeten de vallen 2 – 4 nachten ongebruikt neer gezet worden om de dieren te laten wennen (Ministerie van EZ, 2012). De gevangen dieren worden uitgezet in het gecreëerde natuurgebied.

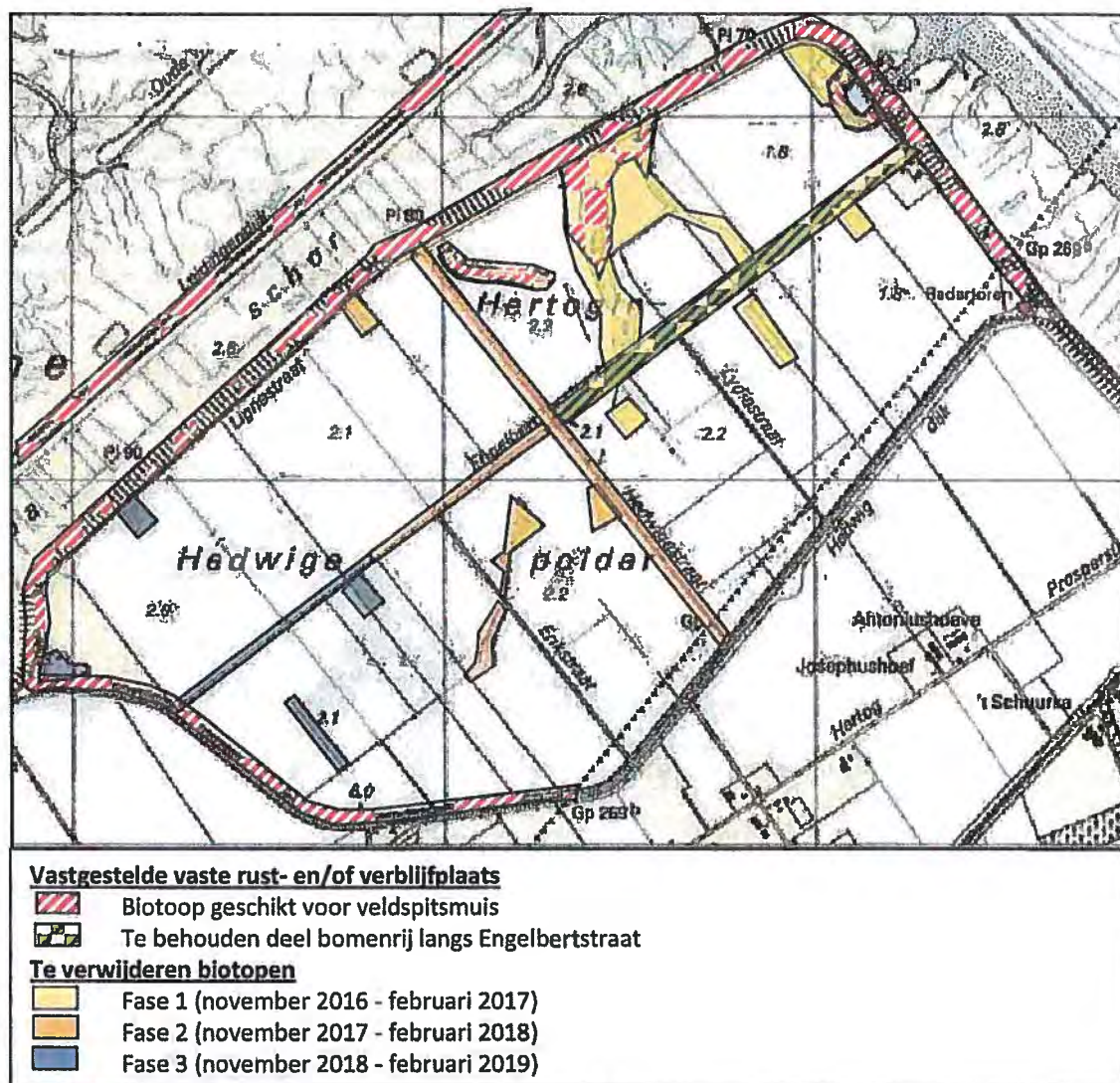
Tijdens de tweede fase van de werkzaamheden wordt een tweede deel van het leefgebied van de veldspitsmuis verwijderd. Hierbij wordt eenzelfde vangmethode toegepast als tijdens de eerste werkfase is gehanteerd.

Voor de soort is het aanleggen/creëren van uitwijkmogelijkheden in de omgeving een vereiste voordat zijn leefgebied in de Hedwigepolder vernietigd kan worden. Om de soort tijdig alternatief leefgebied aan te bieden, wordt het dijkbeheer aangepast langs de Zeedijk en de Scheldedijk, beide in eigendom en beheer zijnde van het Waterschap, vanaf de periode na het vaststellen van het rijksinpassingsplan en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten (januari 2014). De Zeedijk wordt -nadat hierover overeenstemming is verkregen met het Waterschap kort gemaaid en kort gehouden, zodat het geen geschikt leefgebied meer vormt voor de veldspitsmuis. Als tegenhanger hiervan wordt parallel aan het kort maaien van de Zeedijk, de taluds van de oude Scheldedijk minder intensief gemaaid waardoor zich ruige vegetatie kan ontwikkelen zodat hier een geschikt veldspitsmuisbiotoop tot ontwikkeling komt (warme dijkhellingen). Naast het aanpassen van het dijkbeheer wordt ook in het natuurgebied in 2016 (maar ingezet wordt op een snellere realisatie) geschikt biotoop gecreëerd voor de soort.

In het natuurperceel wordt geschikt biotoop ontwikkeld door het creëren van kruidenruigte en struweel en het extensieve beheer ervan. In bijlage 2 wordt de inrichting van het natuurgebied uiteengezet.

De veldspitsmuis leeft solitair en is tegenover soortgenoten vrij verdraagzaam. De veldspitsmuis is afhankelijk van een kruidenrijke, opgaande vegetatie (VZZ, 2013). Door het natuurgebied hierop toe te spitsen, wordt het gebied uitermate geschikt biotoop voor de soort. Daarnaast bestaat het gebied uit een vochtig biotoop.

Om de soort tijdig alternatief leefgebied aan te bieden, wordt het natuurgebied ingericht vanaf de periode na het vaststellen van het rijksinpassingsplan en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten (zo snel mogelijk maar uiterlijk in 2016). Zodoende wordt de beschikbare tijd maximaal benut voor ontwikkeling van rijping van de biotopen in het natuurgebied. De uitvoering van de beschreven mitigerende maatregelen zorgen ervoor dat de functionaliteit van het leefgebied van de veldspitsmuis behouden blijft.

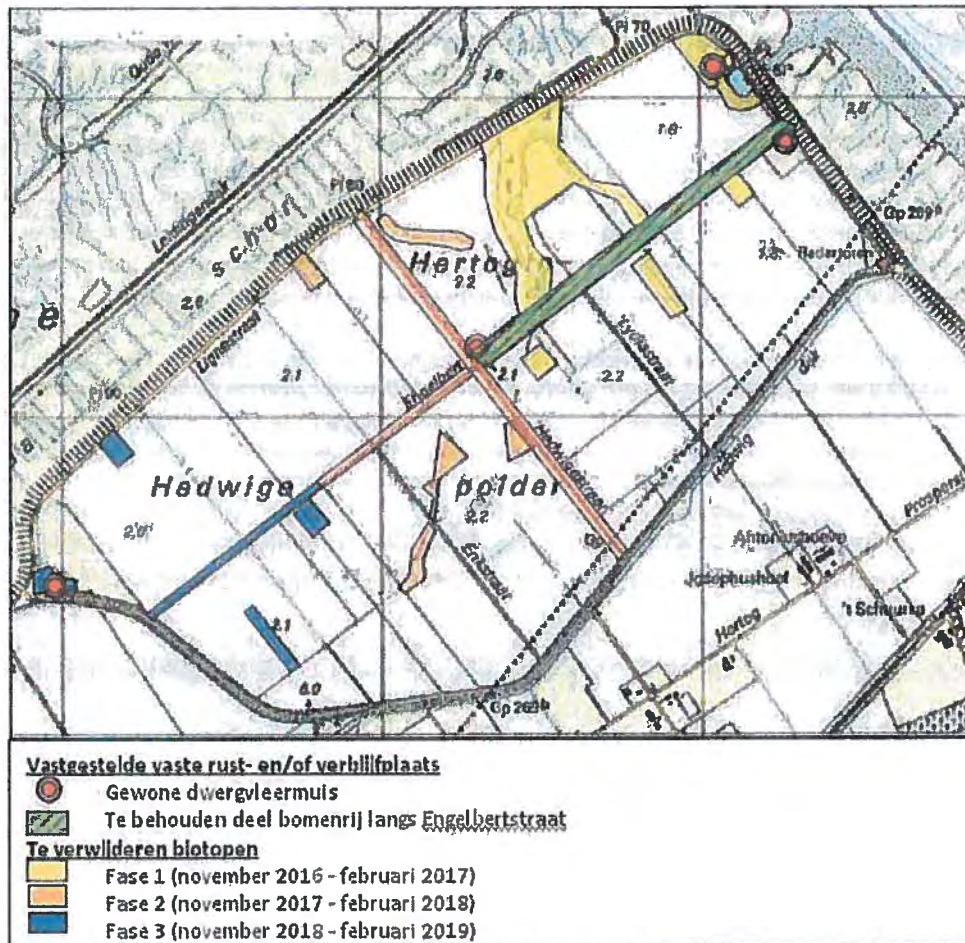

Figuur 17. Fasering werkzaamheden herinrichting Hedwigepolder met op de gearceerde locaties geschikt biotoop voor de veldspitsmuis

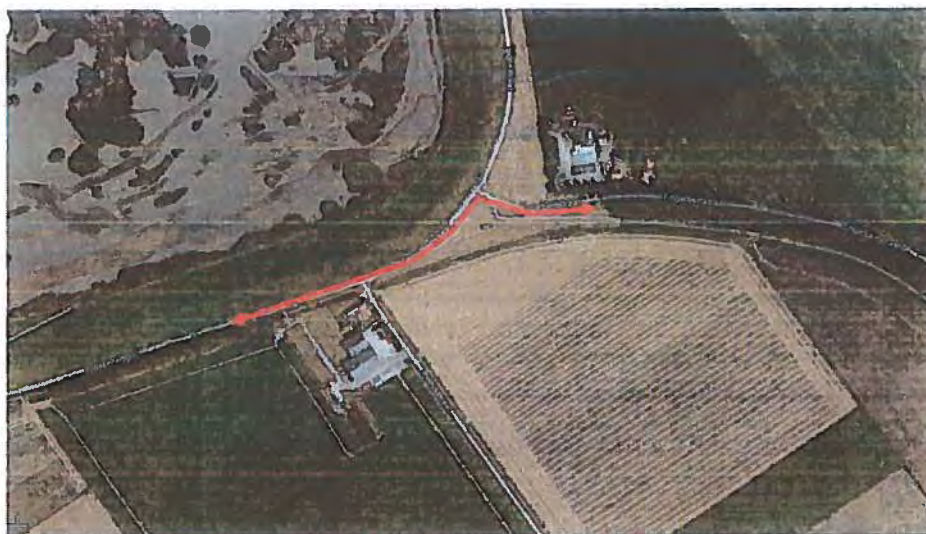
Q.

Maatregelen om onvermijdelijke schade aan de soort te herstellen (compenserende maatregelen)

Aangezien ruim voor de start van uitvoering nieuwe voorzieningen in de vorm van geschikt nieuw leefgebied zijn gerealiseerd, is er geen sprake meer van onvermijdelijke schade aan de soort en bestaat daarmee geen compensatieplicht. Zodoende blijft de functionaliteit van het gebied behouden en is de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd.

Figuur 19. Fasering werkzaamheden herinrichting Hedwigepolder met op vier locaties vaste rust- en/of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis.

Figuur 20. Verbindende beplanting tussen bestaande bomenrijen

Met de beschreven mitigerende maatregelen komt de gunstige staat van instandhouding op het lokale niveau van de kolonie niet in het geding, aangezien te allen tijde de foerageergebieden vanuit de verblijfplaatsen bereikbaar blijven langs bestaande vliegroutes.

Verblijfplaatsen

De functie van de bebouwing voor de gewone dwergvleermuis en het aantal individuen dat hier gebruik van maakt zijn wegens het ontbreken van betredingstoestemming niet tot in detail bekend. Zolang beide genoemde aspecten niet goed in beeld zijn, kan evenmin een goed onderbouwd voorstel voor mitigatie van deze voorzieningen worden opgesteld. Derhalve blijft het slopen van de bebouwing in de polder buiten het project van voorliggende ontheffingsaanvraag. Het slopen van de bebouwing wordt daarmee een nieuwe activiteit waarvoor te zijner tijd in het kader van de Wabo-procedure voor sloop van de bebouwing een ontheffing Flora- en faunawet zal worden aangevraagd. Voor de gewone dwergvleermuis betekent dit dat het slopen van de bebouwing met verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis uitgesteld wordt tot het einde van de uitvoeringsperiode. Derhalve blijft in de voorliggende ontheffingsaanvraag de aantasting van de verblijfplaatsen buiten beschouwing.

Aan het einde van de uitvoeringsperiode van de werkzaamheden zal de bebouwing in de Hedwigepolder geamoveerd worden. Daarbij verliest de gewone dwergvleermuis zijn verblijfplaats in de polder. Vooruitlopend op de sloop in 2019 worden in 2014 alternatieve verblijfplaatsen (in de vorm van permanente voorzieningen) aangeboden. Deze voorzieningen bestaan uit een vleermuistoren en een aantal kasten. Op basis van de inventarisatie in 2013 gelden voor het ontwerp van deze alternatieve voorziening (vleermuistoren) de volgende uitgangspunten; totaal aantal individuen: 40 (op basis van de vier clusters in de polder); functionaliteit van de verblijven: paarverblijf, kraamkolonie en zomerverblijf. Daarnaast worden een aantal vleermuiskasten aangeboden die voor meerdere verblijfplaatsen functioneel zijn (vleermuiskasten met meerdere spleetvormige compartimenten). Waarnemingen van kraamkolonies in vleermuiskasten zijn relatief zeldzaam. Echter wanneer deze enkele gevallen zijn waargenomen, bevinden ze zich in groot formaat uitgevoerde kasten met meervoudige compartimenten (Korsten, 2012)². Deze verblijfplaatsen worden voorzien in de Vogelkijkhut, het bezoekerscentrum in Emmadorp en in het 'zomerverblijf' aan het uiteinde van de Leidingendam. De aangeboden alternatieve verblijfplaatsen krijgen een functie in de ontheffingsaanvraag Flora- en faunawet die wordt aangevraagd als onderdeel van de dan te doorlopen Wabo-procedure. In de voorbereiding van laatstgenoemde ontheffingsaanvraag wordt bepaald wat het vereiste aantal en de functie van de voorzieningen die aangeboden worden, zullen zijn. De aanvraag zal worden gebaseerd op de in 2016 uit te voeren inventarisatie waarbij nauwkeurig kan worden vastgesteld wat de functie van de bebouwing is voor de vleermuissoort en in welke getale de soort aanwezig. De alternatieve verblijfplaatsen in de vorm van de vleermuistoren worden geplaatst en ontwikkeld in het natuurgebied. Zie bijlage 2.1 voor het ontwerp van de vleermuistoren.

Q.

Maatregelen om onvermijdelijke schade aan de soort te herstellen (compenserende maatregelen)

De functionaliteit van het gebied en de gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis komen niet in het geding als gevolg van de werkzaamheden. Compenserende maatregelen voor de gewone dwergvleermuis zijn derhalve niet aan de orde.

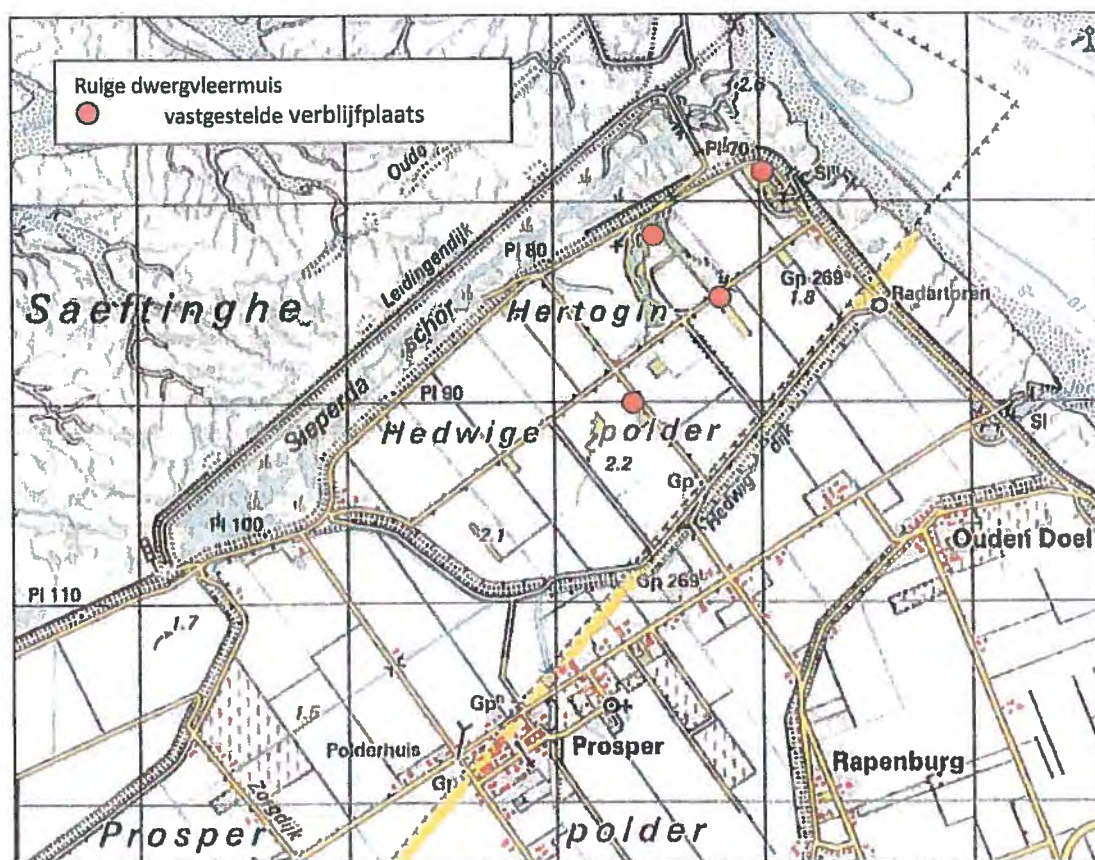
² E. Korsten. Vleermuiskasten, Overzicht van toepassing, gebruik en succesfactoren. Uitgave zoogdiervereniging en Bureau Waardenburg

Ruige dwergvleermuis

N.

Verspreiding van beschermde soort op en nabij het de uitvoeringslocatie

De aanwezigheid van de ruige dwergvleermuis en van balts- en paarverblijven is in 2010 in een viertal locaties vastgesteld. De aanwezigheid van balts- en paarverblijven is ook in 2013 zeer waarschijnlijk, aangezien de oude en deels vervallen bomen (populieren) die dienst doen als balts- en paarverblijf nog in ongewijzigde vorm in de polder aanwezig zijn. In 2013 is enkel in het voorjaar geïnventariseerd; derhalve kon de ruige dwergvleermuis (nog) niet worden waargenomen aangezien de soort enkel in het najaar in de polder aanwezig is. De lijnvormige elementen in het gebied (langs wegen en dijken) worden gebruikt als vliegroute om zich naar geschikt foerageergebied te kunnen begeven. Deze elementen worden ook als foerageergebied gebruikt. De locaties zijn in figuur 21 weergegeven.

Figuur 21. Waarnemingen van de ruige dwergvleermuis (rode vierkanten) in 2013.

H.

Korte termijn effecten op de beschermde soort

Door de ingreep van ontpoldering wordt het gebied onder invloed gebracht van het getij. Voorafgaand aan de ontpoldering zal de polder als getijdengebied worden ingericht. Bij deze inrichting zal de huidige inrichting met alle aanwezige biotopen als weilanden, akkers, bosjes, bomenrijen, struwelen, gebouwen enzovoorts worden verwijderd. Door deze ingreep verdwijnt alle vegetatie in het gebied en daarmee een belangrijk deel van het foerageergebied en de vliegroutes van de ruige dwergvleermuis. Tevens verdwijnen ook de vier verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis. Door het verdwijnen van alle biotopen in de polder kan de functionaliteit van het gebied voor de ruige dwergvleermuis niet worden behouden.

I.

Lange termijn effecten op de staat van instandhouding van de beschermde soort

De ruige dwergvleermuis is in Nederland een algemeen voorkomende soort. De aantallen in de trektijd, in het najaar, worden geschat op 50.000 tot 100.000 dieren. Er zijn geen gegevens bekend over de trend

in de aantallen (Ministerie van EL&I, 2011). De gunstige staat van instandhouding van de ruige dwergvleermuis moet beoordeeld worden op het niveau van de lokale populatie.

Door de ingreep verdwijnt alle vegetatie in het gebied inclusief de vaste rust- en verblijfplaats en baltslocaties en paarverblijven, en de vliegroutes van de ruige dwergvleermuis. In de directe omgeving van de Hedwigepolder zijn echter voldoende alternatieve foerageermogelijkheden aanwezig in de vorm van lijnvormige beplantingen en bosjes (zoals aan de Zeedijk van de Prosperpolder, Prosperweg II, Langestraat en Muggenhoek). In de omgeving vormen deze bomenrijen en bosjes tevens geschikte paar- en baltsverblijven voor de ruige dwergvleermuis; de bomen zijn van circa dezelfde leeftijd als de bomen aanwezig in de polder waardoor, door natuurlijk proces, dood hout en overige voor de ruige dwergvleermuis geschikte elementen (e.g. holten en kieren) kunnen ontstaan.

Ondanks de alternatieve foerageermogelijkheden en potentieel aanwezige mogelijkheden voor verblijfplaatsen, kan een negatief effect op de lokale ruige dwergvleermuispopulatie niet geheel worden uitgesloten. Derhalve zijn maatregelen aan de orde om de functionaliteit van het gebied voor de lokale populatie van de ruige dwergvleermuis te waarborgen.

P. Maatregelen om de schade aan de soort te voorkomen of te beperken (mitigerende maatregelen)

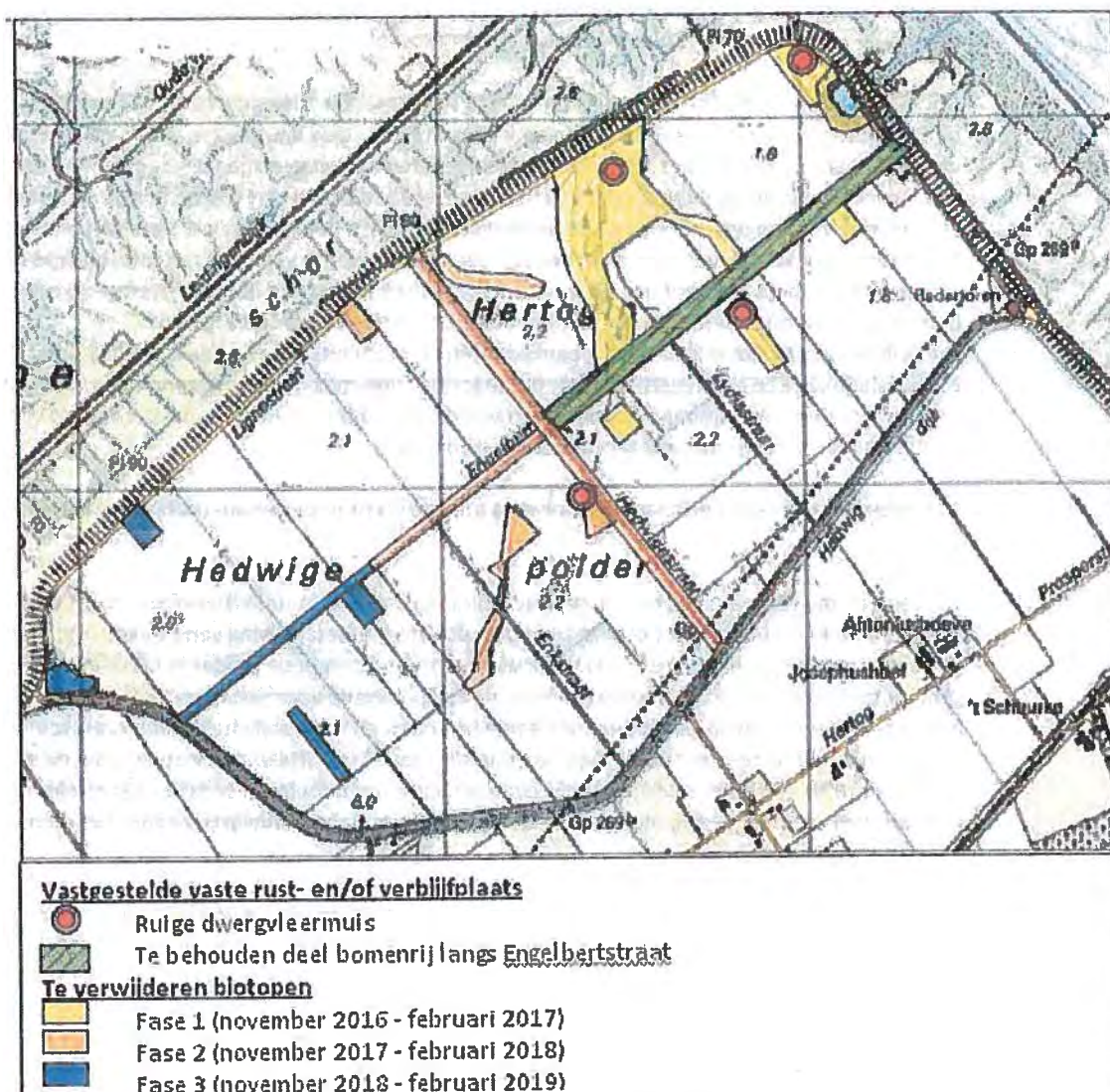
Fasering

Ter verzachting van het effect van het biotoopvrij maken van de Hedwigepolder wordt een fasering aangebracht in dit biotoopvrij maken (zie voor uitgebreide beschrijving van de fasering: punt P onder de Buizerd). Door deze gefaseerde werkwijze worden de soorten in de polder in fasen gedwongen om gebruik te maken van in de omgeving aanwezige alternatieve voorzieningen. In figuur 22 is weergegeven hoe in drie stappen de in de polder aanwezige biotopen en opgaande beplanting, gefaseerd worden verwijderd. Tijdens de eerste werkfase worden drie verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis onaantrekkelijk gemaakt. Gedurende de twee werkfase zal het vierde verblijf onaantrekkelijk gemaakt worden door de omliggende biotopen te verwijderen. De daadwerkelijke bomen met de paar- en baltsplaats blijven behouden.

Zoals bij de gewone dwergvleermuis beschreven staat wordt de vliegroute langs de Engelbertstraat in drie fasen (deels) ontmanteld. Met het oog op het behoud van vliegroutes tussen de verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en het foerageergebied worden enkele vliegroutes (langs scheldedijk en een zijde van de Engelbertstraat) gehandhaafd. Aangezien de ruige dwergvleermuis van dezelfde vliegroutes gebruik maakt, is het handhaven van deze vliegroutes tevens van belang voor deze soort. Bij het handhaven van een deel van de bomenrij langs de Engelbertstraat wordt alvorens het verwijderen van de overige bomen in de bomenrij, nauwkeurig gelet op het voorkomen van verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis. Deze bomen worden, bij het vaststellen van functionaliteit, behouden.

Naast het handhaven van de vliegroutes, biedt de verbinding tussen de bestaande populierenbeplanting langs de nieuwe zeedijk en de westelijk gelegen rij lindebomen (zie Figuur 20) een nieuwe mogelijkheid om alternatieve gebieden/verblijfplaatsen te bereiken.

Om de soort tijdig (zowel nieuw aangeboden als bestaande) alternatieven te laten verkennen, wordt in de omgeving van de polder, voorafgaand aan het onaantrekkelijk maken van de paar- en baltsverblijven, biotoop geoptimaliseerd voor de ruige dwergvleermuis. Deze optimalisatie zal plaatsvinden direct aansluitend op het gebied.

Figuur 22. Fasering werkzaamheden herinrichting Hedwigepolder met op vier locaties vaste rust- en/of verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis.

Verblijfplaatsen

Van de ruige dwergvleermuis zijn vier balts- en paarverblijven in homen geconstateerd met elk maximaal 10 exemplaren. Om er zeker van te zijn dat in de directe omgeving van de polder alternatieve paar- en baltsverblijven aanwezig zijn, worden tijdig vleermuiskasten opgehangen. Per bestaande paarverblijfplaats worden vier nieuwe voorzieningen aangebracht. Uit de best beschikbare, recente informatie over vleermuiskasten³ blijkt dat bolle kasten algemeen gebruikt worden als paarverblijven door de ruige dwergvleermuis. Deze 16 kasten (vier voor elk aangetast verblijf) worden opgehangen aan de bestaande te handhaven bomenrij langs de nieuwe scheldedijk. Deze bomenrij heeft een lengte van circa 1,5 kilometer. De vleermuiskasten worden met een afstand van 100 meter afstand tussen de voorzieningen opgehangen. Met het oog op maximale flexibiliteit in toekomstig gebruik door de ruige dwergvleermuis worden de kasten gespreid over de verschillende oriëntaties (noord-oost-zuid-west) aan de bomen bevestigd. De plaatsing van de nieuwe kasten vindt plaats vanaf de start van de uitvoering; vanaf 2014. Zodoende zijn reeds voor de eerste fase in de ontmanteling van de biotopen in de polder reeds mitigerende voorzieningen aanwezig.

³E. Korsten. Vleermuiskasten, Overzicht van toepassing, gebruik en succesfactoren. Uitgave zoogdiervereniging en Bureau Waardenburg

Om de soort tevens permanente voorzieningen aan te bieden, worden er bomen in het nieuwe natuurgebied geringd. Van de bestaande volgroeide bomen (populieren) wordt 10% geringd en ontdaan van het dunnere (<10 cm) tak- en twijghout. Zodoende ontstaat dood hout 'op stam' dat langs natuurlijke weg een verblijfsfunctie gaat vormen voor de ruige dwergvleermuis en spechten.

De aangeboden kasten zullen, in combinatie met de te behouden bomenrijen langs de Scheldedijk en het ringen van de bomen, voorzien in voldoende mogelijkheden voor balts- en paaractiviteiten in de directe omgeving van de Hedwigepolder. Derhalve is de functionaliteit van het gebied voor de lokale populatie ruige dwergvleermuizen behouden en is daarbij de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd.

- Q. Maatregelen om onvermijdelijke schade aan de soort te herstellen (compenserende maatregelen)**
Aangezien ruim voor de start van uitvoering nieuwe voorzieningen voor verblijfplaatsen en foerageergebied zijn gerealiseerd en de soort deze voorzieningen ruimschoots van te voren kan verkennen, is er geen sprake meer van onvermijdelijke schade aan de soort en bestaat daarmee geen compensatieplicht.

H. I. N. P. Q. Soortendossier (soort buiten ontheffingsaanvraag)

In het plangebied komt ook de huismus voor, een soort waarvan het nest jaarrond beschermd is. De functie van de bebouwing voor de huismus en het aantal individuen dat hier gebruik van maakt, zijn wegens het ontbreken van betredingstoestemming niet tot in detail bekend. Zolang beide genoemde aspecten niet goed in beeld zijn, kan evenmin een compleet onderbouwd voorstel voor mitigatie van deze voorzieningen worden opgesteld.

Zoals ook bij de andere soorten is gemeld, is er derhalve ivoor gekozen om het slopen van de bebouwing met verblijfplaatsen van de huismus en het bij het erf behorende groen (samen het leefgebied van de huismus) uit te stellen tot het einde van de uitvoeringsperiode. Daarom blijft in de voorliggende ontheffingsaanvraag de aantasting van de vaste verblijfplaatsen (slopen van de bebouwing in de polder en het bij het erf behorende groen) buiten beschouwing. Het slopen van de bebouwing wordt daarmee een nieuwe activiteit waarvoor te zijner tijd in het kader van de Wabo-procedure voor sloop van de bebouwing een ontheffing Flora- en faunawet zal worden aangevraagd. Nadat de onteigening is afgerond, wordt zo snel mogelijk gestart met het in beeld brengen van de exacte functie van de bebouwing voor de huismus en het aantal individuen dat hier gebruik van maakt. En wordt bekeken hoe eventuele schade aan de soort zoveel mogelijk kan worden voorkomen, dan wel worden verzacht.

Bovendien ontstaat bij de herinrichtingswerkzaamheden potentieel geschikt leefgebied voor de rugstreeppad - die al in de directe omgeving voorkomt. Voor deze soort wordt geen ontheffing aangevraagd omdat maatregelen worden genomen om te voorkomen dat deze soort zich in het plangebied vestigt.

<i>Huisumus</i>

N.

Verspreiding van beschermde soort op en nabij het de uitvoeringslocatie

De aanwezigheid van de huismus is in 2013 vastgesteld in de bebouwing aanwezig in de polder. In de vier bebouwingsclusters in de Hedwigepolder zijn met grote waarschijnlijkheid 5 broedparen aanwezig in elk van de drie clusters. De nestlocaties zijn opgenomen in figuur 23.

De huismus heeft een geringe actieradius en bevindt zich in een biotoop waarbij de soort binnen enkele meters (dekking bij voedselbronnen) tot enkele honderd meters (nestplek en voedselbronnen) zijn dagelijkse behoefte vindt.

Bijlage 3

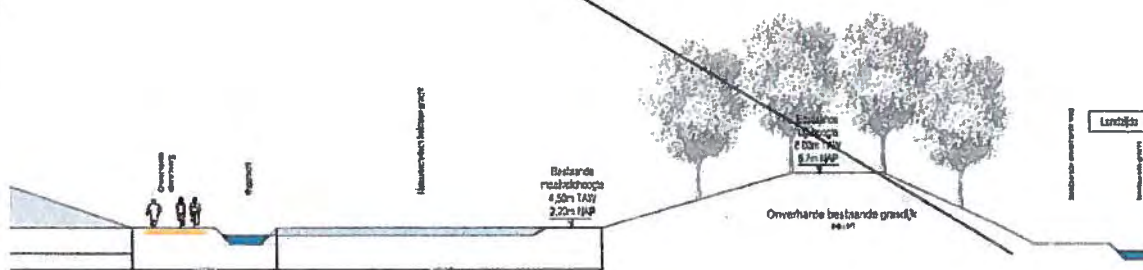
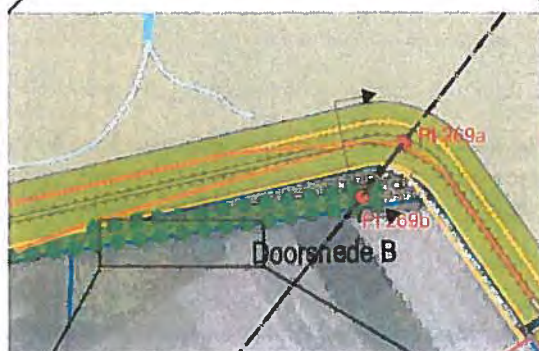
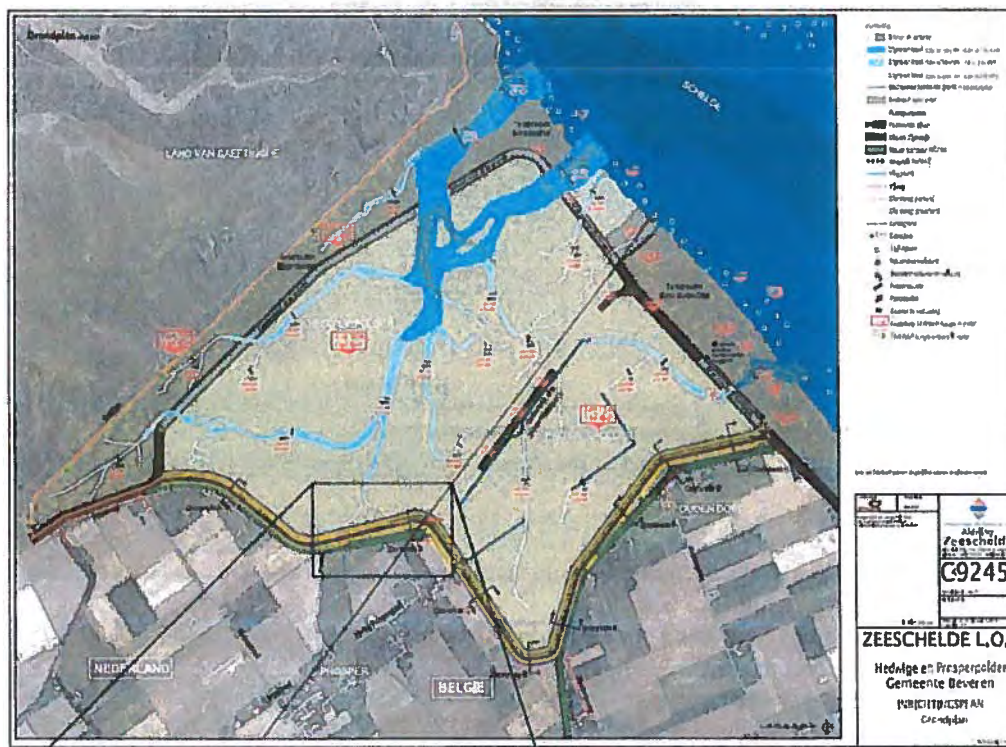
Activiteitenplan Inrichting Hedwigepolder.
Bijlage bij ontheffingsaanvraag
Projectnr. 225938
11 juni 2013, revisie 1.0

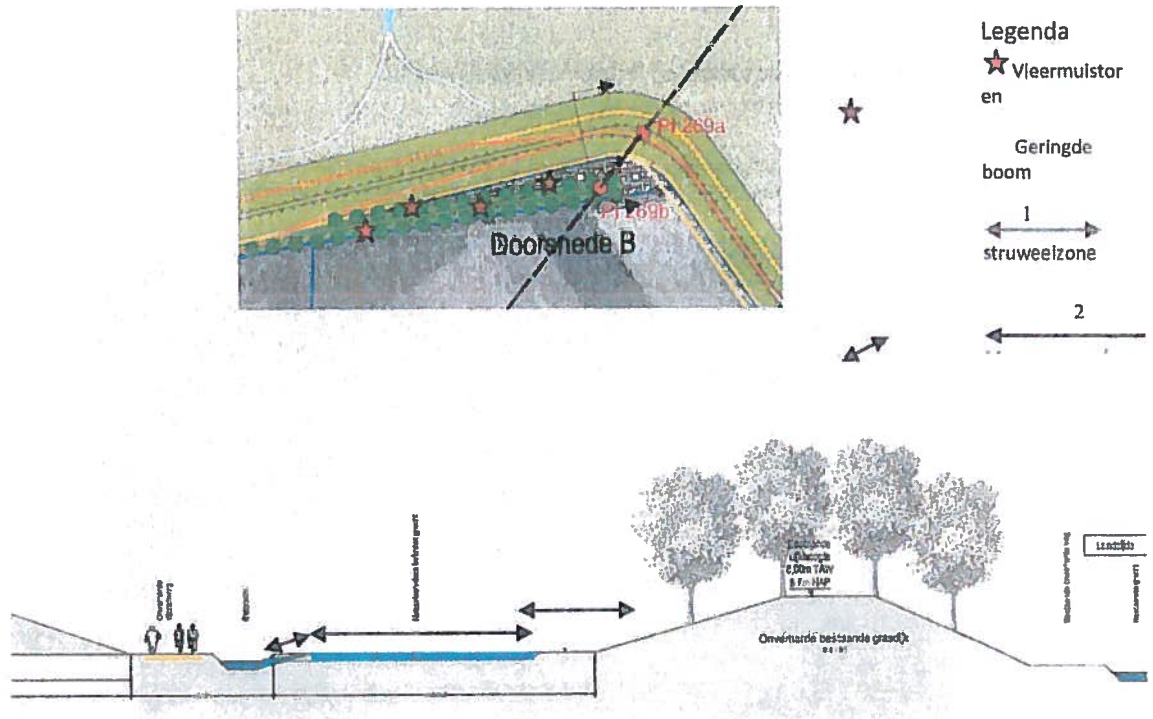
Bijlage 2: Inrichting natuurgebied

Toelichting Natuurgebied Inrichting Hedwigepolder

Inleiding

Op de locatie zoals aangegeven in onderstaande figuur wordt een natuurgebied ingericht als mitigatie voor het verlies aan leef- en foerageergebied van beschermde soorten in de Hedwigepolder.

Het natuurgebied bestaat uit de volgende biotopen (zie ook profielen in dwarsdoorsnede):

- aan te planten bomen;
- dood hout: te ringen oude bestaande bomen
- vleermuisverblijf - vleermuistoren
- struweelbeplanting.
- moeraszone / ruigte
- natuurvriendelijke oeverzone

Toelichting biotopen natuurgebied

Aan te planten bomen

De oude dijk, waarvan de waterkerende functie verval, wordt beplant met opgaande bomen. Een belangrijk deel van de bestaande dijk is reeds beplant; deze bestaande bomen worden gehandhaafd. De bestaande volgroeide bomen vormen geschikte bomen voor het plaatsen van alternatieve nesten voor de ransuil.

Dood hout: te ringen oude bestaande bomen

Van de bestaande volgroeide bomen (populieren) wordt 10% geringd en ontdaan van het dunnere (<10 cm) tak- en twijghout. Zodoende ontstaat dood hout 'op stam' dat langs natuurlijke weg een verblijfsfunctie gaat vormen voor de ruige dwergvleermuis en spechten.

Vleermuistoren

In het natuurgebied wordt een vleermuistoren gebouwd die zal dienen als verblijfplaats voor gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. De voorziening is ontworpen door VZZ / Bureau Waardenburg en speelt maximaal in op de wensen en eisen van vleermuizen aan verblijfplaatsen en de meest recente ervaringen met daadwerkelijk functioneren van aangeboden voorzieningen. Het ontwerp is gebaseerd op de geconstateerde functie van zomerslaapplaats van gewone dwergvleermuis, de mogelijke functie als kraamkolonie van gewone dwergvleermuis, en de geconstateerde functie als paarverblijf van de

ruige dwergvleermuis. De verblijfplaatsen zijn in de vleermuistoren ontworpen in een bovengronds deel en een ondergronds deel. Beide delen staan met elkaar in verbinding.

Het globaal ontwerp van de voorziening is opgenomen in Bijlage 2.1 bij deze Toelichting Natuurmitigatie.

Struweelbeplanting

Aan de voet van de bestaande dijk wordt de aanzet gegeven voor ontwikkeling van een struweelzone door aanplant van struikvormende soorten (met o.a. wilde liguster, meidoorn, hazelaar). De struweelzone vormt de overgang tussen de opgaande bomen op de dijk en de zone met korte ruigte- en moerasvegetatie tussen de bestaande (oude) en de nieuwe zeedijk. Deze struweelzone vormt leefgebied voor onder meer kleine zoogdieren (waaronder de veldspitsmuis), struweelvogels en insecten en krijgt een functie in het foerageergebied voor soorten die met het wegvallen van de blotopen in de Hedwigepolder een deel van hun foerageergebied verliezen (ransuil, kerkuil, vleermuizen).

Moeraszone / natte ruigte / vochtige-droge ruigte

De zone tussen de oude en de nieuwe dijk is variabel van breedte. In het brede deel (zie dwarsprofiel) is ruimte voor de ontwikkeling van een moerasachtig gebied, bestaande uit ondiep water met variabele diepten afgewisseld met droge delen. In het smallere deel wordt het biotoop gaan de moeraszone en de natte ruigte over in een droger biotoop van vochtige of deels droge ruigte.

Het gebied draagt bij aan de ontwikkeling van geschikt leefgebied voor kleine zoogdieren en amfibieën die de zone gebruiken als foerageergebied en/of voortplantingswater. De zone krijgt een functie in het foerageergebied voor soorten (vogels (ransuil, kerkuil), zoogdieren (vleermuizen)) die met het wegvallen van de blotopen in de Hedwigepolder een deel van hun foerageergebied verliezen.

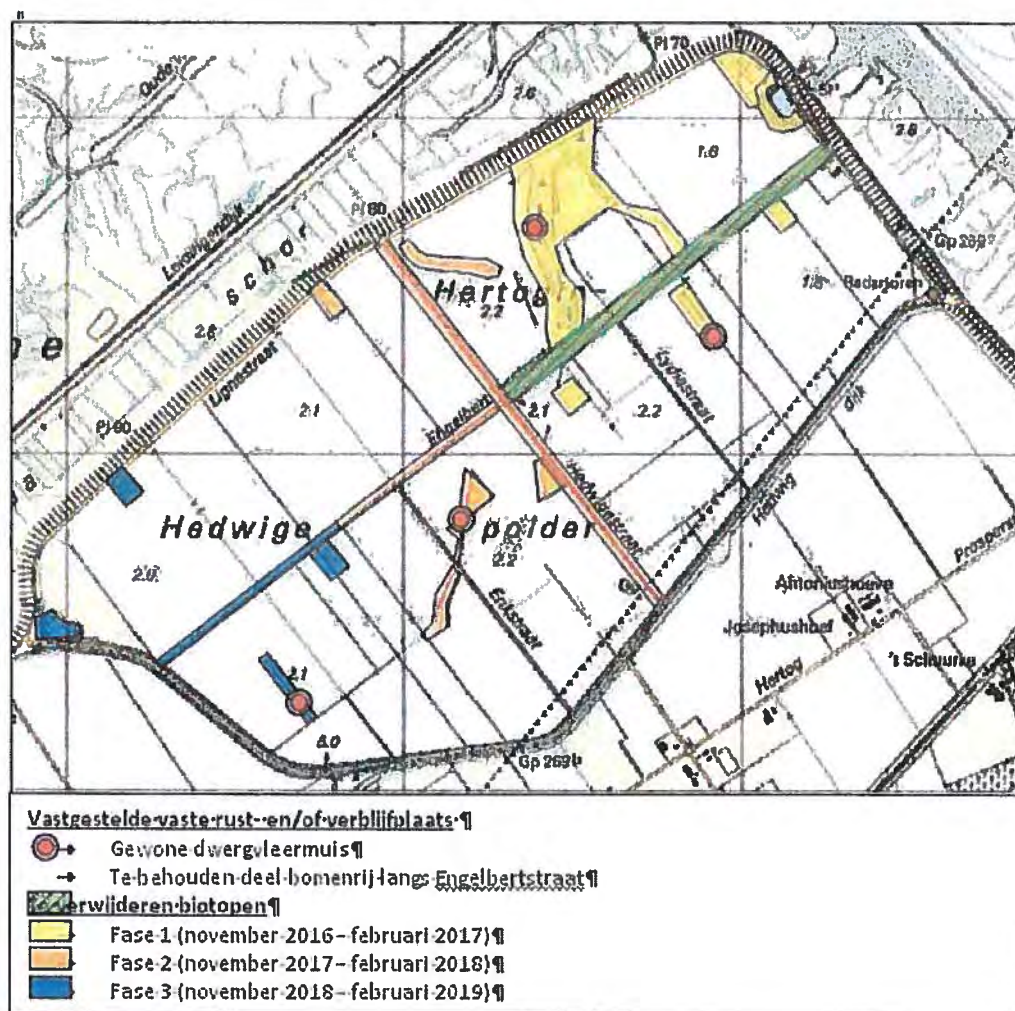
Natuurvriendelijke oeverzone

De overgang van de moeras- en ruigtezone naar de bermsloot langs het fietspad wordt ingericht als natuurvriendelijke oever. Daarmee wordt een biotoop gecreëerd dat kan dienen als leefgebied voor kleine zoogdieren, amfibieën, rietvogels, en tevens als foerageergebied voor ransuil, kerkuil en vleermuizen.

Onderdeel van grotere beheereenheid

Het natuurgebied grenst ook aan een gedeelte van de oude zeedijk dat behouden blijft, en waar ook de 4 bomenrijen behouden blijven. Het natuurgebied vormt een beheereenheid met de oude zeedijk. De oude zeedijk zal overgaan op een extensiever beheer zodat daar verruiging kan optreden. In combinatie met het nieuwe natuurgebied en de te treffen voorzieningen vormt de oude zeedijk dan een nieuw leefgebied voor zwaar beschermde soorten.

Figuur 10 (oranje gekleurd), verwijderd. Wederom wordt hierbij rekening gehouden met de voortplantingsplaats en/of vaste rust- en verblijfplaats van de buizerd; omliggende biotopen zullen wel verwijderd worden.

Figuur 10. Fasering werkzaamheden herinrichting Hedwigepolder met op vier locaties vaste rust- en/of verblijfplaatsen van de buizerd.

Fase III

In het voorjaar 2018 zal, net als in voorafgaand jaar, worden gemonitord of soorten aanwezig zijn op de behouden voortplantingsplaats en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soorten die tijdens de fasering van jaar 1 en 2 behouden zijn gebleven. Niet-in-gebruik zijnde rust- en verblijfplaatsen worden verwijderd, aangezien ze dan niet meer vallen onder de bescherming van de Flora- en faunawet. Gedurende de derde fase wordt het overige resterend deel van de Hedwigepolder ontmanteld. Gedurende deze fase zal de laatste vaste rust- en/of verblijfplaats van de buizerd ongeschikt gemaakt worden door de omliggende vegetatie te verwijderen.

Nestbomen

Het zijn met name deze opgaande beplantingen die bepalend zijn voor het leefgebied van de beschermde soorten in de Hedwigepolder. Tijdens de werkzaamheden worden de vaste rust- en verblijfplaatsen van alle soorten en dus ook die van de buizerd (dat wil zeggen de daadwerkelijke nestboom), behouden. In het geval van de nestbomen zullen deze behouden blijven totdat is vastgesteld dat de functie ervan vervallen is.

bijlage

Inhoudelijke overwegingen

Realisering estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder

Datum

Bijlage nummer	1
Horend bij kenmerk	DGNR-RRE / 14000842
Datum	

DE AANVRAAG

De aanvrager verzoekt om een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nb-wet 1998) voor het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder (hierna: de aanvraag).

De aanvraag omvat de volgende documenten:

- aanvraagformulier;
- projectbeschrijving;
- situatietekening inrichtingsplan;
- lijst met eigenaren;
- kadastrale kaart;
- het rapport 'Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder: Passende Beoordeling op inrichtingsniveau' (hierna: passende beoordeling);
- het rapport 'Aanvulling op de Passende Beoordeling bij het rijksinpassingsplan en de vergunningaanvraag Natuurbeschermingswet 1998 op basis van het Inrichtingsplan Hertogin Hedwigepolder' met bijbehorende aanbiedingsbrief.

In de projectbeschrijving is een omschrijving van de voorgenomen activiteiten opgenomen. De mogelijke effecten van de aangevraagde activiteiten op natuurlijke kenmerken in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe zijn beoordeeld in de passende beoordeling en de aanvulling daarop in de vorm van een erratum en addendum.

Hierna volgt een korte omschrijving van het project. Voor een meer gedetailleerde beschrijving van de voorgenomen activiteiten ten behoeve van het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder wordt korthedshalve verwezen naar de projectbeschrijving (zie bijlage 1 van de aanvraag).

Belang van de aanvrager

De aanvrager heeft, conform artikel 41, lid 1 van de Nb-wet 1998, het belang dat hij heeft bij de vergunning gemotiveerd.

De in het kader van de aanvraag uit te voeren maatregelen hebben als doel een grote bijdrage te leveren aan het in een gunstige staat van instandhouding brengen van het Schelde-estuarium, door ruimte te creëren voor natuurlijke processen die leiden tot herstel en behoud van de natuurkwaliteiten van het estuarium. Hierdoor wordt tevens aan een op grond van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG) bestaande verplichting voldaan.

De realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder is vastgelegd in het verdrag tussen het Vlaams Gewest en het Koninkrijk der Nederlanden betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium. In dit verdrag is bepaald dat Vlaanderen zorg draagt voor de voorbereiding en uitvoering van het ontwikkelen van een intergetijdengebied (estuariene natuur) in de Hertogin Hedwigepolder en het noordelijke gedeelte van de Prosperpolder.

Hiermee is naar mijn mening het belang voldoende gemotiveerd.

Projectomschrijving

De handelingen die in het kader van het project worden uitgevoerd leveren als onderdeel van het Natuurpakket Westerschelde een wezenlijke bijdrage aan de noodzakelijk uit te voeren maatregelen ten behoeve van het behoud en herstel van de natuur in het Schelde-estuarium. Er wordt 600 hectare estuariene natuur gerealiseerd, verdeeld over de drie ecologische zones die in de Westerschelde onderscheiden worden. Daarvan wordt 295 hectare in de Hertogin Hedwigepolder gerealiseerd.

Het primaire doel van de aangevraagde projectactiviteiten is het streven naar een zo groot mogelijk, duurzaam slikken- en schorrengebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie-situatie door middel van een eenmalige ingreep, waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen binnen een aantal randvoorwaarden.

De voorgenomen activiteit omvat de ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder op basis van het inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder. Het inrichtingsplan betreft het zogenaamde voorkeursalternatief dat een verdere uitwerking is van het meest milieuvriendelijk alternatief uit het MER Hedwige- en Prosperpolder, inclusief de mitigerende maatregelen die betrekking hebben op het projectgebied. Naast het aanleggen van een nieuwe primaire waterkering zullen hiervoor (uitsluitend op Nederlands grondgebied) de volgende handelingen worden uitgevoerd:

- Het afgraven van de Schelddijk tot op polderniveau.
- Het afgraven van de Sieperdadijk tot op polderniveau overgaand naar het schorniveau in het Sieperdaschor.

- Het afgraven van het Scheldeschor over een breedte, gaande van de Scheldeschor-doorsteek naar de spuikom tot enkele tientallen meters ten noorden van de Belgisch-Nederlandse grens. Deze afgraving gaat van gemiddeld laagwater niveau (GLW-niveau) bij de schelde tot polderniveau nabij de (af te graven) Scheldedijk.
- Tussen de overgang van het afgegraven Nederlandse Scheldeschor en het niet afgegraven Schor Ouden Doel wordt een zeer flauwe helling gerealiseerd.
- Bij de Scheldeschor-doorsteek ter hoogte van de spuikom wordt in aansluiting op het kreekrestant een circa 130 meter brede geulaanzet gegraven tot op GLW-niveau, en doordringend tot in de Hertogin Hedwigepolder.
- In de Hertogin Hedwigepolder worden door het oostelijk deel van het Sieperdaschor geulaanzetten afgegraven tot GLW-niveau en deze takken al dan niet rechtstreeks aan op de spuikom-geulaanzet.
- Vanuit de bestaande kreekopening van het Sieperdaschor alsmede vanuit de te maken opening in de Scheldedijk worden middels het graven van kreekaanzetten de aanwezige kreekrelicten in Sieperdaschor en Hedwigepolder met elkaar verbonden.

Daarnaast wordt ook een aantal werkzaamheden aan de Leidingendam uitgevoerd, bestaande uit een uitbreiding van de bestaande kleiberm langs de zuidkant van de Leidingendam, versteviging van het talud van de dam boven de berm en versteviging van de kop van de dam en de geulaanzetten. Deze werkzaamheden vinden plaats met het oog op de veiligstelling van de leidingen in de dam na de aanleg van het nieuwe intergetijdengebied.

Voor een meer gedetailleerde beschrijving wordt korthedshalve verwezen naar de projectbeschrijving, bijlage 1 bij de aanvraag.

Het ontwikkelen van een intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder en het noordelijk deel van de Prosperpolder betreft een grensoverschrijdend project. Ten aanzien van het Vlaamse deel van het projectgebied is de planologische procedure al doorlopen en zijn de benodigde vergunningen verleend. Inmiddels is het gebied ingericht als tijdelijke natuur, vooruitlopend op de definitieve inrichting volgens het inrichtingsplan.

WETTELIJK KADER

Beschermde natuurmonumenten

Artikel 60 van de Nb-wet 1998 bepaalt dat besluiten welke genomen zijn op basis van de Nb-wet '67 gelden als besluiten welke genomen zijn op basis van artikel 10

van de Nb-wet 1998 (besluiten ter aanwijzing van beschermde natuurmonumenten).

Op grond van artikel 10a, lid 1, van de Nb-wet 1998 kan de minister van Economische Zaken (hierna: EZ) gebieden aanwijzen ter uitvoering van Vogel- en Habitatrichtlijn. Lid 3 van dit artikel stelt dat de instandhoudingsdoelstelling van deze gebieden, mede betrekking kan hebben op doelstellingen ten aanzien van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied, anders dan vereist ingevolge de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Artikel 15a, lid 2, van de Nb-wet 1998 stelt dat een besluit houdende aanwijzing van een natuurmonument als beschermd natuurmonument onder de Nb-wet 1998 vervalt met ingang van het tijdstip waarop doch slechts voor zover dat beschermd natuurmonument deel uitmaakt van een Natura 2000-gebied. Indien met toepassing van het tweede lid van artikel 15a een besluit houdende de aanwijzing van een natuurmonument als beschermd natuurmonument geheel of gedeeltelijk is vervallen, heeft de instandhoudingsdoelstelling voor het op grond van artikel 10a, eerste lid, aangewezen gebied mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het vervallen besluit.

Natura 2000-gebieden

Artikel 19d, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat het verboden is zonder vergunning, of in strijd met aan een dergelijke vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, projecten of andere handelingen te realiseren c.q. te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Op grond van artikel 19e van de Nb-wet 1998 dient bij het verlenen van een vergunning op basis van artikel 19d, lid 1, van de Nb-wet 1998 rekening te worden gehouden met:

- de gevolgen die een project of andere handeling, waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, kan hebben voor een op grond van artikel 10a, lid 1, van de Nb-wet 1998 aangewezen gebied of het gebied

waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, lid 3, van de Nb-wet 1998;

- met een op grond van artikel 19a of artikel 19b van de Nb-wet 1998 vastgesteld beheerplan, en
- vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, alsmede regionale en lokale bijzonderheden.

Artikel 19ia van de Nb-wet 1998 bepaalt dat ingeval de instandhoudingsdoelstelling voor een Natura 2000-gebied mede betrekking heeft op doelstellingen als bedoeld in artikel 10a, derde lid, artikel 16, eerste tot en met zesde lid, van overeenkomstige toepassing is op handelingen die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis van het Natura 2000-gebied anders dan vereist ingevolge de Vogel- en Habitatrichtlijn, bedoeld in artikel 10a, tweede lid, of voor dieren en planten in dat gebied, of die het gebied ontsieren. Ingeval bovenstaande van toepassing is, geldt een aanvraag van een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, tevens als een aanvraag van een vergunning als bedoeld in artikel 16, eerste lid, in samenhang met artikel 19ia, eerste lid.

Artikel 19f, eerste lid, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat voor projecten waarover gedeputeerde staten c.q. de minister van EZ een besluit op een aanvraag voor een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, nemen, en die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, de initiatiefnemer alvorens gedeputeerde staten c.q. de minister van EZ een besluit nemen, een passende beoordeling maakt van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied.

BELEID

De aangevraagde activiteiten zoals omschreven in dit besluit passen binnen het relevante vastgestelde beleid, hieronder weergegeven:

Vogel- en Habitatrichtlijn

Het gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' maakt onderdeel uit van het Natura 2000-netwerk, een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Dit netwerk omvat alle gebieden die beschermd zijn op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn. De lidstaten zijn verplicht om voor de Natura 2000-gebieden een duurzame staat van instandhouding te creëren. De aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied voor het gehele gebied van de Westerschelde brengt niet alleen met zich mee dat ingrepen op hun effecten voor de natuurwaarden moeten worden beoordeeld en verslechtingen door maatregelen moeten worden voorkomen, maar ook dat een

duurzame staat van instandhouding van habitats en soorten wordt gerealiseerd. De oppervlakte van het estuarium moet zodanig zijn dat een evenwichtige verdeling aanwezig is van de diverse deelecosystemen (laagdynamische en hoogdynamische, diepe en ondiepe, zoete en zoute delen en geleidelijke overgangen tussen al deze deelsystemen) in samenhang met de aangrenzende schorren.

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

Op 13 maart 2012 is de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte vastgesteld, als opvolger van de Nota Ruimte. Volgens de structuurvisie is het Rijk verantwoordelijk voor en door de EU aanspreekbaar op het nakomen van de in internationaal verband aangegane verplichtingen, inclusief Biodiversiteitsverdrag en de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Het Rijk stelt kaders waarbinnen de provincies een provinciaal en landsgrensoverschrijdend natuurnetwerk, zijnde de herijkte nationale Ecologische Hoofdstructuur (EHS), begrenzen, beschermen en onderhouden. Tot de herijkte EHS behoren de Natura 2000-gebieden, de Nationale Parken, de Noordzee en de grote wateren inclusief de grote rivieren. De natuur in de EHS blijft goed beschermd met een 'nee, tenzij'-regime in relatie tot de wezenlijke kenmerken en waarden. Het gaat daarbij om: waardevolle aspecten zoals natuurschoon, schoon water, het aanwezig zijn van bepaalde plant- of diersoorten, gebieden van aardwetenschappelijk belang en het afwezig zijn van lawaai.

In de Structuurvisie is benoemd dat samen met het Vlaams Gewest gewerkt wordt aan de uitvoering van de Scheldeverdragen voor een veilig, toegankelijk en natuurlijk Schelde-estuarium.

Langetermijnvisie Schelde-estuarium

Op 18 januari 2001 heeft de Technische Schelde Commissie de Langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium vastgesteld en vervolgens aangeboden aan de betrokken ministers in Vlaanderen en Nederland. In de visie - die reikt tot 2030 - spelen drie functies een hoofdrol: veiligheid (tegen overstromingen en transportrisico's), toegankelijkheid (haven van Antwerpen) en natuurlijkheid. Bij het schetsen van een toekomstbeeld is zo goed mogelijk rekening gehouden met de wisselwerking tussen deze functies. Algehele beleidsdoelstelling van deze visie is ervoor te zorgen "dat het Schelde-estuarium in 2030 een gezond en multifunctioneel estuarien watersysteem is dat op duurzame wijze wordt gebruikt voor menselijke behoeften". De visie is opgesteld vanuit een aantal streefbeelden, waaronder het streefbeeld "natuurlijkheid" (van het fysieke en ecologische systeem). Vanuit dit streefbeeld wordt gewerkt aan "het ontwikkelen van een estuarien ecosysteem dat gezond en dynamisch is". Er worden in dit kader twee ecosysteemdooelstellingen genoemd te weten:

1. Ruimte voor natuurlijke dynamische fysische, chemische en biologische processen.

Als deeldoelstelling dient ruimte aan de processen van opbouw en afbraak gelaten worden, waardoor de kansen voor uitbreiding van het areaal getijdengebieden (vooral laagdynamische slikken en jonge schorren) worden benut. De visie geeft aan dat dit zowel kan in gebieden die al buitendijks liggen als in gebieden die aan het estuarium worden toegevoegd.

2. Behoud of versterking van het estuariene ecosysteem met alle typische habitats en levensgemeenschappen langs de volledige zoet-zoutgradiënt.

Als deeldoelstelling dienen de bestaande natuurlijke gebieden zoveel mogelijk behouden of versterkt te worden.

Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium

De Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium is een vervolg op de Langetermijnvisie Schelde-estuarium en vormt de basis voor alle besluiten over veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid. De afspraken zijn verder uitgewerkt in het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (Trb. 2005, 310). Op basis hiervan zijn door zowel Vlaanderen als Nederland (politieke) besluiten genomen over wensen en mogelijke maatregelen met betrekking tot de veiligheid, de toegankelijkheid en de natuurlijkheid van het Schelde-estuarium.

Omgevingsplan Zeeland 2012-2018

Het omgevingsplan Zeeland bevat het provinciaal beleid voor ruimte, milieu en water. In het Omgevingsplan is het Natuurpakket Westerschelde, waarbinnen het realiseren van nieuwe estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder valt, opgenomen als een integraal gebiedsontwikkelingsproject, welke reeds lopend is en verder tot realisatie gebracht moet worden. Na realisatie zal de Hertogin Hedwigepolder onderdeel uitmaken van de EHS.

VERGUNNINGPLICHT

De aangevraagde activiteiten vinden plaats in dan wel nabij het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe; het gebied Verdronken Land van Saeftinge is ook onder de Nb-wet '67 aangewezen als beschermd- en staatsnatuurmonument.

Ik stel vast dat de aangevraagde activiteiten mogelijk de natuurlijke waarden en kenmerken van de bovengenoemde beschermde gebieden kunnen aantasten. Om die reden ben ik van mening dat de voorgenomen activiteiten als vergunningplichtig onder de Nb-wet 1998 dienen te worden aangemerkt.

PASSENDE BEOORDELING

Beheerplan

In dit geval kan vastgesteld worden dat ten aanzien van de voorgenomen activiteiten, op het moment van besluitvorming, geen beletsel voortvloeit uit enig beheerplan op basis van de Nb-wet 1998.

Geen beheer, project

De voorgenomen activiteiten vormen een project dat geen direct verband heeft met of nodig is voor het beheer van het betrokken Natura 2000-gebied. De voorgenomen activiteiten zijn voorts nog niet eerder beoordeeld in het kader van de Nb-wet 1998.

Mogelijk significante gevolgen

Op grond van artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998 in combinatie met artikel 19g, lid 1, van de Nb-wet 1998 dient een passende beoordeling aangeleverd te worden door de initiatiefnemer. Het Europese Hof van Justitie heeft in haar uitspraak van 7 september 2004 aangegeven dat een passende beoordeling slechts dan achterwege kan worden gelaten indien op grond van objectieve gegevens kan worden uitgesloten dat uitvoering van de werkzaamheden afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor dat gebied.

In dit geval kunnen dergelijke gevolgen niet bij voorbaat uitgesloten worden. Ik concludeer dat een passende beoordeling vereist is. U hebt een dergelijke passende beoordeling bij uw aanvraag gevoegd. In het onderstaande volgt mijn beoordeling van uw effectenanalyse en conclusies.

De gevraagde vergunning kan slechts verleend worden, indien ik mij ervan heb kunnen verzekeren dat de beschermde waarden van het desbetreffende gebied niet aangetast zullen worden.

Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe

Het gebied Westerschelde & Saeftinghe is in 2009 definitief aangewezen als Natura 2000-gebied. Ik beoordeel de aangevraagde activiteiten in het licht van het aanwijzingsbesluit en de instandhoudingsdoelstellingen die daarin zijn opgenomen.

Kwalificerende waarden

In het aanwijzingsbesluit (2009) zijn de volgende habitattypen (Hrl bijlage I) opgenomen:

H1110 – Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken (hierna: Permanent overstroomde zandbanken), betreft het subtype: H1110B – Permanent overstroomde zandbanken (*Noordzeekustzone*)

H1130 – Estuaria

H1310 – Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten (hierna: Zilte pionierbegroeiingen), betreft de subtypen H1310A - Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*) en H1310B – Zilte pionierbegroeiingen (*zeevetmuur*)

H1320 – Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*) (hierna: Slijkgrasvelden)

H1330 – Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*) (hierna: Schorren en zilte graslanden), betreft de subtypen H1330A - Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*) en H1330B - Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*)

H2110 – Embryonale wandelende duinen (hierna: Embryonale duinen)

H2120 – Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen") (hierna: Witte duinen)

H2160 – Duinen met *Hippophaë rhamnoides* (hierna: Duindoornstruwelen)

H2190 – Vochtige duinvalleien, betreft het subtype H2190B – Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*),

alsmede de volgende habitatsoorten (HrI bijlage II):

H1014 Nauwe korfslak, H1095 Zeeprik, H1099 Rivierprik, H1103 Fint, H1365 Gewone zeehond en H1903 Groenknolorchis.

Daarnaast zijn in het aanwijzingsbesluit de volgende vogelsoorten (VrI bijlage I en artikel 4.2) opgenomen: A026 Kleine zilverreiger, A034 Lepelaar, A075 Zeearend, A081 Bruine kiekendief, A103 Slechtvalk, A132 Kluut, A138 Strandplevier, A140 Goudplevier, A157 Rosse grutto, A176 Zwartkopmeeuw, A191 Grote stern, A193 Visdief, A195 Dwergstern, A272 Blauwborst, A005 Fuut, A041 Kolgans, A043 Grauwe gans, A048 Bergeend, A050 Smient, A051 Krakeend, A052 Wintertaling, A053 Wilde eend, A054 Pijlstaart, A056 Slobeend, A069 Middelste zaagbek, A130 Scholekster, A137 Bontbekplevier, A141 Zilverplevier, A142 Kievit, A143 Kanoet, A144 Drieteenstrandloper, A149 Bonte strandloper, A160 Wulp, A161 Zwarte ruiter, A162 Tureluur, A164 Groenpootruiter en A169 Steenloper.

Voor een uitgebreid overzicht van de kwalificerende habitattypen, (habitat)soorten en wezenlijke kenmerken en waarden van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe verwijs ik naar de hieromtrent weergegeven informatie in het aanwijzingsbesluit, te raadplegen via www.rijksoverheid.nl ('Onderwerpen' > 'Natuur en biodiversiteit' > 'Natura 2000').

Zoals al bij het wettelijk kader is besproken, heeft de instandhoudingsdoelstelling van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het vervallen besluit waarin het voormalige natuurmonument 'Verdronken Land van Saeftinghe' is aangewezen. Aanvullend zullen binnen mijn

beoordeling een aantal kenmerkende ('natuurmonument-eigen') waarden als additionele elementen beoordeeld worden.

BEOORDELING EFFECTEN

Algemeen

De bij de aanvraag gevoegde passende beoordeling biedt de grondslag voor de (nadere) vaststelling van de aard en omvang van de effecten (mede gelet op de eventuele cumulatie van effecten) en de wijze waarop in mitigatie is voorzien.

In de passende beoordeling zijn de effecten getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen uit het aanwijzingsbesluit. In het onderstaande volgt mijn beoordeling van de effectenanalyse zoals neergelegd in de passende beoordeling.

Afbakening van het beïnvloedingsgebied

De werkzaamheden in de Hertogin Hedwigepolder, het Sieperdaschor en de scheldeschorren kunnen leiden tot verstoring van natuurwaarden binnen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, inclusief het voormalige beschermde natuurmonument Verdrongen Land van Saeftinghe dat daardoor volledig wordt omsloten, en de aangrenzende delen van de speciale beschermingszone Schorren en Polders van de Beneden-Schelde in Vlaanderen. Daarnaast zijn naar aanleiding van het voorlopig toetsingsadvies van de Commissie voor de milieueffectrapportage over het milieueffectrapport de mogelijke effecten als gevolg van additionele stikstofdepositie door werkzaamheden in de voorbereidings- en uitvoeringsfase binnen de Natura 2000-gebieden en speciale beschermingszones Brabantse Wal inclusief Kalmthoutse heide (gelegen in Nederland en België) en Klein en Groot Schietveld en Bossen en heiden van zandig Vlaanderen (beide gelegen in België) nader bekeken. De uitkomsten gaven mij geen aanleiding om terug te komen op mijn eerdere oordeel dat de afbakening van het gebied dat beïnvloed zou kunnen worden door de aanvraagde activiteiten in de passende beoordeling op een juiste wijze heeft plaatsgevonden.

Afbakening van de effecten

Ten behoeve van de beoordeling van de effecten is geïnventariseerd welke in redelijkheid denkbare typen effecten onderzocht moeten worden. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen tijdelijke effecten van de dijk- en schorwerkzaamheden enerzijds en permanente of structurele effecten als gevolg van de inrichting anderzijds op zowel korte als lange termijn. Aangezien het project ziet op herstel van dynamische processen in het intergetijdengebied, wordt herstel van het proces van slik- en schorvorming als zodanig als een effect beschouwd; tussentijdse oppervlakten per habitatype worden beschouwd als absoluut maar tijdgebonden effect. Mogelijke effecten op beschermde

natuurwaarden in de vorm van aantasting van oppervlakte dan wel kwaliteit van de natuurlijke habitats of habitats van soorten of verstoring van soorten kunnen verschillend van aard zijn en zijn benoemd in paragraaf 5.1 van de passende beoordeling.

Stikstofdeposities

In de passende beoordeling is, onder verwijzing naar het milieueffectrapport, reeds geconcludeerd dat de beperkte toename van stikstofconcentraties die veroorzaakt wordt door de werkzaamheden voor de inrichting van het intergetijdengebied niet zorgt voor een afname van het perspectief op het op termijn realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen, noch tot schadelijke deposities in de Natura 2000-gebieden en speciale beschermingszones Westerschelde & Saeftinghe, Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent en Schorren en Polders van de Beneden-Schelde. Daarnaast zijn in de aanvulling op de passende beoordeling de mogelijke effecten als gevolg van additionele stikstofdepositie op voor stikstof gevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten op andere dan de genoemde Natura 2000-gebieden en speciale beschermingszones nader bekeken. Daartoe is voor de vier meest nabijgelegen Natura 2000-gebieden in Nederland en België berekend hoe groot de tijdelijke toename van stikstofdepositie in de betreffende beschermde gebieden is. Uit de aanvulling komt naar voren dat het gaat om relatief lage deposities die tijdelijk en uitsluitend aan de orde zijn tijdens de aanlegfase. Voor Brabantse Wal inclusief Kalmthoutse heide (gelegen in Nederland en België) bedraagt de toename van de depositie maximaal $0,22 \text{ mol.ha}^{-1}.\text{jaar}^{-1}$ en voor Klein en Groot Schietveld en Bossen en heiden van zandig Vlaanderen (beide gelegen in België) maximaal $0,09 \text{ mol.ha}^{-1}.\text{jaar}^{-1}$. Gelet op de tijdelijkheid en de zeer beperkte omvang van de toename ben ik van oordeel dat dit geen merkbare invloed zal hebben op de omvang en kwaliteit van de natuurlijke habitats en habitats van soorten binnen deze gebieden en dat de natuurlijke kenmerken van de desbetreffende gebieden niet zullen worden aangetast als gevolg van de toename van de depositie van stikstofoxiden. Ik onderschrijf dan ook de conclusie dat op geen van de Natura 2000-gebieden en speciale beschermingszones sprake is van een wezenlijke toename van de depositie van stikstof, zodat significant negatieve effecten kunnen worden uitgesloten.

Selectie van relevante natuurwaarden

Geen van de habitattypen Permanent overstroomde zandbanken (*Noordzeekustzone*), Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*), Embryonale duinen, Witte duinen, Duindoornstruwelen en Vochtige duinvalleien ten aanzien waarvan voor het gebied Westerschelde & Saeftinghe instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd komt in of in de buurt van het projectgebied voor. Negatieve effecten op deze habitattypen zijn daarmee uit te sluiten. Negatieve effecten op de habitatsoorten nauwe korfslak en groenknolorchis zijn eveneens uit te sluiten.

De nauwe korfslak en de groenknolorchis komen in het projectgebied niet voor. Zeeprik en rivierprik komen in de Westerschelde waarschijnlijk in lage aantallen voor. Een specifieke binding met het intergetijdengebied lijkt, gezien de vissoorten waarop adulten van deze vissoorten parasiteren, niet waarschijnlijk en er is dan ook geen aanleiding te veronderstellen dat de werkzaamheden tot een effect op de in de Westerschelde aanwezige populaties van zeeprik en rivierprik zouden leiden. Van negatieve effecten op fint is evenmin sprake; het aantal exemplaren van deze soort in de Westerschelde (dat als doortrekgebied fungeert) is erg klein tot nihil. Van de gewone zeehond duikt slechts zeer sporadisch een exemplaar ter hoogte van de Scheldeschorren en Schelde-zandplaten aan de rivierzijde van het projectgebied op. Van negatieve effecten op deze soort is geen sprake. Van negatieve effecten op de kwalificerende broedvogels zwartkopmeeuw, grote stern en dwergstern is evenmin sprake; zij komen niet tot broeden in of in de directe nabijheid van het projectgebied.

Gelet op het bovenstaande en gezien de locatie en de uitvoering van de aangevraagde activiteiten zoals aangegeven in de aanvraag en bijbehorende documenten, zullen eventuele negatieve effecten zich beperken tot de habitattypen Estuaria, Zilte pionierbegroeiingen, Slijkgrasvelden en Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*), alsmede de vogelsoorten fuut, kleine zilverreiger, lepelaar, bruine kiekendief, slechtvalk, kluut, strandplevier, goudplevier, rosse grutto, visdief, blauwborst, kolgans, grauwe gans, bergeend, smient, krakeend, wintertaling, wilde eend, pijlstaart, slobbeend, middelste zaagbek, zeearend, scholekster, bontbekplevier, strandplevier, zilverplevier, kievit, kanoet, drieteenstrandloper, bonte strandloper, wulp, zwarte ruiter, tureluur, groenpootruiter en steenloper.

De beoordeling van de effecten in de passende beoordeling

Om te beoordelen of het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder met de daarmee gepaard gaande dijk- en schorwerkzaamheden mogelijk significante gevolgen kan hebben, is per soort en habitatype gekeken naar de huidige verspreiding aan de hand van de plaats en periode van voorkomen, de gevoeligheid voor de verwachte effecten en de potenties van het nieuwe estuariene gebied. Op basis daarvan is het te verwachten effect voor de betreffende soorten en habitattypen bepaald en de mate waarin de betekenis van het projectgebied voor deze habitattypen en soorten verandert als gevolg van de voorgenomen activiteiten.

Naar mijn oordeel is, mede gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor het betrokken Natura 2000-gebied, met de effecten zoals in paragraaf 5.1 van de passende beoordeling zijn aangegeven, in samenhang met de aanvulling op de passende beoordeling in de vorm van een erratum en addendum daarbij, een volledig inzicht gegeven in de mogelijke effecten die in het bovenvermelde

beïnvloedingsgebied zijn te verwachten als gevolg van het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder en de daarmee gepaard gaande dijk- en schorwerkzaamheden, zoals deze zijn aangevraagd. De passende beoordeling is dan ook genoegzaam uitgevoerd en biedt de noodzakelijke basis voor de in artikel 19g, lid 1, van de Nb-wet 1998 genoemde verzekering.

Habitattypen

In de passende beoordeling zijn de effecten op de binnen het te beïnvloeden gebied aanwezige habitattypen beschreven. Naar aanleiding van het voorlopig toetsingsadvies van de Commissie voor de milieueffectrapportage over het milieueffectrapport is een kritische analyse gemaakt van het berekende ruimtebeslag op beschermde habitattypen in het bestaande Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe als gevolg van de ruimtelijke ingreep op basis van het inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder. In dat kader zijn hernieuwde oppervlakteberekeningen uitgevoerd. Daaruit blijkt dat het habitatype Slijkgrasvelden niet zal worden aangetast en dat ten behoeve van de noordelijke geul ongeveer 12 hectare van het habitatype Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*) zal worden vergraven en dat het vergravingsoppervlak als gevolg van vergraving ten behoeve van de zuidelijke geul en de schorverlaging tussen de zuidelijke geul en de landsgrens ongeveer 9 hectare bedraagt. Naast deze ingrepen wordt een strook langs de Leidingendam opgehoogd vanwege de noodzakelijke bescherming van de dam en de leidingen en vinden kleine vergravingen plaats voor werkwegen en dergelijke. Het oppervlak van de verhoging en vergraving buiten de twee geulen en de schorverlaging voor de Hertogin Hedwigepolder is in totaal ongeveer 5 hectare. Bij de vergraving van de scheldeschorren bij de geulaanzetten en vergraving van het Sieperdaschor, zoals voorzien in het inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder, zal derhalve maximaal 26 hectare Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*) verloren gaan (uitgaande van de meest recent gekarteerde habitattypen in het gebied). Daarnaast zal als gevolg van de versterking van de Leidingendam in totaal 0,02 hectare Zilte pionierbegroeiingen en ten behoeve van de geulaanzetten 0,3 hectare slikhabitat behorend tot habitatype Estuaria verdwijnen. Herstel van deze habitattypen vindt echter op (korte) termijn op natuurlijke wijze plaats door de ontwikkeling van nieuwe platen en slikken in het projectgebied en als onderdeel van de successie langs de nieuw gegraven geulen en kreken, deels binnen de huidige begrenzing van het Natura 2000-gebied en in grotere mate in het nieuw ingerichte intergetijdengebied. Sedimentatie is deel van het natuurlijke proces dat zal leiden tot vegetatiesuccessie. Voor de habitattypen betekent dit dat een groot deel van het areaal dat aanvankelijk tot habitatype Estuaria behoort, zich eerst zal ontwikkelen tot de habitattypen Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*) en Slijkgrasvelden, en vervolgens tot Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*). Verwacht wordt dat na een periode van circa 10 jaar een oppervlakte van tenminste 50 tot 60 hectare nieuw Atlantisch schor zal zijn ontwikkeld langs de

nieuw gegraven krekken en op de platen te midden van het krekkenpatroon, van een betere kwaliteit dan het kwalitatief matige actuele schor dat zal worden vergraven. Het gebied zal direct na realisatie van het project duurzaam beheerd gaan worden door een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie. Het gebied sluit direct aan op het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe en zal daarmee landschappelijk en ecologisch één geheel gaan vormen. De Hertogin Hedwigepolder maakt nu weliswaar nog geen onderdeel uit van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, maar in het ontwerp van dit besluit heb ik mijn voornemen kenbaar gemaakt het nieuwe estuariene gebied na realisatie van de werken binnen de begrenzing te brengen, zodra de huidige primaire waterkering is verwijderd, waardoor het gebied daadwerkelijk landschappelijk en ecologisch één geheel is gaan vormen met het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Vooruitlopend hierop heb ik besloten om het nog niet aangewezen deel van het plangebied

Hertogin Hedwigepolder reeds gelijktijdig met het vaststellen van het rijksinpassingsplan middels een voorlopig aanwijzingsbesluit onder het beschermingsregime van de Nb-wet 1998 te brengen. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Nb-wet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Daarmee wordt invulling gegeven aan het projectdoel en vindt versterking plaats van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied. Het oppervlakteverlies kan dan ook in alle gevallen worden beschouwd als een onvermijdelijke tijdelijke terugval waarmee een structureel herstel kan worden ingezet. Het herstel van het proces van slik- en schorvorming leidt tot een duurzame ontwikkeling richting het bereiken van de oppervlakte- en kwaliteitsdoelstellingen van de betrokken habitattypen. Mede gelet op de omvang van de nieuwe estuariene uitbreiding en de beoogde ontwikkeling binnen dit gebied is een negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van deze habitattypen uit te sluiten.

Habitatsoorten

Zoals hiervoor bij selectie van relevante natuurwaarden al is aangegeven, ondervindt geen van de habitatsoorten waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen van de uitvoering van het project een negatief effect. Voor rivierprik en fint zijn op langere termijn als gevolg van toename van potentieel leefgebied juist positieve effecten te verwachten.

Vogelrichtlijnsoorten

Broedvogels

Als gevolg van de uitvoering van het project worden tijdens de inrichtingsfase negatieve gevolgen verwacht voor een drietal soorten, te weten de bruine kiekendief, de bontbekplevier en de blauwborst. Dit effect is het gevolg van het feit dat een deel van de huidige broedlocaties in het Sieperdaschor en de Scheldeschorren wordt vergraven. In de directe omgeving zijn echter voldoende alternatieve broedlocaties aanwezig. In de aanvraag is aangegeven dat de werkzaamheden aan dijken en schorren zullen worden uitgevoerd in een periode waarin de fauna-activiteit is beperkt (augustus – oktober), dus buiten het broedseizoen als meest kwetsbare periode voor broedvogels in het gebied. Op die manier wordt verstoring van broedvogels, pleisterende en foeragerende vogels tot een minimum beperkt. Ik heb de verplichting om deze mitigerende maatregel te treffen daarom door middel van voorschrift 13 aan de vergunning verbonden. Uit de toets komt naar voren dat het project op de langere termijn een positief effect heeft: op termijn van minder dan 10 jaar zal zich op de vergraven schorren ten dele weer nieuw geschikt broedbiotoop ontwikkelen, naast de ontwikkeling van nieuw broedbiotoop in het nieuw ingerichte estuariene gebied.

Niet-Broedvogels

Tijdens de inrichtingsfase treden mogelijk negatieve effecten op ten aanzien van fuut, kolgans, grauwe gans, bergeend, smient, krakeend, wintertaling, wilde eend, pijlstaart, slobbeend, scholekster, kluut, bontbekplevier, strandplevier, goudplevier, zilverplevier, kievit, bonte strandloper, rosse grutto, wulp, tureluur, zwarte ruiter, groenpootruiter en steenloper. Van de meeste soorten komen de grootste aantallen voor in Saeftinghe en niet in het projectgebied of langs de dijken van het Sieperdaschor. Zoals hierboven al is aangegeven, zullen de werkzaamheden aan dijken en schorren worden uitgevoerd in een periode waarin verstoring van broedvogels, pleisterende en foeragerende vogels beperkt is. Ook door de manier waarop de versteviging van de Leidingendam zal worden aangepakt (namelijk door te werken aan de zuidzijde van de huidige dam en min of meer uit het zicht en het geluidsveld van de avifauna van Saeftinghe) kan worden gesteld dat menselijke aanwezigheid en geluidsverstoring marginaal zullen zijn.

Naar aanleiding van opmerkingen van de Commissie voor de milieueffectrapportage in het kader van vooroverleg over het milieueffectrapport is een analyse uitgevoerd van actuele gegevens over de aanwezigheid van vogels in het plangebied en is in beeld gebracht of en in hoeverre de actuele vogelgegevens van invloed zijn op de conclusies die op basis van de informatie in de passende beoordeling zijn betrokken. Uit deze analyse, die als addendum is opgenomen in de aanvulling op de passende beoordeling, blijkt dat de actualisatie van vogeldata voor broedvogels en niet-broedvogels niet leidt tot een andere conclusie in de passende beoordeling ten aanzien van de effectbepaling en de kans op significante

effecten. Voor niet-broedvogels geldt evenwel dat mitigerende maatregelen ter voorkoming van significant negatieve effecten voor een aantal kritische vogelsoorten (groenpootruiter, zwarte ruit, tureluur en kluut), die ter hoogte van het zuidwestelijk deel van het Sieperdaschor in de periode augustus - oktober in - voor de soort - relatief grote aantallen aanwezig zijn, nader moeten worden geconcretiseerd. Deze soorten maken daar gebruik van de aanwezige waterplassen en slikken die in hoofdzaak als foerageergebied worden gebruikt. Voor de genoemde soorten vormt dit deel van het Sieperdaschor een belangrijk onderdeel van hun leefgebied, ook als onderdeel van het Natura 2000-gebied als geheel. Dit belang is zodanig dat mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn om significant negatieve effecten te kunnen uitsluiten. In de aanvulling op de passende beoordeling is dan ook - rekening houdend met het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage om bij de vergunningverlening rekening te houden met het feit dat het ter vermindering van nadelige gevolgen voor kwalificerende niet-broedvogels noodzakelijk zal zijn de uitvoeringsperiode aan te passen - een faseringsvoorstel opgenomen. Voorgesteld wordt de werkzaamheden in het zuidwestelijk deel van het Sieperdaschor, inclusief de werkzaamheden aan de dijken en de Leidingendam rond het Sieperdaschor ter plaatse, niet eerder te starten, dan nadat in de huidige Hertogin Hedwigepolder door ondiepe vergraving van de bovengrond vervangend leefgebied is gecreëerd van gelijkwaardige oppervlakte en kwaliteit, bestaande uit ondiepe plassen, geschikt als rust- en foerageergebied voor steltlopers. In het zuidwestelijk deel van het Sieperdaschor mogen vervolgens werkzaamheden worden uitgevoerd:

- in de periode september - december, mits gedurende tenminste één jaar van de uitvoeringsperiode ook in de periode september - december geen werkzaamheden worden uitgevoerd; en
- gedurende één jaar van de uitvoeringsperiode ook tijdens het broedseizoen, onder voorwaarde dat vooraf en tijdens de werkzaamheden voldoende maatregelen worden getroffen om het broeden van vogels - en zodoende verstoring van broedende vogels - te voorkomen.

Met dit faseringsvoorstel wordt - rekening houdend met technische uitvoerbaarheid enerzijds en ecologische zorgvuldigheid anderzijds - verstoring van broedvogels, pleisterende en foeragerende vogels tot een minimum beperkt en is verzekerd dat voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden zijn. Ik heb de verplichting om deze mitigerende maatregel te treffen daarom door middel van voorschrift 13 aan de vergunning verbonden.

Verstorende effecten zijn in alle gevallen tijdelijk en lokaal en uitwijkmogelijkheden zijn in ruime mate voorhanden; van significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen is geen sprake. Ten aanzien van kleine zilverreiger, lepelaar, slechtvalk, visdief, middelste zaagbek, zeearend, kanoet en drieteenstrandloper zijn negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen evenmin te verwachten, gezien de periode en locatie van

voorkomen en het feit dat gedurende de inrichtingsfase voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden zijn. Op de lange termijn valt op het niveau van het projectgebied zelfs een positief effect te verwachten.

Natuurmonumentwaarden

Ten aanzien van de diverse flora en fauna zoals benoemd in het besluit tot aanwijzing van het gebied Verdrongen Land van Saeftinghe als beschermd- en staatsnatuurmonument merk ik het volgende op. Deze waarden vallen voor een zeer groot deel binnen de beoordeling van de effecten in relatie tot het betrokken Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Naar mijn mening voorziet de voorgaande passende beoordeling ook in een toetsing die, qua algemene aannames en de diverse mitigerende maatregelen, gelding heeft voor de kenmerken en waarden van het betrokken natuurmonument. De waarden van het voormalige beschermde natuurmonument die niet zijn afgedekt door of meeliften met de Natura 2000-doelen en natuurwaarden die niet ondergeschikt zijn aan de Natura 2000-doelen zijn apart getoetst. Paragraaf 5.6 van de passende beoordeling bevat een overzicht van deze waarden. Deze waarden worden ten gevolge van het project versterkt, doordat delen van het gebied langs de scheldeschorren en in het Sieperdaschor lokaal teruggezet worden in de successie. Dit aspect van terugzetten in de successie draagt bij aan het behoud van de karakteristiek van het overgangsgebied tussen de verschillende ontwikkelingsstadia van ondiep water en slikken naar oude schorren. Daarbij vindt een tijdelijke verschuiving plaats van biotopen en vogelsoorten die in de verschillende stadia hun broedgebied of anderszins leefgebied hebben. Deze uitwisseling tussen biotopen vormt echter een van de karakteristieke kenmerken van het estuarium.

Er kan dan ook worden geconcludeerd dat het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder en de daarmee gepaard gaande dijk- en schorwerkzaamheden niet schadelijk zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis van het voormalige beschermde natuurmonument of voor dieren of planten in het voormalige beschermde natuurmonument of het voormalige beschermde natuurmonument ontsieren.

Effecten in Vlaanderen

De voorgenomen werkzaamheden worden vrijwel geheel op ruime afstand (> 500 meter) van de Vlaamse Vogel- en Habitatrichtlijngebieden uitgevoerd. De afstand van 500 meter geldt als een afstand waarbij verstoring van vogels door werkzaamheden vanaf het land kan worden uitgesloten (gebaseerd op onderzoeksdocumentatie, zoals K.L. Krijgsveld, R.R. Smits, J. van der Winden. *Verstoringsgevoeligheid van vogels – Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie*. Culemborg: Bureau Waardenburg, 2008). Alleen de werkzaamheden aan het Nederlandse deel van de scheldeschorren, waarbij wordt

gezorgd voor een geleidelijke overgang tussen de nieuwe instroomgeul en de bestaande schorren, vinden plaats op een afstand van minder dan 500 meter, tot een kortste afstand van circa 150 meter van de speciale beschermingszone Schorren en Polders van de Beneden-Schelde. Binnen deze afstand is verstoring van (broedende) vogels in de Vlaamse scheldeschorren mogelijk, maar de initiatiefnemer heeft aangegeven dat werkzaamheden aan het schor in de realisatiefase worden uitgevoerd in een periode waarin de fauna-activiteit tot een minimum is beperkt (augustus – oktober). Zoals ik hiervoor heb aangegeven, heb ik de verplichting om deze mitigerende maatregel te treffen door middel van voorschrift 13 aan de vergunning verbonden. Op die manier wordt verstoring van broedvogels voorkomen en wordt verstoring van pleisterende en foeragerende vogels tot een minimum beperkt. Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor deze speciale beschermingszone zijn dan ook uit te sluiten.

Conclusie

Een (beperkt) tijdelijk negatief effect op een drietal habitattypen en een zesentwintigtal (broed)vogelsoorten als gevolg van de werkzaamheden is niet uit te sluiten. De ontwikkeling van 295 hectare nieuwe estuariene natuur levert echter een absolute toename op in omvang en kwaliteit van habitattypen Estuaria, Zilte pionierbegroeiingen, Slijkgrasvelden en Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*) en vergroot het leef-, foerageer- en rustgebied van vrijwel alle vogels waarvoor het gebied Westerschelde & Saeftinghe als Natura 2000-gebied is aangewezen. Van significant negatieve effecten is dan ook geen sprake.

ADVIES VAN DE COMMISSIE VOOR DE MILIEUEFFECTRAPPORTAGE

Het Milieueffectrapport (hierna: MER) voor de realisering van estuariene natuur in de Hedwigepolder is tegelijkertijd met het ontwerp-rijksinpassingsplan en de ontwerp-uitvoeringsbesluiten ter inzage gelegd. Ook is het MER, met de ingediende zienswijzen, toegestuurd aan de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.).

In het voorlopig oordeel over het MER geeft de Commissie m.e.r. aan dat op een aantal punten aanvullende informatie gewenst is. De Commissie heeft daarom – voor zover relevant in het kader van de besluitvorming rond de voorliggende vergunningaanvraag – geadviseerd om in een aanvulling op het MER:

1. nader in te gaan op de gevolgen vanwege de verwijdering van 52,2 ha Atlantische schorren binnen het bestaand Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe; en
2. beter aan te geven of de toename aan stikstofdepositie tijdens de realisatiefase leidt tot significante effecten op Natura 2000-gebieden en zo ja, hoe dit wordt voorkomen.

Bovenstaande punten zijn in een aanvulling op het MER nader onderzocht. Dat heeft geleid tot:

- een hernieuwde kartering van de habitattypen binnen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe ter plaatse en een bijstelling van de oppervlakten van habitattypen waarop als gevolg van de ruimtelijke ingreep op basis van het inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder ruimtebeslag plaatsvindt; en
- aanvullende berekeningen in het kader van mogelijke effecten van stikstofdepositie in de Natura 2000-gebieden en speciale beschermingszones Brabantse Wal inclusief Kalmthoutse heide (gelegen in Nederland en België) en Klein en Groot Schietveld en Bossen en heiden van zandig Vlaanderen (beide gelegen in België).

Daarnaast heeft een actualisatie van vogeldata binnen de overlap van het plangebied met het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe plaatsgevonden.

Dit alles heeft zijn beslag gekregen in een aanvulling op de passende beoordeling in de vorm van een erratum en addendum. Deze aanvulling op de passende beoordeling is bij brief van 20 december 2013 (kenmerk: 212x01067) aan de vergunningaanvraag toegevoegd en deze aanvullende documentatie heb ik dan ook als zodanig betrokken in de overwegingen die aan mijn besluit ten grondslag liggen.

Op 10 december 2013 heeft de Commissie m.e.r. haar definitieve toetsingsadvies uitgebracht. Daarin adviseert zij bij de vergunningverlening rekening te houden met het feit dat het ter vermindering van nadelige gevolgen voor kwalificerende niet-broedvogels noodzakelijk zal zijn de uitvoeringsperiode aan te passen. Ik heb dit advies ter harte genomen en de uitvoeringstermijn van de werkzaamheden in het zuidwestelijk deel van het Sieperdaschor, rekening houdend met technische uitvoerbaarheid enerzijds en ecologische zorgvuldigheid anderzijds, in de vergunningvoorschriften nader geconcretiseerd. Ik verwijs in dit verband kortheidshalve naar hetgeen ik hiervoor ten aanzien van de effecten op (niet)broedvogels heb overwogen.

Naar aanleiding van de aanvulling op het MER, die als bijlage bij de aanvulling op de passende beoordeling is gevoegd, heeft de Commissie m.e.r. aangegeven dat zij overtuigd is van de noodzaak om 26 hectare schor te vergraven. Ook heeft de Commissie m.e.r. aangegeven dat er geen twijfel kan bestaan over de positieve bijdrage die de herinrichting van de Hertogin Hedwigepolder levert aan de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Toch maakt de Commissie m.e.r. een voorbehoud op het punt van de juridische toetsing aan de Nb-wet 1998, waarbij zij wijst op de in het aanwijzingsbesluit opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. De Commissie

m.e.r. geeft daarvoor aan dat het aan het bevoegd gezag is om binnen de kaders van de natuurbeschermingsregelgeving tot een adequate oplossing te komen.

Naar mijn oordeel past de wijze van toetsing binnen de kaders van de natuurbeschermingsregelgeving. Ik wijs daarbij op het volgende.

- Met de Aanvulling op het MER, dat als bijlage bij de aanvulling op de passende beoordeling is gevoegd, is ecologisch gezien ruim voldoende onderbouwd dat geen aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe plaatsvindt. Terecht wordt daarbij rekening gehouden met de uitbreiding van het Natura 2000-gebied met de Hertogin Hedwigepolder. Daarbij is van belang dat deze uitbreiding onlosmakelijk verbonden is met het vergraven van de schorren in het bestaande natuurgebied; het één is niet mogelijk zonder het ander, er is sprake van een functionele verbondenheid: de tijdelijke aantasting leidt tot een blijvend natuurherstel. Er gaat (anders dan bijvoorbeeld bij de aanleg van een snelweg) geen Natura 2000-gebied verloren, er is alleen sprake van een (tijdelijke) wijziging van het habitatype.
- In het ontwerp van dit besluit heb ik mijn voornemen kenbaar gemaakt het nieuwe estuariene gebied formeel binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe te brengen, zodra de huidige primaire waterkering verwijderd is waardoor het gebied landschappelijk en ecologisch ook één geheel is gaan vormen met het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Dit betekent dat ook nu al zo goed mogelijk zeker gesteld is, dat binnen het (uitgebreide) Natura 2000-gebied schorren zullen terugkomen en dat er dus sprake is van een tijdelijk effect (nieuwe schorren komen binnen 10 jaar terug binnen het Natura 2000-gebied). Om dit voornemen te onderstrepen heb ik besloten om in het kader van de vaststelling van het rijksinpassingsplan de procedure te starten om het gebied Hertogin Hedwigepolder voorlopig aan te wijzen als Habitatrichtlijngebied en voorlopig toe te voegen aan de speciale beschermingszone Westerschelde & Saeftinghe.
- Het lokaal verlies aan schorren past in de natuurlijke dynamiek van het systeem. Uit recente ecotopenkaarten blijkt dat het estuarium zoveel veerkracht heeft, dat het meerjarig gemiddelde aan oppervlakte schor de beperkte afgraving kan dragen.
- In de periode dat tijdelijk verlies van schor optreedt, zijn er voor vogels ruim voldoende uitwijkmogelijkheden in de directe omgeving (Sieperdaschor en Saeftinghe met een oppervlakte van meer dan 2 800 hectare schor).
- In de Leidraad bepaling significantie van het Regiebureau Natura 2000 wordt het begrip significante gevolgen uiteengezet, gekoppeld aan de vraag of de instandhoudingsdoelstelling kan worden gehaald. Daarbij wordt ook aangegeven dat bij het bepalen van de

instandhoudingsdoelstellingen wordt uitgegaan van langjarige gemiddelden waarbij een tijdelijk lager niveau (van in dit geval schor) niet per se significant negatief hoeft te zijn. De ontwikkeling van 295 hectare nieuwe estuariene natuur leidt er niet toe dat de toekomstige oppervlakte van de betrokken habitattypen lager zal worden dan de oppervlakte zoals bedoeld in de instandhoudingsdoelen

Ik concludeer dan ook dat het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder ook juridisch gezien in dit geval niet leidt tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

CUMULATIE

Op basis van artikel 19f van de Nb-wet 1998 dient bij vergunningverlening voor projecten of plannen een beoordeling plaats te vinden van de cumulatieve effecten indien deze projecten of plannen, afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of handelingen, significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied.

Ik heb hiervoor al geconcludeerd dat de uitvoering van de voorgenomen activiteiten zelfstandig beschouwd, niet kan leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de betreffende Natura 2000-gebieden of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor de betreffende gebieden zijn aangewezen.

In de passende beoordeling is een overzicht gegeven van ingrepen en ingreepstypen die een relatie vertonen met het voorliggende project. Het betreft dan ontwikkelingen en activiteiten in de Zeeschelde en Westerschelde en activiteiten op de land-watergrens. Zoals ik hiervoor al heb geconcludeerd, levert het nieuwe intergetijdengebied een belangrijke bijdrage aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Het project leidt daardoor dus ook niet tot effecten die op zichzelf niet significant zijn, maar in combinatie met andere plannen en projecten wel tot significante negatieve gevolgen zouden kunnen leiden. Naar mijn oordeel is hiermee voldoende aangetoond dat het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder en de daarmee gepaard gaande dijk- en schorwerkzaamheden geen significante effecten veroorzaken in combinatie met de effecten van andere projecten of plannen.

MONITORING EN EVALUATIE

Onder punt 6 van het aanvraagformulier is aangegeven dat monitoring zal plaatsvinden. Hoofdstuk 13 van het MER bevat een opzet voor een evaluatie- en monitoringsprogramma, dat – voor zover relevant in het kader van deze vergunning – onder meer betrekking heeft op de ontwikkeling van vegetatie, bodemdieren en vogels. Daarbij is aangegeven dat een stappenplan dient te

worden opgesteld waarin wordt vastgelegd welke opeenvolgende acties zullen worden ondernomen wanneer de evolutie van het projectgebied niet overeenkomt met de doelstellingen.

De verplichting om dit programma, conform een goedgekeurd plan, uit te voeren is opgenomen in voorschrift 14 van deze vergunning.

AFWEGINGSKADER STRUCTUURVISIE INFRASTRUCTUUR EN RUIMTE

Aangezien in dit geval het afwegingskader van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte het afwegingskader van de Vogel- en Habitatrichtlijn volgt, is met het doorlopen van het afwegingskader, zoals opgenomen in de Nb-wet 1998, materieel voldaan aan de vereisten van het afwegingskader van de voorgenoemde structuurvisie.

BESPREKING VAN INSPRAAK

Naar aanleiding van deze aanvraag zijn, op grond van artikel 44, lid 3, van de Nb-wet 1998, gedeputeerde staten van de provincie Zeeland en burgemeester en wethouders van de gemeente Hulst in de gelegenheid gesteld over deze aanvraag hun zienswijze naar voren te brengen.

Hierna volgt een weergave van de ontvangen zienswijzen. Daar waar opmerkingen en suggesties niet reeds hiervoor (impliciet) aan de orde zijn geweest dan wel binnen mijn inhoudelijke overwegingen reeds aan deze inspraak volledig tegemoet is gekomen, volgt een reactie van mijn zijde (cursief weergegeven).

Burgemeester en wethouders van Hulst

In hun zienswijze geven burgemeester en wethouders van Hulst aan dat bij hen geen draagvlak bestaat voor de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder. *Het is bekend dat in de regio weerstand is tegen het kabinetsbesluit en er is begrip voor het standpunt van de gemeente Hulst. De zienswijze op dit punt neem ik voor kennisgeving aan; zij gaat niet in op de vergunningaanvraag.*

Ten aanzien van de voorliggende aanvraag merken burgemeester en wethouders op dat uit de aanvraag met bijbehorende stukken blijkt dat het de bedoeling is om recreatief medegebruik van het te ontpolderen gebied mogelijk te maken en dat daartoe verschillende recreatieve elementen (belevingsas, paviljoen, ecolodges) in het plan zijn opgenomen. In de voorliggende wordt slechts summier melding gemaakt van de voorgenomen recreatieve voorzieningen en de effecten ervan zijn niet onderzocht in de bij aanvraag gevoegde passende beoordeling. Burgemeester en wethouders zijn van mening dat de voorgenomen recreatieve voorzieningen nadrukkelijk onderdeel moeten uitmaken van de voorliggende aanvraag en dat de effecten van deze voorzieningen op de natuurwaarden in het gebied nu al moeten worden onderzocht. Door de recreatieve voorzieningen en de estuariene natuur

los te knippen en op verschillende momenten te realiseren, bestaat zelfs de mogelijkheid dat de nieuw aangelegde estuariene natuur een belemmering gaat vormen voor de recreatieve voorzieningen als de effecten daarvan op een later moment worden onderzocht. Burgemeester en wethouders verzoeken dan ook dringend om een vergunning niet eerder te verlenen dan nadat de effecten van de beoogde recreatieve voorzieningen zijn onderzocht en de resultaten in de aanvraag zijn verwerkt.

In het kader van het MER heeft een beoordeling van deze recreatieve voorzieningen plaatsgevonden (aparte bijlage bij het MER), nu het Rijksinpassingsplan hiervoor het kaderstellend plan is. Bedoelde recreatieve voorzieningen zijn echter niet opgenomen in de voorliggende aanvraag. De plannen voor recreatief medegebruik vergen in deze fase nog nadere uitwerking. Het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder en de beoogde recreatieve voorzieningen zijn ook niet zodanig met elkaar verbonden, dat zij niet los van elkaar kunnen worden vergund.

Gedeputeerde staten van Zeeland

De provincie geeft in haar zienswijze aan geen bezwaar te hebben in het kader van de Nb-wet 1998 tegen het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder.

Op grond van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht en de bijzondere regels in artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wet ruimtelijke ordening is het ontwerp van dit besluit met de daarop betrekking hebbende stukken gedurende een termijn van zes weken ter inzage gelegd. Van deze terinzagelegging is kennis gegeven in de Staatscourant van 14 augustus 2013, de plaatselijke kranten en de website van de provincie Zeeland (http://provincie.zeeland.nl/milieu_natuur/westerschelde/hedwige/index). De ontwerpbesluiten hebben vervolgens gedurende zes weken ter inzage gelegen, te weten vanaf 20 augustus 2013 tot en met 30 september 2013, ten kantore van:

- Provincie Zeeland, Facilitair servicepunt, Abdij 6, Middelburg;
- Gemeente Hulst, Grote Markt 21, Hulst;
- Waterschap Scheldestromen, Kennedylaan 1, Terneuzen;
- Waterschap Scheldestromen, Kanaalweg 1, Middelburg;
- Rijkswaterstaat, Poelendaelesingel 18, Middelburg;
- Rijkswaterstaat Zee en Delta, district Zuid, Buitenhaven 2, Terneuzen;
- Ministerie van Economische Zaken, Servicecentrum, Bezuidenhoutseweg 73, Den Haag;
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Perscentrum, Plesmanweg 1-6, Den Haag;
- Gemeente Beveren, Stationsstraat 2, Beveren (België).

Een ieder heeft hierop zienswijzen kunnen indienen, zowel mondeling, schriftelijk als via een digitaal reactieformulier op genoemde site. Op 10 september 2013 is een informatiebijeenkomst gehouden.

Tijdens de gecoördineerde zienswijzeprocedure zijn in totaal 2.014 zienswijzen met betrekking tot de ontwerpbesluiten naar voren gebracht, waarvan 1850 standaardzienswijzen en 43 unieke zienswijzen betrekking hebben op onderhavig besluit. In de Nota van Beantwoording Hertogin Hedwigepolder zijn de ingekomen zienswijzen samengevat en voorzien van een reactie. Daarbij is aangegeven of een zienswijze aanleiding heeft gegeven dit besluit ten opzichte van het ontwerp inhoudelijk te wijzigen. Daar waar dit aan de orde is heb ik daaraan invulling gegeven.

Daarnaast is een gering aantal ambtshalve wijzigingen (hoofdzakelijk van redactionele aard) doorgevoerd.

CONCLUSIE

Uit de overwegingen zoals opgenomen in de, als integraal onderdeel van dit besluit te beschouwen, passende beoordeling en de overige aan de vergunningaanvraag toegevoegde documenten en rapporten, kan naar mijn mening geconcludeerd worden dat van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van het betrokken beschermde gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden, zoals deze zijn aangevraagd, geen sprake zal zijn. Onnodige verstoring of verslechtering kan daarbij in veel gevallen worden voorkomen door het treffen van mitigerende maatregelen.

De inrichtingsfase heeft een negatief effect op de habitattypen Estuaria, Zilte pionierbegroeiingen en Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*), de (broed)vogelsoorten bruine kiekendief, bontbekplevier, blauwborst, fuut, kolgans, grauwe gans, bergeend, smient, krakeend, wintertaling, wilde eend, pijlstaart, slobbeend, scholekster, kluut, strandplevier, goudplevier, zilverplevier, kievit, bonte strandloper, rosse grutto, wulp, tureluur, zwarte ruiter, groenpootruiter en steenloper. Deze negatieve effecten zijn echter tijdelijk en worden door het nemen van mitigerende maatregelen weggenomen of tot een minimum beperkt. De mitigerende maatregelen zijn als voorschrift aan dit besluit verbonden.

De maatregelen hebben een positief effect op de uitbreiding en verbetering van de kwaliteit van de habitattypen Estuaria, Zilte pionierbegroeiingen, Slijkgrasvelden en Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*). Daarnaast hebben de maatregelen een positief effect op de (broed)vogelsoorten bruine kiekendief, kluut, bontbekplevier, strandplevier, visdief, dwergstern, blauwborst, fuut, kolgans, grauwe gans, bergeend, smient, krakeend, wintertaling, wilde eend, pijlstaart, slobbeend, zeearend, slechtvalk, scholekster, goudplevier, zilverplevier, kievit, kanoet, bonte strandloper, rosse grutto, wulp, zwarte ruiter, tureluur en groenpootruiter, alsmede de habitatsoorten rivierprik en fint door uitbreiding én verbetering van de kwaliteit van hun biotoop.

In het ontwerp van dit besluit heb ik mijn voornemen kenbaar gemaakt het nieuwe estuariene gebied formeel binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe te brengen, zodra de huidige primaire waterkering verwijderd is waardoor het gebied landschappelijk en ecologisch ook één geheel is gaan vormen met het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Vooruitlopend hierop heb ik besloten om het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder reeds gelijktijdig met het vaststellen van het rijksinpassingsplan middels een voorlopig aanwijzingsbesluit onder het beschermingsregime van de Nb-wet 1998 te brengen. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Nb-wet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Daarmee wordt invulling gegeven aan het projectdoel en vindt versterking plaats van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied. Het realiseren van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder leidt op termijn dan ook tot positieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen en significant negatieve effecten zijn hierdoor uitgesloten. Door het verbinden van voorschriften aan de vergunning ten aanzien van mitigerende maatregelen is de aantasting van de natuurwaarden in voldoende mate weggenomen. De resterende effecten acht ik, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, aanvaardbaar.

Op grond van het bovenstaande ben ik van mening dat de gevraagde vergunning, onder de opgenomen voorschriften en beperkingen, kan worden verleend.